

Møte fredag den 5. mars kl. 10President: **I n g e L ø n n i n g**

D a g s o r d e n (nr. 57):

1. Innstilling fra valgkomiteen om valg av nytt medlem i Kringkastingsrådet (Innst. S. nr. 129 (2003-2004))
2. Innstilling fra utenrikskomiteen om En verden av muligheter – globaliseringens tidsalder og dens utfordringer (Innst. S. nr. 118 (2003-2004), jf. St.meld. nr. 19 (2002-2003))
3. Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til godkjenning av Nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003 (Innst. S. nr. 113 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 36 (2003-2004))
4. Interpellasjon fra representanten Bjørn Jacobsen til utenriksministeren:

«Tsjetsjenia representerer den verste krisa når det gjeld menneskerettar i Europa i dag. Landet er prega av vald, kriminalitet og krenking av menneskerettar. Både statlege og ikkje-statlege aktørar er ansvarlege for dette. Ifølgje menneskerettsobservatørar «for-svinn» 40–70 personar kvar månad, og eit noko mindre tal sivile blir drept. Trass i at russiske myndigheiter påstår at krigen er over, og at forholda blir normaliserte, tyder ingenting på at situasjonen er i betring. Straff-fri-dom i forhold til grove overgrep er eit omfattande problem.

Kva kan Noreg gjere for å påverke Russlands vilje til å få ei fredelig løysing i Tsjetsjenia?»
5. Referat

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt. Presidenten ber om forslag på settepresident.

Oddvard Nilsen (H): Jeg foreslår Anne Berit Andersen.

Presidenten: Anne Berit Hansen er foreslått som settepresident. – Andre forslag foreligger ikke, og Anne Berit Andersen anses enstemmig valgt som settepresident for Stortingets møte i dag.

S a k n r . 1

Innstilling fra valgkomiteen om valg av nytt medlem i Kringkastingsrådet (Innst. S. nr. 129 (2003-2004))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 2077)

S a k n r . 2

Innstilling fra utenrikskomiteen om En verden av muligheter – globaliseringens tidsalder og dens utfordringer (Innst. S. nr. 118 (2003-2004), jf. St.meld. nr. 19 (2002-2003))

Presidenten: Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at lengste taletid for innlegg fra hovedtalerne fra hver partigruppe og medlemmer av Regjeringen settes til 10 minutter, for øvrige talere til 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg av hovedtalerne fra hver partigruppe og fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

– Det anses vedtatt.

Thorbjørn Jagland (A) (komiteens leder og ordfører for saken): Innstillingen fra utenrikskomiteen er preget av både enighet og uenighet. Gamle skillelinjer mellom venstre og høyre side i politikken som går på styring av markedskreftene, skattlegging og nødvendigheten av en sterk stat, ikke så mye på et nasjonalt plan, men på det globale plan, kommer til syne i denne innstillingen.

På flere områder er det imidlertid etablert brede flertall. Jeg vil innledningsvis nevne et svært viktig område. Komiteen, alle unntatt Senterpartiet, vil åpne opp for ytterligere reduksjoner i de rike landenes landbruksubsidier, som det forhandles om i WTO-forhandlingene. Dette er etter min mening en av nøklene til at globaliseringen skal kunne nå ut til alle. Vi ser at land som Kina og India har løftet hundretusener ut av fattigdom ved hjelp av allminnelig handel og utenlandske investeringer. De har kunnet ta del i den økende verdenshandelen fordi de har en fungerende stat, en industri å bygge videre på, infrastruktur og høyt utdanningsnivå i deler av befolkningen.

Men de aller fattigste landene, der staten er svak og utdanning, helsetilbud og infrastruktur nesten ikke eksisterer, og som ikke har noe annet å selge enn landbruksprodukter, får ingen nytte av den økte handel som globaliseringen skaper, fordi den rike verden stenger deres varer ute med eksportsubsidier, tollbeskyttelse og kvoter.

For å få til en jevnere utvikling i verden må det bli mer rettfærdige regler for handel som tar hensyn også til de minst utviklede landene, de jeg snakket om. Vi må innse at bistand som ikke i noen av de rike landene kommer opp i mer enn 0,9 pst. av deres inntekter, altså en forsvinnende liten del, ikke har ført til det ønskede resultat. Det hjelper lite med utviklingsprosjekter, pengestøtte og bevilgninger til å bekjempe sykdommer hvis de fattige landene ikke får arbeidsplasser som kan skape økt velferd. Da vil fattigdommen og sykdommene gjenskape seg selv hele tiden. De fleste sykdommer er fattigdomsrelatert. Vi kan se dette gjennom erfaring fra vårt eget land tilbake i historien og fra våre naboland i Baltikum og Russland i nåtiden. Tuberkulosen var et fattigdoms-

symptom. Den hadde ikke blitt utryddet med vaksiner alene. Sannsynligvis var bedring av levekår den beste medisinen. I Russland ser vi at tuberkulosen er på frammarsj igjen fordi samfunnsforholdene har forverret seg.

For å forklare hva jeg mener er nødvendig på det globale plan for at alle skal kunne ta del i globaliseringen, vil jeg trekke nok en parallell til vår egen historie. Vår industri ble bygd opp på grunnlag av skipsfarten, seilskutene langs kysten. Fordi Norge var Europas fattigste land, kunne norske redere ta i bruk Europas billigste arbeidskraft, slik at de kunne konkurrere med og delvis utkonkurrere britiske og hollandske seilskuter. Skipsfarten genererte inntekter som kunne settes inn i ny virksomhet i Norge. Slik startet industrialiseringen i vårt land.

Det er akkurat det samme som India og Kina nå gjør ved hjelp av sin billige arbeidskraft. Men dette er ikke den eneste viktige parallell til vår egen historie. Til tross for den industrielle veksten som fant sted i kapitalismens tidlige fase hos oss, var fattigdommen grotesk og voksende. Den ble bøtt på med almisser fra de rike og fattiggasser som staten hadde opprettet. Med fagbevegelsens frammarsj ble dette annerledes. Den krevde rettferdighet, ikke milde gaver og smuler fra de rikes bord. Politiske krav om utdanning, helsetilbud og trygdeordninger ble reist – og gjennomført – takket være at det ble politisk flertall for å krevde inn skatter fra dem som hadde mest.

På denne måten ble proletaren satt i sentrum av økonomien. Det var da veksten i industrisamfunnet virkelig tok av. Dette var like logisk som det var sant. Arbeiderne fikk økt kjøpekraft, slik at bedriftene fikk solgt sine varer. Arbeiderne fikk også økt arbeidsevne og arbeidslyst fordi de ble en akseptert del av fellesskapet.

På denne måten stilte vi klassesamfunnet til side og beviste for all verden at sosial utvikling utover det å gi vanlige mennesker et verdig liv også er en forutsetning for vekst i industrisamfunnet. Det er overgangen fra forsøgsstat til velferdsstat jeg snakker om.

Kampen mot fattigdommen i verden, for at alle skal kunne ta del i globaliseringen, må føres på samme måte. Verdens fattige må bli sentrum i verdensøkonomien i stedet for at de blir satt på sidelinjen som mennesker som må leve på bistand og almisser.

Det er i denne sammenhengen at en fri og rettferdig verdenshandel er viktig. Til en slik verdenshandel må beskyttelse av arbeidernes rettigheter gjennom sterke fagforeninger være en selvfølge. Det er nødvendig at de fattige landene bygger opp en sterk stat på hjemmebane, slik vi gjorde.

Verdensbanken og Pengefondets oppgave må være å bygge opp under en sosial utvikling, ikke å presse de fattige landene til å føre en nyliberalistisk politikk som går ut på å bygge ned staten og svekke fagforeningene.

Den politikken som disse institusjonene har ført i deler av verden, er i seg selv et godt bevis for nødvendigheten av en reform av hele FN-systemet. De globale institusjonene har i altfor stor grad vært dominert av de store og rike landene fra den gamle verden. SV og Arbeiderpartiet går inn for at det opprettes et sosialt og økonomisk sikkerhetsråd i FN med de samme fullmakter på det sosiale

og økonomiske området som Sikkerhetsrådet har når det gjelder fred og sikkerhet. Dette nye rådet bør erstatte G8-gruppen og møtene der. Det må ha til oppgave å følge den økonomiske og sosiale utviklingen i verden nøye og gjennomføre tiltak når det er nødvendig. Verdensbanken og Pengefondet må arbeide på grunnlag av retningslinjer fra dette rådet og ikke være fristilt og under ledelse av de rike landene i så stor grad som tilfellet er i dag.

Det nåværende sikkerhetsråd må reformeres. Alle regioner i verden må være representert med en fast plass. Dette er hele komiteen enig i. Men flertallet vil ikke gå så langt som SV og Arbeiderpartiet, som tar til orde for å begrense vetoretten i rådet. Vetoretten er i stor grad blitt brukt til å fremme egne interesser fra de faste medlemmene og har gjort rådet handlingslammet i altfor mange tilfeller. Dette er etter min mening meningsløst i en tid da det er et åpenbart behov for at det finnes én instans som handler på vegne av fellesskapet.

Et mer demokratisk FN må finansieres gjennom skattlegging av globaliseringen i stedet for gaver og kontingent som i dag. De som betaler mest, har i dag makten. Det har vi sett bl.a. når penger er blitt trukket tilbake fordi FN gjør vedtak som man ikke liker.

Mange forslag til global beskatning er lagt på bordet. Det mest kjente er den såkalte Tobin-skatten, skatt på valutatransaksjoner, som er det mest omfattende og håndfaste utslag av globaliseringen. En skatt på bare 0,01 pst. vil kunne trekke inn enorme beløp, og skatten vil i tillegg ha den fordel at den kan bidra til å avskjære de verste og mest usunne spekulasjonene.

SV og Arbeiderpartiet vil arbeide videre for dette og andre forslag til global beskatning. Vi er glade for at regjeringspartiene har vært med på å gå et skritt lenger enn det som var skissert i meldingen, ved å vurdere en karbonskatt, som også vil kunne trekke inn store beløp, samtidig som den vil bidra til å løse et annet stort globalt problem, nemlig utslippene av CO₂, som bidrar til oppvarming av kloden. Således har komiteen forhindret at Norge står uten politikk og initiativ på dette området, selv om vi hadde håpet på at flertallet hadde hatt en åpenhet også i forhold til andre forslag.

Jeg vil til slutt ta sterkt til orde for en renessanse for politikken, for politisk styring på alle nivåer, det nasjonale, det regionale – i vårt tilfelle blir dette Europa – og det globale. Vi må skape en politikk for en global velferdsstat bygd på kristendommens etiske imperativ om nestekjærlighet og arbeiderbevegelsens solidaritet, som jeg for min del alltid har sett på som to sider av samme sak. Den kristne nestekjærligheten er den plikt vi har til omtanke for vår neste. Der denne stopper, tar solidariteten over. Gjennom solidariske velferdsordninger sørger vi for at ansvaret for mennesket er innebygd i selve samfunnsstrukturen. Individets skjebne skal ikke alene være avhengig av medmenneskets vilje til å gi. Solidariteten skal manifestere seg i institusjoner, lover og skatter, som garanterer rettferdighet for alle. Slik bygde vi den norske velferdsstaten. Det er dette vi må gjøre på det globale plan – bygge en global velferdsstat, slik at globaliseringen kan bli en mulighet for alle.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Finn Martin Vallersnes (H): Komiteens leder har den siste uken hatt det travelt gjennom media med å forklare de nye frontlinjene i utenrikspolitikken, der Arbeiderpartiet angivelig bygger enighet med SV mot regjeringspartiene. Vi ser med interesse frem til den videre byggingen, ikke minst når det gjelder andre temaer som NATO og EU.

I dagens sammenheng skal et hovedmoment være Regjeringens tro på gavmild veldedighet som grunnlag for bistandspolitikken, mens Arbeiderpartiet og SV bygger på kamp for rettferdighet. I det løpende politiske arbeidet har imidlertid Arbeiderpartiet fulgt regjeringspartiene i oppbyggingen av en helhetlig utviklingspolitikk, der bistand koblet til revisjon og evaluering er én ting, mens handels- og markedsadgang, rettferdige internasjonale spilleregler, som krav til «good governance», er like viktige elementer. Spørsmålet er om Arbeiderpartiet har to varianter av sin utenrikspolitik – en for saklig, langsiktig internarbeid og en for de store overskriftene i pressen. Hva er egentlig Arbeiderpartiets politikk? Hvilken versjon forventer Jagland at vi skal tro på?

Thorbjørn Jagland (A): Som jeg sa i mitt innlegg, er bistand fortsatt veldig viktig, bl.a. fordi de landene som vi ønsker å få med i verdenshandelen, ikke kan klare det bare ved at det blir mer rettferdige regler, bl.a. når det gjelder å få eksportert sine landbruksprodukter, men de trenger infrastruktur, utdanning og helsetilbud, og det er det bistanden rettes inn mot. Det må være en kombinasjon av bistand og mer rettferdige strukturer i verdenssamfunnet. Men vi har kommet til det punkt der vi er nødt til å legge mer vekt på å skape større rettferdighet, mer rettferdige regler og mer rettferdige strukturer i verdensøkonomien. Det er ikke nok med bistand. Det er klart at det nok står i motsetning til det som har vært trenden gjennom de to siste tiårene, nemlig denne nyliberalismen – bare markedet fungerer, så vil de fattige landene heise seg selv opp. Det har ikke skjedd. Derfor må vi ta et dobbelt grep.

Morten Høglund (FrP): Jeg skal fortsette litt der Finn Martin Vallersnes slapp.

Arbeiderpartiet går høyt på banen og gir mange gode signaler, spesielt knyttet til endringer i landbrukspolitikken. Tidligere har vi vel ikke i samme grad opplevd at de endringene har vært reelle i konkret politikk. Jeg tenker særlig på Norges posisjoner i WTO-sammenheng, hvor representanten Jagland nå trekker opp et kanskje markert linjeskifte. Når vil vi se konkrete endringer og resultater av det Jagland nå fremhever som Arbeiderpartiets nye politikk?

Thorbjørn Jagland (A): Jeg vil ikke si at det som flertallet i komiteen, alle unntatt Senterpartiet, har sagt når det gjelder dette spørsmålet, er et linjeskifte, men det er en konsekvens av det som har skjedd innenfor WTO, særlig på det siste møtet i Cancún, som jo faktisk brøt

sammen, der utviklingslandene sa: Vi vil ikke lenger finne oss i at de rike landene vil liberalisere alt som er til fordel for dem, mens man skal fortsette å beskytte det som er viktig for oss, nemlig landbrukspolitikken.

Det er helt åpenbart at skal vi få WTO-forhandlingene på skinnene igjen, må den rike delen av verden komme med nye initiativ. Det ser vi at EU og USA allerede har snakket om, og vi har i innstillingen lagt et grunnlag for at den norske regjering kan følge opp det. Det er ikke snakk om å legge om norsk landbrukspolitikken ensidig, trappe ned landbrukssubsidier ensidig, men det er snakk om å gjøre dette innenfor WTO og i sammenheng med det de andre landene gjør.

Bjørn Jacobsen (SV): I mine øyre var dette eit godt «by og land, hand i hand»-innlegg frå leiaren i utanrikskomiteen. Vi har ikkje det store behovet for den politikken i Noreg i dag. Men er det noko verda har behov for, er det nettopp at by og land går i lag og utformar ein felles politikk, slik at dei fattige ikkje nødvendigvis må flytte frå landsbygda og inn til storbyane.

Eg har litt lyst til å utfordre leiaren i utanrikskomiteen på kva slags rolle Noreg kan spele i WTO for å avbalansere nettopp dei nyliberalistiske trekka vi ser. I eit fattig land klarer ikkje eingong bøndene å konkurrere på heimemarknaden sin, fordi marknaden er liberalisert så mykje at f.eks. amerikanske bomullsprodusentar, som kvar og ein får opp til 1 mill. kr i støtte, konkurrerer ut lokalproduserte varer.

Thorbjørn Jagland (A): Det er et viktig spørsmål. Bjørn Jacobsen nevnte USA, men faktisk er EU like ille på dette området. Hvis Bjørn Jacobsen vil være med meg og påvirke EU, ville det være det beste for de fattige landene. Denne eksportsubsidieringen som USA og EU foretar, fører helt riktig, som Bjørn Jacobsen sa, til at enkelte land faktisk ikke engang får solgt sine varer på hjemmemarkedet, fordi vi dumper prisene på våre produkter på deres markeder. Dette er fullstendig uakseptabelt. Det kanskje mest uakseptable i den vestlige verdens landbrukspolitik er nemlig eksportsubsidiene. Dem bør vi bli kvitt helt, slik som det står i innstillingen, fra hele komiteen faktisk, på dette punktet.

Presidenten: Presidenten gleder seg ved utsiktene til å se representantene Jagland og Jacobsen hand i hand på vei inn i EU.

Replikkordskiftet er omme.

Finn Martin Vallersnes (H): Et gammelt ord sier at det er viktigere hvordan man tar det, enn hvordan man har det, når en står overfor vanskelige, kanskje uventede situasjoner eller utfordringer i livet. Med globaliseringen kan det være på samme måte. Den er der, til tross for at enkelte forsøker å debattere om vi ønsker den eller ikke. Debatten må derfor dreie seg om hvordan vi ønsker å forholde oss til globaliseringen.

Høyre har et grunnleggende positivt syn på globaliseringen. Den bidrar til økt samhandling mellom mennes-

ker, og den fremmer samarbeid. Globaliseringen innebærer at internasjonalt samarbeid blir av stadig større betydning for å nå sentrale politiske mål, både i forhold til utviklingen i eget samfunn og i forhold til utviklingen i verdenssamfunnet for øvrig. For Norges del skjer dette ofte i forhold til EU-prosessen. Tiltak som gjennomføres i EU for å møte de økende internasjonale styringsutfordringene, vil få betydning for de valg Norge foretar, og for effektiviteten av norske tiltak.

Høyres tilnærming til globaliseringen er at det er en prosess som bærer preg av en økende samhandling mellom mennesker, selskaper og regjeringer i ulike land. Dette er en prosess som er drevet av internasjonal handel og investeringer, og som understøttes av ny informasjonsteknologi. Det er klart at det er på det økonomiske området at globaliseringen er kommet lengst. Derfor kan vi med rette si at globalisering fører til en større integrasjon i verdensøkonomien. Det innebærer i denne sammenheng utvikling av globale markeder for produksjon av varer og tjenester.

Konsekvensen er at vi ikke lenger kan operere med nasjonale økonomier. Dette er spesielt tydelig for land som Norge, med en svært åpen økonomi. Det innebærer at vår velstand er tilsvarende avhengig av den økonomiske utviklingen andre steder i verden. Derfor er det grunnleggende nødvendig for oss i Norge å bidra til å styrke nasjonale myndigheters evne til å utnytte globaliseringens fordeler. Godt nasjonalt styresett er med andre ord avgjørende for å kunne utnytte globaliseringens muligheter. I Norge er den største utfordringen å modernisere og effektivisere eksisterende offentlige institusjoner. I de fattigste utviklingslandene er utfordringen i stor grad å bygge opp ny kompetanse, nye institusjoner og regelverk.

Derfor er det av stor betydning at det etableres en så helhetlig tilnærming til utviklingspolitikken som mulig, og som innebærer at både fattige og rike land forplikter seg til betydelige reformer. Slike reformer vil omfatte endringer i det globale rammeverket for handel, gjeld og investeringer. Det vil omfatte godt styresett i utviklingsland, mer og bedre bistand fra OECD-land og også mobilisering og styrking av privat sektor og sivilt samfunn. Å betrakte Regjeringens og de senere års norske utviklingspolitikk som almisser, slik utenrikskomiteens leder har gjort i mediene denne uken, er derfor fullstendig feilaktig.

Det er Regjeringens og Høyres mål at flest mulig mennesker både her i landet og globalt skal få dra nytte av globaliseringens positive sider. Derfor er det viktig å bidra til at det enkelte mennesket i størst mulig utstrekning skal kunne realisere sine evner og få oppleve globaliseringens tidsalder som en verden av muligheter og ikke av begrensninger.

Det er ingen tvil om at den tiltakende globaliseringen har hatt stor og positiv betydning for mange mennesker over hele kloden. I motsetning til det inntrykk som norske medier sprer, er begeistring for globaliseringen større i de fattige land enn i Vesten.

En undersøkelse fra det anerkjente meningsmålingsbyrået Pew Research Center blant 38 000 personer i 44 land på samtlige kontinenter viser at et flertall av befolkningen i USA og Vest-Europa mener globaliseringen er bra, selv om bare 7 pst. mener den er svært bra. I Asia og Afrika sør for Sahara derimot anser henholdsvis 22 og 29 pst. at globaliseringen er svært bra. Mens hver fjerde person i Vesten mener at globaliseringen har en negativ effekt, er det bare hver tiende person, altså 10 pst., i Afrika og Asia som deler denne oppfatningen. I Afrika mener 75 pst. av de spurte at multinasjonale selskaper har en positiv effekt for deres land. 72 pst. mener at institusjoner som WTO er velgjørende, og det er bare 28 pst. som mener at antiglobaliseringsbevegelsen fører noe godt med seg.

Globalisering betyr mer frihet, men frihet må også kombineres med internasjonalt ansvar. Det innebærer større behov for globale fellesskapsløsninger. Konkret kommer dette til uttrykk i form av et økende krav om et bedre organisert FN-system. Et reformert FN som tar bedre hensyn til de politiske, økonomiske, sikkerhetsmessige og miljømessige utfordringer som starten på det 21. århundre reiser, vil være et FN som er mer legitimt og dermed også mer effektivt og demokratisk. Som innstillingen fra utenrikskomiteen sier, må målet «være at vi gjennom bedre internasjonale kjøreregler skaper et globalt samfunn tuftet på demokratiske stater der alle mennesker har sosial sikkerhet basert på rettferdighet og der alle har rett til en jobb og mulighet til å forsørge seg og sine».

Samtidig er det også regjeringspartienes syn at en reform av FN-systemet må innebære en effektivisering av eksisterende fora og institusjoner, snarere enn å forsøke å erstatte dem med noe annet. Derfor mener vi også at målet må være å gjøre de eksisterende multilaterale fora, herunder også Bretton Woods-institusjonene, så effektive, relevante og representative som mulig. En særlig utfordring for Norge som medlemsland er å få de ulike multilaterale fora til å fungere optimalt sammen. Det er mot denne bakgrunn at vi er skeptiske til Arbeiderpartiets, SVs og Senterpartiets ønske om å etablere et FNs økonomiske og sosiale sikkerhetsråd. Etter vårt syn er det altså viktigere å effektivisere de eksisterende institusjonene enn å opprette nye.

For Norges del betyr EUs utvikling svært mye i forhold til globaliseringsprosessene. I dette perspektivet er det Høyres syn at regional integrasjon representerer en varig og lovende trend. Regional integrasjon i ulike verdenshjørner skaper nye muligheter for fred, utvikling og samhandling. Samtidig representerer regionale integrasjonsprosesser nye muligheter for interregionalt samarbeid. Dette er en ekstra måte å styrke den globale styringen på. ECOWAS i Vest-Afrika, Den afrikanske union, AU, ASEAN i Sørøst-Asia, Mercosur i Latin-Amerika og NAFTA er alle eksempler på regionale prosesser. Ikke alle av dem har et politisk fellesskap som mål, men alle har det til formål å styrke det regionale samarbeidet på en slik måte at det kommer alle parter til gode.

Derfor er det også farlig slik SV og Senterpartiet legger opp til, når de hevder at det er en motsetning mellom regionale integrasjonsprosesser og de globale samarbeidsstrukturene. Snarere er det slik at regionalt samarbeid kan styrke forutsetningen for at de globale arrangementene kan fungere på en ordentlig måte. EU har f.eks. flere ganger understreket at de betrakter sin felles utenriks- og sikkerhetspolitikk i et FN-perspektiv. Det er viktig å ta i betraktning når vi fra norsk side skal analysere de reformprosesser som nå foregår i FN.

Globaliseringen er en utvikling som vi er en del av. Jeg gleder meg på vegne av millioner unge mennesker i alle land som skal få del i de mulighetene som åpnes for dem i en globalisert verden. De vil få større muligheter for egenutvikling, men også for å kunne spille en større rolle for andre menneskers fremtid og skjebne. Kanskje er det årsaken til at så mange av nettopp mine yngre kolleger i Høyres stortingsgruppe har tegnet seg til dagens debatt med stor iver. Fremtiden hører dem til, og de ønsker å ta et medansvar for at mulighetenes positive effekt for både oss og andre langt skal overskygge problemene.

Thomas Friedman, som er fast korrespondent for New York Times i Midtøsten, skrev så sent som i går, 4. mars, om globaliseringens utvikling i tre faser. Fase 1 var fra slutten av 1800-tallet til første verdenskrig, med dampbåt, jernbane og fallende transportkostnader. Verden krympet fra å være stor til å bli middels stor. Fase 2 var fra ca. 1980 til 2000, med fallende telecomkostnader og pc-ens inntreden. Verden krympet, fra middels stor til liten. Nå er vi i fase 3, hvor verden krymper fra å være liten til å bli ørliten, og preges av fiberoptikk, bredbånd og nesten gratis transport av enorme datamengder. PC-en er universell, og det finnes software for ethvert formål. En kan mene hva en vil om globaliseringen, skriver Friedman, men det er helt sikkert at den ikke forsvinner.

Høyre er meget fornøyd med at Regjeringen gjennom meldingen viser hvordan vi skal utnytte mulighetene of- fensivt og bli en ansvarlig medspiller i den verden som omgir oss tett, krevende, men også forventningsfullt.

A n n e B e r i t A n d e r s e n hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A): La meg først understreke at den innstillingen som foreligger her fra utenrikskomiteen, representerer et meget godt stykke arbeid, en viktig politisk basis fra Stortingets side, for å jobbe videre med global fordeling og global rettferdighet. Jeg vil også understreke at det kan vi takke saksordføreren for. Jeg vil spørre representanten Vallersnes om han er enig i at saksordføreren virkelig har gjort noe ut av en stortingsmelding som kanskje ikke var så bra i utgangspunktet.

Så sier representanten Vallersnes at alle mennesker må ha en sosial sikkerhet. Det er vi enige i. Men da må jeg spørre om representanten Vallersnes mener og er enig med Arbeiderpartiet i at vi trenger en global velferdsstat med de fordelingsvirkemidler og de mekanis-

mer som vi også har bygd opp vår velferdsstat på. Da må jeg spørre: Hva er det som gjør at Høyre går imot at man forsøker å finne et globalt system for beskatning og inntekter, og at de også går imot et økonomisk og sosialt sikkerhetsråd i FN?

Finn Martin Vallersnes (H): Grunnen til at vi går imot det sosiale sikkerhetsrådet, har jeg vel i og for seg forklart i mitt innlegg.

Når det gjelder nye finansieringsordninger, har vi tro på at man skal forsøke å gjennomføre det opplegget som allerede er, med 0,7 pst. av BNI pålagt som en avgift på medlemmene i FN. Det er et mål som en bør kunne rekke, og det er realistisk.

For øvrig har jeg merket meg at i den utredningen som kom 24. februar fra den gruppen nedsatt av ILO som skulle se på de sosiale konsekvensene av globaliseringen, med Finlands og Tanzanias presidenter som ledere, har man gått igjennom en rekke faktorer som gjør at utviklingslandene også kan oppnå den sosiale sikkerheten som er nødvendig, ved å ta aktiv del i globaliseringen. Men jeg legger interessant nok merke til at det ikke ett sted er nevnt fra denne ILO-gruppen at det er nødvendig å komme opp med nye finansieringsordninger, valutaavgifter, eller hva det måtte være, for å få dette til.

Bjørn Jacobsen (SV): Det er vel ingen tvil om at det er behov for eit auka finansieringsgrunnlag for FN. Men i vidareføringa av det har vi det store reformarbeidet som er sett i gang av FN. Noreg er representert ved Gro Harlem Brundtland. Det vi veit om vetoretten, er at tidlegare var det Sovjetunionen som brukte han, nærast ukritisk. Dei seinare åra har tendensen snudd, slik at no er det USA som bruker han. Det er nesten blitt ein tendens at om ein ikkje er einig med FN, så betaler ein heller ikkje. FN har store problem med å få inn kontingenten frå medlemslanda, ikkje minst frå rike medlemsland.

Ser ikkje Høgre i det heile, sjølv om ein ikkje vil vere med på å føreslå at vetoretten må reformerast, at det er grunnlag for å rette kritikk mot vetoretten slik som han fungerer i dag?

Finn Martin Vallersnes (H): Jeg tror det er ganske bred enighet i komiteen blant de forskjellige partiene om å påpeke ting som burde vært bedre i FN-systemet. Det går også på sammensetning og funksjon av Sikkerhetsrådet. Nå er det altså nedsatt en reformgruppe i FN som skal se på slike endringer. Norge er heldigvis representert, ved tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland, som jeg går ut fra har en bred tillit også på venstresiden i denne salen.

Høyre har ikke tradisjon for å ta konklusjonene på forhånd. Vi vil gjerne se utredningen, analysen, og så skal vi se hva det er mulig å få til. Men de tingene som bør endres på, er ganske godt gjennomdiskutert, og dem er det sannsynligvis bred enighet om.

Åslaug Haga (Sp): WTO-forhandlingene i Cancún brøt sammen fordi de vestlige landene nektet å parkere

de såkalte Singapore-temaene, som innebærer ytterligere liberalisering på en rekke områder. Utviklingslandene var klare motstandere av dette. Etter Cancún har en rekke politikere trykket utviklingslandenes opprør til sitt bryst. Men flertallet i denne salen er musestille om det faktum at Norge går rett i strupen på utviklingslandene og aktivt arbeider for å inkludere Singapore-temaene i de videre forhandlingene.

Representanten Vallersnes og Høyre, inkludert Unge Høyres leder i en mediedebatt tidligere i dag, ønsker gjennom sin liberalistiske tilnærming å framstå som utviklingslandenes beste venn. Mitt spørsmål til representanten Vallersnes er om dette med å være utviklingslandenes beste venn i denne sammenheng også vil innebære at man legger Singapore-temaene på is og dermed døde for den nye forhandlingsprosessen.

Finn Martin Vallersnes (H): Jeg kjenner meg veldig lite igjen i representanten Hagas beskrivelse av de norske forhandlingsposisjonene slik som de har vært, og slik statsråden har redegjort for om hvordan en forholder seg videre. Vi er også kjent med at statsråden like til det siste har hatt ganske omfattende kontaktvirksomhet for å holde kontakt også med utviklingslandssiden. Så den beskrivelsen kjenner jeg meg veldig lite igjen i.

Jeg er heller ikke enig i at det nødvendigvis er slik at utviklingslandene er dårlig tjent med liberaliseringen. Tvert imot tror jeg at liberaliseringen på mange måter drives fremover av nettopp fattige menneskers ønske om høyere levestandard og teknologisk utvikling. Mens det for 30–40 år siden var Marx som var ledestjernen hos unge progressive mennesker i utviklingslandene, ser vi i dag at det på mange måter er den globale liberaliseringen og markedet som er deres tro på en bedre fremtid.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Morten Høglund (FrP): Jeg vil få starte med å gi en velfortjent honnør til saksordføreren, som ikke bare har bidratt til å bringe norske posisjoner internasjonalt inn på et bedre spor, men som også har provosert slik at vi fikk frem en del klare skillelinjer. Og for en gangs skyld tar vi oss tid til å løfte blikket og skue litt utover andedammen her hjemme. Vi er blitt utfordret til å tenke litt på hvilke prosesser det er som pågår i verden, og hvordan vi skal forholde oss til disse.

Fremskrittspartiet har valgt en linje i innstillingen hvor vi har ønsket å være sammen med hele eller deler av komiteen på det vesentligste av merknader – dette for å vise at det er veldig mye som forener oss i synet på omverdenen. Det er i hovedsak de samme muligheter vi ser, og mye av de samme utfordringer. Men vi har nok noen ganger strukket oss ekstra langt for å kunne være med, og tolket merknadene på en mest mulig positiv måte.

Samtidig som vi viser at vi står sammen om mye, var det viktig for oss å vise at det i denne debatten også er skillelinjer, klare skillelinjer. Jeg tror alle innser at man i den politiske hverdag må inngå kompromisser og innta standpunkter som kanskje kun er et lite steg i riktig ret-

ning. Og de små steg er hva politikk ofte handler om. Derfor tror jeg det er viktig at man innimellom blir litt mer visjonær og litt mer prinsipiell, og viser hva som ligger til grunn for ens tenkning. Det har Fremskrittspartiet forsøkt å gjøre i denne innstillingen. Vi registrerer at SV og Senterpartiet gjør det samme. Vi tror det er bra, for det kan engasjere mennesker og tross alt fortelle at selv om vi kan enes om mye, så er det forskjeller, kanskje endog store forskjeller.

Vårt hovedproblem med innstillingen er ønsket om mer global styring. Dette ønsket er der i noe varierende grad, litt forsiktig fra regjeringspartiene, noe mer markert fra Arbeiderpartiet og særdeles sterkt fra SV og Senterpartiet.

Det er en ærlig sak å ville styre. Noen ganger er det også riktig, men ikke alltid. Vårt poeng er at det som har vist seg å være de positive sidene ved globaliseringen, i hovedsak er et resultat av mindre styring og mer frihet for enkeltmennesket. Det er ikke under regimer som foretrekker å styre mest mulig, at innbyggers trivsel og velstand har vært best ivaretatt. Det er heller ikke i internasjonal sammenheng eksempler på at sterk styring som sådan bidrar til redusert fattigdom. Det finnes derimot mange eksempler på det motsatte.

Jeg er fullt klar over at de øvrige partier tenker på en eller annen form for demokratisk styring, men hvis den styringen etableres på bekostning av individuell frihet, vil den ikke nødvendigvis oppfattes som eller være demokratiserende. Den ypperste form for demokrati er når vi som enkeltmennesker kan foreta frie og uavhengige valg.

Men så har jeg også fått med meg at ønsket om mer global styring handler om å rette opp skjevheter og feil som eksisterer i dagens globale samfunn. Det er en flott og god tanke, vi aksepterer endog at dette på enkelte områder er nødvendig. Men vi vil advare mot å erstatte nasjonalstatenes manglende styringsmuligheter over menneskers liv med sterkere internasjonal styring. Vi synes at vi hos enkelte partier kan ane en holdning om at når vi ikke kan kontrollere utviklingen her hos oss, får vi ta kontroll andre steder. Ett eksempel er ønsket om internasjonal skattlegging. Presset på norske avgifter og skatter er i dag stort, og hvor lenge vi kan opprettholde et skyhøyt norsk avgiftsnivå, er usikkert. Men da kommer de politikere som i alle år har vært flinke til å tenke ut nye skatter og avgifter, på ideen å skattlegge internasjonalt.

Jeg skal ikke bruke denne debatten til å snakke om fordelene ved lave skatter, men kun konstatere at det er skuffende at det kun er Fremskrittspartiet som avviser tanken på global skattlegging.

Globalisering handler aller mest om mennesker, mennesker som har helt andre muligheter enn de noensinne har hatt. Det er unntak; det er håpløs fattigdom og undertrykkelse mange steder, og det er ikke problemer med å finne folk som har det vondt, og som til og med har det verre enn tidligere.

Men utviklingen går i all hovedsak fremover. Veksten bringer stadig nye mennesker ut av bunnløs fattigdom. Folk lever lenger, de kan i større grad lese, de kan i øken-

de grad ta del i moderne teknologi, og nye muligheter skapes for mennesker som tidligere var isolert i tradisjonelle jordbruksamfunn. Når det gjelder India og den revolusjon som skjer der, ikke minst innen bruk av data, er det helt fantastisk. I dag sitter det tusener av indere og håndterer regnskapene for amerikanske bedrifter – elektronisk.

Dette er noe av det som nå foregår rundt i verden, nærmest en stille revolusjon, som i stor grad drives frem av den teknologiske utvikling. Denne revolusjon er ikke planlagt av noen myndigheter eller organisasjoner, men den skjer mellom mennesker og mellom bedrifter. Hadde myndighetene inkludert denne type teknologisk revolusjon i sine planer, tviler jeg på om vi i dag hadde kommet forbi stadiet med hullkort i datamaskinene. Så oppskriften må være at stater og internasjonale organisasjoner i hovedsak ligger unna, og ikke forstyrrer globaliseringens drivkrefter.

Men hva med dem som ikke får ta del i denne utviklingen? Hva med dem som ikke har utdanning? Hva med dem som ikke får dekket sine grunnleggende helsebehov? Min påstand er at disse mennesker vil få det bedre med mer globalisering, de vil få det bedre med mer frihet og fravær av sterk statlig styring. Men det er også viktig for oss som bekjenner oss til liberale samfunnsideer, å erkjenne at mennesker fra tid til annen trenger en håndsrekning, litt støtte for å komme videre. Og der skal vi være. Men det er stor forskjell på å gå inn og løse konkrete utfordringer, som f.eks. vaksiner til alle barn, og å lage klienter ut av hele land, et klientforhold som gjør at klienten ikke bare blir langtidsykmeldt, men tilbringer hele livet på institusjon.

Til tross for at vi mener at de andre partiene er for opptatt av styring og kontroll, er vi optimistiske, ikke minst fordi vi tror at når jordens befolkning etter hvert blir fri, så ønsker den ikke å gi avkall på den friheten. Vi tror også at en del prosesser er umulige å styre. Dette har også vært viktig for å avskaffe totalitære regimer, f.eks. i Øst- og Sentral-Europa. Utviklingen kunne ikke stoppes. Og med mindre man ønsker full kontroll, noe ingen her gjør, vil utviklingen med større grad av individuell frihet og muligheter fortsette. Dette vil gi en bedre utvikling.

Så må vi politisk konsentrere oss om det som er utfordringene, nemlig å håndtere dem som uansett ikke vil kunne ta del i globaliseringens goder, og ikke minst forebygge og hindre negative utslag i forhold til f.eks. internasjonal kriminalitet og terrorisme. For man skal helt klart ikke underslå at her er det utfordringer som kan relateres til en mer åpen verden. Vi er mer sårbare og mer utsatt for godt organiserte nettverk av kriminelle. Jeg nevnte tidligere fordelene ved redusert makt til nasjonalstaten. Vel, her er vi på et område hvor den fordelene utnyttes av negative krefter. Så der deler vi komiteens syn på at vi trenger kontroll.

Globaliseringen er mangfoldig, og ikke alt like lystelig. Men vi ønsker å bidra til å fjerne den merkelappen at globaliseringen er farlig og en trussel.

Så registrerer vi at ordet «nyliberalisme» brukes av både SV og Arbeiderpartiet som et skjellsord. Nylibera-

lisme skal være den politikk som kanskje Verdensbanken og IMF står for. Vi føler oss ikke hjemme i den beskrivelsen og i den politikken. Vi vil fastslå at vi deler ønsket om sosial utjevning og sosiale goder. Vi konstaterer at en liberal økonomisk politikk gir økonomisk vekst, økonomisk vekst gir større sosial likhet, og større sosial likhet og vekst gir også muligheter for mer velferd. Det er derfor ingen motsetning mellom en liberal økonomisk politikk og sosial utjevning.

Vi er veldig positive til den trend vi særlig ser hos Arbeiderpartiet og saksordføreren, som går i en god retning. Jeg nevnte landbruk tidligere i dag, men også på andre områder erkjenner man handelens betydning for de positive steg i globaliseringens tegn. Så blir det for oss en skivebom når man sier at vi må ta et oppgjør med nyliberalismen eller liberalismen, for vi mener at nettopp det som har vært de positive effektene av globaliseringen, er tegn på liberalisme, og at man således skyter seg selv litt i foten når man angriper det som er grunnen til at verden tross alt går fremover.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gunhild Øyangen (A): Det var med en viss undring jeg leste Fremskrittspartiets merknader til globaliseringsmeldingen. Fremskrittspartiet hevder at globaliseringen framstår som ukontrollerbar og kaotisk, og erkjenner at mange føler seg maktesløse. Men så påpekes det at maktesløsheten er bra. Arbeiderpartiet har alltid ment at det er et mål i seg selv å føle at man har kontroll over eget liv. For å oppnå dette er det viktig at mennesket til tider må avgi litt selvråderett til fellesskapet. Dette for at alle, inkludert en selv, skal gjenvinne kontrollen med eget liv. Dette er langt på vei hovedtanken til en av liberalismens forfedre, Thomas Hobbes: Alles kamp mot alle vil selv den sterkeste tape på, sier han. Ser representanten Høglund at politikken Fremskrittspartiet tar til orde for, ikke henger sammen med den liberalistiske ideologi de selv mener de står for?

Morten Høglund (FrP): Jeg vil ta avstand fra utsagnet «alles kamp mot alle». At alle jobber for å bedre sin egen situasjon uavhengig av hvor på kloden man er, og at arbeidsoppgaver fordeles dit det er mest praktisk, er fornuftig. Så mitt eksempel med indiske regnskapsførere er slik vi ser det, en vinn-vinn-situasjon, og gir vekst ikke bare for indere, men også i oppdragslandet USA. Slik er liberalismen heldigvis, og slik har den godt praktisert beviselig vist seg å gi en vinn-vinn-situasjon. Vi snakker selvfølgelig ikke om noe anarki og en verden uten en rettstenkning. Jeg tror at jeg poengterte tydelig i mitt innlegg at vi også trenger internasjonale kjøperregler. Men når det gjelder ønsket om mer og mer styring, tar vi avstand fra en slik tenkning.

Peter Skovholt Gitmark (H): Denne saken markerer begynnelsen, i alle fall begynnelsen på Fremskrittspartiets utenrikspolitikk. Representanten Morten Høglund fremhever i Morgenbladet den 27. februar i år at

Fremskrittspartiet nå vil markere seg med en utenrikspolitikk også utenfor Norges grenser. Jeg finner det oppsiktsvekkende at partiet faktisk i 31 år har klart seg uten.

Fremskrittspartiets nye utenrikspolitikk fremstår for meg som både selvmotsigende, tilbakeskuende og fullstendig uten forståelse for hva slags problemer og ikke minst muligheter globaliseringen skaper for oss alle. Men positiv er konklusjonen, at globaliseringen er grunnleggende positiv.

Det virkelig oppsiktsvekkende er likevel hvordan Fremskrittspartiet karakteriserer organisasjoner som FN, OECD og EU som intet annet enn bokstavkombinasjoner som enkelte ønsker å bruke for å styre verden.

Hva er det virkelig Fremskrittspartiet ønsker med disse bokstavkombinasjonene? Hva er det Fremskrittspartiet ønsker med organisasjoner som FN, Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet?

Morten Høglund (FrP): De som opp igjennom årene har fulgt utenriksdebattene her, håper jeg vil ha erkjent at vi har hatt en utenrikspolitikk. Men dette var en glimrende anledning til å få en helhetlig plattform, det erkjenner vi gjerne.

Hva vil vi med disse bokstavkombinasjonene? Vi er redd man noen ganger fraskriver seg ansvar ved å si at dette ordner vi gjennom FN, dette ordner vi gjennom Verdensbanken, dette skal vi løse. Vi tror ikke alltid at løsningene ligger der. Noen ganger kan de ligge der, men vi har ikke en overdreven tiltro til hva internasjonale organisasjoner kan gjøre i forhold til å bringe folk ut av fattigdom. Vi tror ikke at FNs makt og myndighet er så stor at vi kan fraskrive oss ansvaret på andre områder. Vi tror at egen politikk i forhold til hvordan vi handler og agerer hver dag, er langt viktigere enn det som faktisk skjer i FN, og at FN i liten grad har bidratt til den positive utvikling vi nå ser.

Kjetil Bjørklund (SV): Fremskrittspartiet har ikke for vane å belemre seg med å ha en nasjonal miljøpolitikk, og tar heller ikke til orde for overnasjonale grep for å løse de globale miljøutfordringene. Oppvarmingen av klimaet på kloden er en av disse utfordringene. Pentagon har nå gitt ut en rapport som tar til orde for at klimaendringen er en større trussel enn terrorismen, en nyhet de aller fleste har fått med seg for ganske lang tid siden.

Mener representanten Høglund at klimaoppvarmingen er en menneskeskapt utfordring som må løses, og i tilfelle på hvilken måte?

Morten Høglund (FrP): I motsetning til hva enkelte i denne sal tror, følger vi ikke Pentagon i ett og alt, heller ikke i denne sammenheng. Vi ser betydelige svakheter ved det som er grunnlaget for den rådende klimapolitikk. Vi erkjenner at mennesket har en påvirkning på klimaprosesser, selvfølgelig gjør vi det. Men fra det til å si at dette kan vi reversere, dette kan vi snu bare vi oppfører oss slik og slik, det tror vi ikke på. Vi tror det vil frata oss bl.a. mulighetene til å gi den fattige del av verden mulighet for vekst, hvis vi skulle innføre den type klimapoli-

tikk som det partiet som Bjørklund representerer, står for. Man skal legge de forskningsmessige fakta til grunn, men ikke barbere av seg haka.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Bjørn Jacobsen (SV): I vår del av verda har vi oppnådd utrullege framskritt for alle lag av befolkninga etter at velferdsstatsbygginga tok til i etterkrigstida. For SV er det to store spørsmål som bør stillast for å hjelpe oss i å stake ut kursen vidare. Korleis får vi resten av verda inkludert i denne økonomiske og politiske velstanden for å fjerne skiljet mellom fattig og rik? Og korleis kan vi bidra til å styre veksten, som må komme i dei delane av verda som roper etter å ta del i velstanden, på ein slik måte at han blir berekraftig for alle?

Eg trur vi må starte på det politiske nivået, med å styrke og utvikle dei politiske institusjonane som finst på globalt nivå, og i tillegg opprette nye institusjonar for å vere på hogget i forhold til dei utfordringane som ligg der. Ved å gå aktivt inn og bruke politisk vilje til å styre globaliseringa vil vi vise at ho ikkje er naturgjeven, og at ho er altfor viktig til å bli overlaten til tilfeldige hendingar. FN-reformene som er i kjømda, må Noreg støtte opp under, og etablering av eit økonomisk og sosialt tryggingråd kan vere ein spore til å få til konfliktløsning basert på sivile middel. Når eit slikt tryggingråd kjem i tillegg til det ordinære tryggingrådet, vil det utvida tryggingssomgrepet komme meir til sin rett. Det utvida tryggingssomgrepet tek i større grad omsyn til årsakene til at konflikstar oppstår, og tek med seg alle moglege sivile åtgjerder, og krig blir absolutt siste utveg etter at alle andre tiltak er utprøvde.

Tryggingrådet i FN er i dag samansett på ein slik måte at det i liten grad speglar verda som ho er. Vi treng ei reform slik at alle regionar er representerte, og det er vel liten tvil om at det er Europa som må gje for at andre skal kunne få representasjon.

I mange land er det enno slik at om ein organiserer seg, er det med fare for liv og helse. Det gjeld for tilsette i industrien, for småbønder og for mange andre. Vi veit at ein føresetnad for at arbeidsmarknaden skal fungere, er at det finst partar i arbeidslivet. Byggjer Noreg og norske bedrifter opp under dette når vi er aktørar ute? Hugsar vi at vi var heldige som fann folkestyret før oljen, og at vi på den måten kunne la rikdommen komme alle til gode, ikkje minst dei tilsette i arbeidslivet? Får arbeidsfolk kjøpekraft, vil land også få økonomisk utvikling. Henry Ford var ein av dei første som skjønte dette, då han bygde bilar som folk hadde råd til å kjøpe. Får du folk til å delta i økonomien, får du òg velstand og utvikling. Fagørsla har spelt ei stor rolle for å byggje opp under eit demokratisk velferdssamfunn og eit arbeidsliv med eit forholdsviss sterkt vern mot utnytting og underbetaling og mot skadeleg arbeidsmiljø, og for den enkeltes påverknad over eigen arbeidssituasjon i Noreg.

Frie Faglige Internasjonale – FFI – meiner at det er eit aukande tal på overgrep mot fagforeiningsaktivistar ver-

da over, og eit aukande press mot faglege rettar som følge av internasjonal konkurranse.

Vi har også hørt i norske samanhengar ord som «lat dei berre komme hit, men ikkje lat dei få same rettar som dei norske arbeidarane, og vi må kunne sende dei heim att når vi ikkje har bruk for dei lenger», om framandarbeidarar. Det er eit krav at framandarbeidarar over heile verda skal ha krav på dei same rettane som dei nasjonale. Derfor er SV si haldning at når arbeidsmarknaden blir friare, må det også vere eit prinsipp at alle som arbeider innafør same land, skal ha like rettar, uavhengig av nasjonalitet.

Det går an å setje vilkår. Nyleg fekk vi i Stavanger kommune eit prinsipp om at når anbod blei lagt inn, skulle det vere ein føresetnad at firma som la inn anbod, skulle ha tenestepensjon for dei tilsette. Det nyttar å påverke, det nyttar å seie frå og setje standardar. Slike krav kan også godt brukast i internasjonale samanhengar. Ved tvangsarbeid og slaveri i produksjonen kan vi ta i bruk forbrukarboikott, og i minste fall bør Noreg ta opp brot på faglege rettar mot dei landa vi har handelssamarbeid med. Norske hamnearbeidarar sine aksjonar står som gode døme på at dette har nytta opp gjennom historia.

Det er gledeleg at ein samla komite ser det som ei hovudsak i åra framover å minske gapet mellom fattig og rik. Råvareprisane er og blir sentrale i denne samanhengen. Den siste rapporten frå UNCTAD, FN sin handelsorganisasjon, stadfester nok ein gong at dei fleste råvareprisane går ned. Det blir selt kaffi for om lag 70 milliardar dollar på verdsmarknaden i dag. 5,5 milliardar dollar kjem tilbake til produsentlanda. Det viser den skeive fordelinga på dette området, eit område der produsentlanda verkeleg produserer og sel og er dei som står for mest alt. Berre momsen på kaffi utgjer meir i inntekt for Noreg enn det produsentlanda får. Dette er pengar som blir brukte flittig av dei ulike komiteane her i huset når velferdsstaten skal byggjast – her i landet.

Det nyttar ikkje for fattige land å produsere seg ut av råvarefella, for då fell prisane endå meir. Dei har ikkje ein stat som sørgjer for eksportsubsidiar og på den måten løyser problemet med overproduksjon. Tvert om er dei avhengige av å verne eigen marknad mot produkt frå nord – mange gonger subsidierte – og prøve å få til ein marknadstilgang for produkt, utan omsyn til pris. Vi må få fortgang i arbeidet med å få vekk eksportsubsidiar til dei rike landa og få på plass ei innretning av den interne landbruksstøtta som gjev miljø- og sysselsetjingseffekt og dermed tryggare mat. Ikkje produksjonsdrivande tilskot til landbruket blir svaret på framtidens politikk både i Noreg og i andre land.

Ingen er vel i tvil om at det finst grenser for vekst, og at omfordeling dermed blir sentralt i politikktutforminga dersom vi skal stå opp mot dei miljøutfordringane som kjem. Vi har vore heldige hittil. Vi har hatt vekst. Men vi har ikkje tort, vi har enno ikkje vore avhengige av å gå inn i det som blir kalla for reell omfordeling, fordi veksten har vore der. Naturgrunnlaget for å få til vekst har lege der. No set kanskje naturen slike rammer for denne

veksten at vi må gå inn og tore kanskje det vanskelegaste og tøffaste av alt, nemleg omfordele.

Tilgang til eigne marknader og meir sør-sør-handel vil vere meir tenleg for mange land i staden for auka liberalisering. For stor grad av eksportretting av økonomien vil i mange høve føre til store forskjellar internt i mange land. WTO og Doha-runden må ta omsyn til desse forholda. I lag med all internasjonal handel må desse bli underlagde FN sine overordna mål.

Tusenårsmåla er noko av det mest konkrete vi har klart å komme fram til i FN-regi for å få til utjamning i verda. Ei klar oppgåve her er å løyse dei gjeldsproblema mange land slit med. Her må Noreg kunne ta initiativ til å foreta studiar når det gjeld definisjon og operasjonisering av illegitim gjeld, som det så fint heiter, og ikkje berre støtte slike initiativ dersom dei tilfeldig skulle dukke opp. Her må Regjeringa stå på og vere den som set dagsorden.

Konkursinstans og domstol vil omfatte meir enn berre land som går konkurs. Det er viktig at land som har hatt eit udemokratisk regime, skal kunne prøve delar av gjeldsbøra si som illegitim, sjølv om dei ikkje har gått konkurs. Det er viktig at også ein gjeldsdomstol set presedens når det gjeld uansvarleg utlånspolitikk. Vi kjenner jo til dette i Noreg òg. Mange innbyggjarar i Noreg hadde gjeldsproblem tidleg på 1990-talet. Vi veit at det gjekk så langt at bankane gjekk konkurs. Bankane i Noreg nasjonaliserte seg jo nærast sjølve. Men då var staten der med garantiinstitutt osv. og berga bankane, slik at dei ikkje rasa heilt av garde. På Majorstua f.eks. kunne ein sjå store skilt med ein flott Volvo og med pil inn i banken for å låne pengar. Men vi veit også at den som låner ut pengar, faktisk også har ein del av ansvaret. Men det vi ser i forhold til garantiinstituttordninga, slik ho fungerer i dag, er at ho tek omsyn til den som faktisk er kreditor. Det må vi sjå om vi ikkje kan få løyst, slik at ansvaret blir lagt meir på den som låner ut pengar.

I dag er det omtrent 400 milliardar dollar som blir administrerte av vestlege lands eksportkredittinstitutt. Det utgjer omtrent 20 pst. av all u-landsgjeld. Dei er laga slik at dei begynner å verke når seljaren får eit problem med at kjøparen ikkje kan betale – altså ei innretning som er til for dei som har mest. Ser vi dette i samanheng med kvitvasking av pengar, illegale pengestraumar og skatteparadis, dannar det seg eit bilete av mykje pengar som er på avveggar i forhold til å skulle bidra til ein velferdsstat.

Arbeidet mot dette har intensivert seg kraftig etter terroråttaket den 11. september 2001, fordi ein trur at terror blir finansiert bl.a. frå desse kanalane. Berre ei lita øy som Cayman Island har om lag 800 milliardar dollar ståande på ulike konti. Ein reknar med at dette veks med om lag 150 milliardar dollar årleg. Her er det mykje å take tak i og mange utfordringar.

Eg tek opp forslaga frå Sosialistisk Venstreparti.

Presidenten: Representanten Bjørn Jacobsen har tatt opp de forslag han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Ine Marie Eriksen (H): SV taler i innstillinga varmt for en skatt på transaksjoner, en såkalt Tobin-skatt. Partiet anser seg altså som en del av organisasjonen Attacs verdigrunnlag.

James Tobin sier selv: Jeg tror at mange som har hoppet på Tobin-skattetoget, uansett om det er Attac eller noen andre, ikke forstår de økonomiske og finansielle argumentene for skatten. De er ikke så interessert i den saken som å trekke inn mer penger til sine favorittformål.

Han undrer seg videre over antiglobaliseringsbevegelsens bruk av hans navn: Jeg er på sett og vis sjenert av det, ettersom det forbinder meg – mot min vilje – med saker jeg uenig i.

Mitt første spørsmål er: Hvordan er det solidarisk for utviklingen i fattige land å låse pengene inne der de allerede er, nemlig i de rike landene?

Og spørsmål 2: Hva er SVs svar på James Tobins påpekning?

Bjørn Jacobsen (SV): I fjor haust var eg så heldig å få vere med i ein FN-delegasjon til New York. Vi gjekk forbi ein kiosk der, og sonen min masa og masa, men så kjøpte eg eit blad som heiter Forbes Magazin til han. Det som var interessant med Forbes Magazin, var at det hadde ei flott oversikt over verdas rikaste personar. Eg trur det var nokre nordmenn nede på 400. plass, eller noko slikt. Bill Gates var på førsteplass, med 45 milliardar dollar i inntekt.

Frå dette og over til at vi blei orienterte om FN's reform, FN's budsjett: Vi snakkar om at FN har eit budsjett på 3–4 milliardar dollar. Vi snakkar om at vi gjev lommerusk til FN – den organisasjonen som skal ta vare på verdas utfordringar. Vi snakkar om lommerusk!

I denne samanhengen er Tobin-skatt ein idé. Det er eit forslag. Men det er eitt av mange sett verkemiddel for å få inn pengar der det verkeleg trengst. Vi snakkar trass i alt, som eg sa, om lommerusk. Ser vi på kva vi brukar på våpen, er vi oppe i 6 000 milliardar kr.

Peter Skovholt Gitmark (H): For Høyre er en åpen verden der mennesker, varer, tjenester og kapital fritt kan bevege seg, noe grunnleggende positivt. Det er verdt å merke seg, også for venstresiden, at blant 117 utvalgte land i perioden 1970–1989 var veksten tre til seks ganger høyere i de land som hadde liberale handelsregimer, enn i de land som hadde proteksjonistiske. UNDP går så langt som å kalle handelsbarrierer for utviklingsbarrierer. Årlig taper u-land 7 000 milliarder kr fordi de ikke fritt får selge varene sine på det internasjonale markedet.

Likevel går SV og deler av venstresiden nå inn for nok et proteksjonistisk regime, nemlig Tobin-skatt. Hvorfor er det slik at SV og venstresiden ønsker å stagge den økonomiske utviklingen, og dermed stagge kampen mot fattigdom? Er det ikke profitt internasjonal handel faktisk har som hovedmål og hovedregime, og dermed å få folk ut av fattigdom?

Bjørn Jacobsen (SV): Handel er positivt, det er det ingen tvil om. Så kan ein spørje seg om ein eventuell To-

bin-skatt eller andre former for skattlegging vil vere til hinder for handel – eg trur ikkje det. Vi har lang tradisjon i Noreg med å regulere handelen – ein kan f.eks. ta ein så enkel ting som at staten har hatt plikt til å kjøpe opp varer, nettopp for at bøndene skulle slippe å gå med lua i handa på ein marknad for å fallby produkta sine.

Det er klart at det som er dei fattige landas krav, er å slippe til med det dei har aller mest av, nemleg billig arbeidskraft. Regjeringa ser også at vi må ha nokre reguleringar, slik at det ikkje blir sosial dumping i Noreg. Det er ei avbalansering vi snakkar om her. Dei fattige landa vil jo sjølvsagt kome inn på den norske marknaden med varer, men så viser det seg at det ikkje er så lett for f.eks. MUL-landa å produsere ei vare. Dei har ikkje den vidareforedlingsindustrien som skal til, eller det pakkingsystemet som skal til, for å stille i ein butikk på Karl Johan med ei vare som vi kan kjøpe. Så enkel er ikkje verda. Det er mogleg ho er så enkel for Høgre, men eg veit ikkje om Høgre (presidenten klubbar) ...

Presidenten: Taletiden er ute.

Morten Høglund (FrP): I innstillingen er det nevnt og i sitt innlegg nevnte Bjørn Jacobsen begrepet «grenser for vekst». Dette er et begrep som oppstod for lenge siden. Allerede for 200 år siden snakket man om at det var grenser for vekst. Befolkningen på jorden var i ferd med å spise opp alle ressursene. På 1970-tallet ble dette gjentatt veldig sterkt. Likevel har den teknologiske utviklingen gått i en slik retning at vi har kunnet håndtere veksten; vi har blitt stadig mer rasjonelle. Og så kobler man dette til at vi må styre, vi må kontrollere.

Det hadde vært interessant å høre Jacobsen si noe om i hvilken grad de land som styrer mest, og har styrt mest, har vært mest økologisk ansvarlige kontra de som har styrt minst og overlatt mye mer til markedet.

Bjørn Jacobsen (SV): Eg går ut frå at Morten Høglund ikkje minst tenkte på dei såkalla kommunistiske regima, som vi hadde ein god del av for nokre år sidan. Det er ingen tvil om at dei heller ikkje hadde rekna med det store problemet når det gjeld miljø. Dei hadde ikkje teke det med i reknestykket i det heile! Dei rekna også med at vekst låg der som eit naturgjeve vilkår. Men all forskning viser at det ikkje er eit naturgjeve vilkår. All forskning viser også at vi har eit vidt handlingsrom. Vi kan gjere mykje når det gjeld miljøet. Det viser seg at det til og med kan bli skapt arbeidsplassar. Anten det er her i landet eller det er i andre land, har vi enorme utfordringar f.eks. med omsyn til å spare energi. Dette viser at det også kan gje arbeidsplassar, og det gjev vekst, men ein vekst som vi kan balansere i forhold til dei krava vi har innebygde i Kyoto-avtalen.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Jon Lilletun (KrF): Eg vil òg innleingsvis gje ros til saksordføraren for eit godt arbeid. Han har sørgt for at vi har fått ein prosess som har gjeve oss moglegheit til gjen-

nomtenking og utfordringar i prosessen, sjølv om eg nok vil seie at han er komen i skade for å oppjustere forskjellane ein god del på nokre område i presentasjonen av innstillinga etterpå. Men det skal ikkje underslå det som var mitt hovudpunkt, nemleg at eg synest saksordføraren på ein spennande måte har gjennomført leiinga av behandlinga av ei viktig innstilling.

Men eg er nok litt skuffa over replikkar å la det vi høyrde frå representanten Nybakk i dag, som seier det positive om saksordføraren ved å vere kritisk til ei melding som har gjeve oss denne utfordringa som debatten her i dag er. Det synest eg på ein måte er å konstruere opp motsetningar, og det er karakteristisk som eg ikkje synest høyrer heime her – så var det sagt.

I avisa The New York Times i går skildra spaltisten Thomas Friedman den globaliserte økonomien. Det viste òg representanten Vallersnes til, så det er tydeleg at vi les litt av det same internasjonale avisstoffet. Den fyrste fasen i globaliseringa vart driven fram av fallande transportkostnader, på grunn av dampskip og jernbaner. Den andre store fasen vart driven fram av fallande prisar på telekommunikasjon og av PC-en.

No, seier Friedman, har vi teke steget inn i den tredje fasen av globaliseringa, som reduserer storleiken på verda frå «small» til «extra small». Det nye no er «outsourcing» av kontorjobbar, «kvitnippjobbar», til land i den tredje verda, noko som er gjort mogleg gjennom tre tekniske nyvinningar:

For det første: Massiv utbygging av langdistanse fiberoptiske kablar og bandbreidd, slik at enorme mengder data kan flyte til ein låg kostnad.

For det andre: Talet på PC-ar overalt i verda har auka sterkt.

For det tredje: Dataprogram som gjer det enkelt å dele arbeid med kontor på den andre sida av verda, har vorte tilgjengelege.

På grunn av denne utviklinga ser vi no at India svingar seg opp. Friedman fortel om Jerry Rao i Bangalore, som arbeider i eit firma som gjer skatterekneskapane for tusenvis av amerikanarar og amerikanske firma. Indiske ingeniørar lagar dataprogram for norske bedrifter, ja til og med telefonenesta til norske bedrifter kan liggje i Thailand, der thailendarar som har gått på norsk kurs, tek telefonane.

Eg skal vere den fyrste til å innrømme at dette gjev nye etiske utfordringar. Dei som har desse kontorjobbane i India og Thailand, er på ein måte heldige som har fått interessante og lokalt sett godt betalte jobbar. Men samstundes gjer dei jobben for ein liten brøkdelen av løna til ein nordmann eller ein amerikanar. Slik sett kan dette lett verte ei ny form for sosial dumping. Løysingane er ikkje berre å lage mellombelse skjermingsopplegg nasjonalt når vi går inn i eit utvida EØS, men det er faktisk òg internasjonale avtalar som tek vare på denne dimensjonen, og det er ein viktig bit. Slik Friedman beskriv det: Dette er den verda vi faktisk lever i no, og som vi må skape politiske løysingar for å utnytte moglegheitene i.

Utgangspunktet for meldinga om globalisering, som vi handsamar i dag, er at vi i dag lever i ei verd av mog-

legheiter. Det som meldinga har som overskrift, er eit godt utgangspunkt. Den politiske utfordringa er å leggje til rette for at kvart einskilt menneske skal kunne dra nytte av alle dei moglegheitene som globaliseringa gjev. Dette er ei tilnærming som heile komiteen er samd om, og som komiteen innleier sine merknader med.

Globalisering dreier seg om at media, tankar og idear, varehandel, industri og kommunikasjon bind det aller meste av verda tettare saman enn nokon gong før. Tanken om mennesket sin ibuande verdi, og menneskerettane, vinn fram som eit ideal over det meste av verda. Denne verdimeisige delen av globaliseringa vil eg seie er udelte positiv. Nokon har hevda at å kjempe for menneskerettane over heile verda er ei form for vestleg kulturimperialisme. I så fall er det ei form for kulturimperialisme eg meiner vi kan vere stolte av.

Framgangen i elektronisk kommunikasjon gjennom dei siste åra har vore enorm. Vi kan lett snakke med folk, på telefon eller e-post, over det meste av kloden. Det skjer til ein låg kostnad, slik at det i dag er mange vanlege folk som snakkar saman på kryss og tvers, ikkje berre eliten, slik det var tidlegare. Slik kontakt bind oss saman, og skaper forståing mellom menneske som bur og lever på heilt ulike stader. Samstundes må vi ikkje stikke hovudet i sanden og berre snakke om alt som er fint med globaliseringa, det er òg utfordringar. I Sem-erklæringa seier Regjeringa det slik:

«I den globaliserte tidsalder står verden sammen om vanskelige utfordringer. Miljøproblemer, fattigdom og internasjonal terrorisme er alvorlige trusler. Internasjonalt samarbeid og internasjonale institusjoner blir stadig viktigere for å søke felles svar på felles utfordringer, både regionalt og globalt. Samarbeidsregjeringen vil at Norge skal spille en aktiv rolle internasjonalt for å møte disse utfordringene gjennom internasjonale avtaler, bistand og sikkerhetspolitisk samarbeid.»

Kristeleg Folkeparti høyrer ikkje til dei som seier at globalisering og internasjonalisering er årsaka til fattigdomen, men løysinga på fattigdomsproblemet må vi i ei globalisert verd finne gjennom internasjonalt samarbeid, anten det er snakk om handel, utviklingshjelp eller miljøproblem. Det er òg dei fleste partia samde om i innstillinga.

Når det gjeld det som har vore framme i debatten tidlegare i dag om WTO, må vi stå saman om å seie at vi treng ein verdshandel som er både fri og rettferdig. Handel er sjølv sagt ikkje eit mål i seg sjølv, men det er eit verkemiddel for å skape økonomisk utvikling. Men kva har WTO-forhandlingane vist oss? Jo, at det sterkaste kravet frå utviklingslanda nettopp er marknadstilgang, spesielt for landbruksvarer. Krav om å fjerne eksportsubsidiane og minimalisere landbrukssubsidiane står òg sentralt. Om ikkje utviklingslanda skal verte endå meir avhengige av bistand, må dei få eksportere. Det gjev høve til å ta ansvar for eiga utvikling. Er det noko utviklingslandas egne representantar vert provoserte av, er det forsvaret av våre tollmurar under dekke av «svolt-argumentet» og «u-landa sitt beste».

(Lilletun)

Når tingingane i Cancún enda med brot, var det, slik saksordføraren har sagt, fordi ei gruppe av land i sør, med Brasils leiar Lula i spissen, ikkje ville finne seg i opplegget dei vestelege landa la opp til. Det landa i sør krev meir enn noko anna, er friare tilgang til å selje sine varer. Dei vil ha meir og friare handel, ikkje mindre. Men dei krev òg at det må skje på ein rettferdig måte.

Lokale og innanlandske marknader er viktig, det same gjeld regionale marknader og såkalla sør-sør-handel. Men det kan ikkje erstatte tilgang til verdsmarknaden. Å ekskludere landbruket frå internasjonal handel kan skade kampen mot fattigdom. Det er utviklingslanda sjølve svært tydelege på. Men når det er sagt, er det òg naudsynt å seie ein ting til, og det er at handel åleine ikkje vil løyse dette dersom det ikkje òg er nokon som syter for at utviklingslanda vert sette i stand til å byggje ein infrastruktur som kan vareta denne handelen. Den einaste organisasjonen i Noreg som har sørgt for at noko skjer, er faktisk Landbrukssamvirket. Dei har eit stort prosjekt i Mosambik der dei byggjer infrastruktur og lagar kvalitetssikringssystem som gjer at vi kan importere. Difor må vi vilje ei heilskapleg tenking her. Eg trur vi må inn i ein allianse med u-landa i forhold til å gje dei rettar. Men samstundes må vi vere med og byggje opp infrastruktur. Vi må innsjå at det å opne våre grenser for alle land fører til at det fyrst og fremst er dei industrialiserte landa som vil eksportere til oss, og at vi kjem til å importere frå dei. Difor er det heilt naudsynt at ein her går inn i ein dialog og eit samarbeid der ein fyrst og fremst byggjer ned eksportsubsidiane i heile den vestlege verda. MUL-landa har allerede fått tilgang, og no er det dei nest fattigaste som fyrst må få sjansen. Her må ei omstilling skje over tid. Det er ei stor utfordring, og her nyttar det ikkje berre å gå ned i skyttargrava og skyte på kvarandre. Eg og Kristeleg Folkeparti ynskjer velkommen at utviklingsland skal få større moglegheit for å kunne eksportere – ikkje ved naive vedtak, men ved gjennomtenkte vedtak som kan halde ved lag matvaretryggleik og eit godt nasjonalt landbruk. Samstundes må vi dreie den importen vi har, nesten 50 pst., over til å få han frå u-land i staden for frå i-land, som i dag.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Haakon Blankenborg (A): Det har vore eit par litt merkelege innslag i debatten. Det eine er diskusjonen om det er best å styre mest mogleg eller minst mogleg. Det interessante er naturlegvis kven som styrer, og korleis ein styrer. Det er Lilletun heilt sikkert samd i. Eg trur også Jon Lilletun er samd i at spørsmålet om Tobin-skatt ikkje er eit spørsmål om Tobin-skatt eller ingenting, men om å vere villig til å diskutere internasjonal global skattlegging for å finansiere f.eks. FN, og ein tillempa Tobin-skatt kan vere ei moglegheit. Andre moglegheiter er også nemnde i innstillinga, og om eg kjenner Kristeleg Folkeparti og Lilletun rett, så meiner Kristeleg Folkeparti og Lilletun at vi bør sjå etter og finne globale skatteordningar for å finansiere FN – og andre internasjonale institu-

sjonar, eventuelt. Lilletun er heller ikkje med i den gruppa som avviser internasjonal global skattlegging til slike formål.

Jon Lilletun (KrF): Denne replikken går innunder kategorien å ta alt i beste mening, og eg vil heilt klart stadfeste det som representanten Blankenborg seier, og det gjeld ikkje berre Kristeleg Folkeparti, men det gjeld faktisk fleirtalet, alle utanom Framstegspartiet. I innstillinga står det:

«Flertallet mener det er bra at Regjeringen har en positiv grunnholdning til kreative forslag som kan bidra til å styrke finansieringen av tiltak for å ivareta globale fellesgoder. I likhet med Regjeringen anser ikke flertallet mangelen på mekanismer og ordninger for finansiering av fellesgoder som den største utfordringen. Hovedutfordringen er å mobilisere tilstrekkelig politisk støtte og ressurser som allerede er igangsatt.»

Vidare vil fleirtalet opne for å vurdere karbonskatt og andre kreative løysingar. Det går klart fram av innstillinga. (Presidenten klubbar.)

– Ja, å omstille seg er ikkje alltid lett, og det å omstille seg frå ei taletid på 2 minutt til 1 minutt, slik vi har måtta gjere det siste året, strever eg enno med.

Presidenten: Det skjønner presidenten.

Carl I. Hagen (FrP): Jeg har det samme problem som Jon Lilletun på akkurat det området, så jeg får følge med tiden her.

Jon Lilletun snakket nå om dette med større grad av handel og kjøp av matvarer fra fattige u-land, og at det var litt naivt å tro at det ville løse tingene. Han sa også at vi må ha matvaresikkerhet. Matvaresikkerhet skal vi alltid kontrollere at vi har.

Da jeg hørte på Lilletun, minnet det meg om historien om at man går opp med et manuskript, og så står det i manuset et lite notat: dårlig argumentasjon – hev stemmen! Det var nemlig det Jon Lilletun gjorde. Det gjelder det samme for bønder i fattige u-land som for norske, de må ha betalt for sine varer for å kunne få inntekter til å investere og kanskje utvide sin virksomhet. Og når man i disse landene får for dårlig betalt slik at man ikke kan overleve, så går det galt. Jeg vil spørre Lilletun: Ser han ikke at det vil være fornuftig at Norge i langt større grad åpner opp for å kjøpe matvarer fra de fattige u-landene enn det vi gjør i dag, nettopp for å sikre dem inntekter til en naturlig utvidelse av deres virksomhet?

Jon Lilletun (KrF): Innholdet i den replikken fekk meg til å lure på om eg hadde heva stemmen så høgt at representanten Hagen ikkje hørte kva eg sa, for det var jo nøyaktig det eg sa, som han spurde om, at vi måtte gjennomføre MUL-vedtaket vi allereie har gjort. Det er eit langt steg, som denne regjeringa har gjort, å sørge for at det er dei fattige landa som får nytte av det. Difor set vi i gang system som faktisk fungerer.

Det andre er at eg trur på auka handel, og eg trur vi skal opne meir for u-landa. Men fyrst og fremst må vi ta

vekk eksportsubsidiene, som verkeleg er den store vestlege imperialismen i forhold til u-landa. Men så: Å tu – og eg skal innrømme at her hadde eg ein viss peikefinger – at det løyser u-landa sine problem utan at vi set i verk andre tiltak, det stemmer ikkje. Dersom vi analyserer kva som har skjedd etter MUL-vedtaket, ser vi at dei einaste som her faktisk har gjort noko, er Landbruksamvirket. Dei har prøvt å hjelpe til med at det vert ein infrastruktur for fattige bønder i u-land som gjer at dei kan eksportere til Noreg.

Audun Bjørlo Lysbakken (SV): Det er ikke ofte man hører representanter for Kristelig Folkeparti stå på talerstolen i Stortinget og snakke om imperialismen. Når Lilletun pekte på én form for imperialisme, skal jeg peke på en annen form, og det er u-landsgjelden. Komiteen har i sin innstilling pekt på at det pågår en debatt internasjonalt om hvorvidt deler av u-landsgjelden kan oppfattes som illegitim, fordi den f.eks. er tatt opp av diktatorer eller på åpenbart urettferdige premisser. Vi har også en situasjon der Argentinas president har stanset betalinger av vesentlige deler av landets gjeld til amerikanske banker.

Vi vet også at det er mange u-land som har gjeld til Norge. I Norge ble det høsten 2002 opprettet et gjeldstribunal, som har vakt oppsikt også internasjonalt, der deler av u-landenes gjeld til Norge ble bedømt illegitim, og der tribunalet anbefalte at den skulle slettes uten vilkår.

Mitt spørsmål er om representanten Lilletun er enig i at deler av u-landsgjelden til Norge kan kalles illegitim, og at slik gjeld bør slettes.

K a r i L i s e H o l m b e r g hadde her overtatt presidentplassen.

Jon Lilletun (KrF): Det var hyggeleg å kunne medverke til at representanten Lysbakken fekk høyre at vi både kjenner ordet imperialisme, veit kva det er for noko, og alltid har ynskt å slåss imot det.

Når det gjeld illegitim gjeld, er det ikkje tvil om at mykje av gjelda som er teken opp av u-land, ikkje burde ha vore teken opp av diktatorar e.l. Men no er det slik at vi har eit internasjonalt system for godkjenning av statar, og vi har internasjonale finansieringsorganisasjonar å la Verdsbanken og andre som følgjer det internasjonale godkjenningssystemet for statar. Dersom ein ut frå ein eigen definisjon skulle begynne å ettergjere gjeld, ville vi få betydelege problem i forhold til når land skal take opp gjeld. Så vi vil nok finne land som vi ser ikkje er 100 pst. demokratiske, men som vi må erkjenne er i ein god fase, og det å stoppe låneopptak ville vere ille. Det viser kor kompleks sjølve problemstillinga er. Så eg håpar at vi kan støtte opp om det som er i gang av gjeldslette, og så leite etter nye metodar, men det er ikkje så enkelt som representanten Lysbakken gav uttrykk for.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

Åslaug Haga (Sp): Begrepet globalisering betyr svært ulike ting for ulike mennesker, alt etter hvilket ståsted

man har. For de fleste av oss oppleves verden som stadig mindre og med stadig flere muligheter, men for altfor mange har globaliseringen medført ytterligere marginalisering, arbeidsløshet, fattigdom og miljøforringelse. Den økonomiske globaliseringen har jo skutt fart de siste par tiåra. Liberaliseringsideologien har hatt vind i seilene, og motforestillingene er blitt skjøvet i bakgrunnen.

Regjeringas globaliseringsmelding bærer preg av den samme svakheten. Den voksende bevegelsen som kritiserer konsekvensene av denne liberaliseringen blir ikke vist oppmerksomhet i meldingen. Det er oppsiktvekkende at meldingen kan hoppe bukk over bidraget fra den globaliseringskritiske bevegelsen, for det er faktisk denne som representerer den nye politiske debatten. Vi ser nye konfliktlinjer og nye verdensomspennende allianser som setter dagsordenen. Innvendningene fra den globaliseringskritiske bevegelsen er viktige og legitime, og burde sjølsagt ikke ha vært oversett.

Når det er sagt, mener jeg også at landets største opposisjonsparti, med saksordfører for denne meldingen, opptrer med mange festtaler og lite politisk vilje til handling i globaliseringssammenheng. Det er tydeligvis ingen politiske flertall her i landet som er villige til å ta tak i globaliseringens negative konsekvenser. Jeg opplever at de andre partiene anser globaliseringen som en naturlov. Globaliseringen er blitt en blankofullmakt for å toe sine hender, en unnskyldning for ikke å styre. Man klager over at nasjonalstatens demokratiske styring svekkes, samtidig som man frivillig og med åpne øyne avhender makt til udemokratiske internasjonale organisasjoner og styrerom med null demokratisk legitimitet.

Det folkelige opprøret mot denne ansvarsfraskrivelsen var nødt til å komme, og det vokser seg sterkere. Idéen om globalisering som uunngåelig, som en naturlov, som flertallet i denne salen kommuniserer, skaper folkelig frustrasjon og politikerforakt.

Det er vår tids store utfordring å gjenerobre politisk styring. Nasjonalstaten er demokratiets ankerfeste. Uten nasjonalstaten som ramme, finnes det ikke institusjonelle løsninger som ivaretar demokratisk legitimitet på en tilfredsstillende måte. I tillegg trenger verden globale institusjoner som er representative, åpne og effektive. Globaliseringen har gjort behovet for en global arena for konflikt- og problemløsning større.

Etter Senterpartiets oppfatning er det kun FN som kan ivareta disse hensynene. Kun FN innehar den nødvendige legitimitet, siden FNs beslutningsmekanismer er demokratisk forsvarlige ut ifra nasjonalstatens synspunkt. Sjølsagt må FN reformeres og effektiviseres for å kunne opptrø med den nødvendige effektivitet og tyngde.

I merknadene våre redegjør vi for noen av de reformene som vi mener er nødvendige, deriblant innskrenking av vetoretten og etablering av et økonomisk og sosialt sikkerhetsråd. I tillegg mener vi at Verdens handelsorganisasjon må underordnes FN. Jeg registrerer at særlig Arbeiderpartiets saksordfører for meldingen ivrer for å klargjøre FNs rolle i forhold til regionaliseringen som vi opplever i verdenssamfunnet. I denne debatten opplever jeg en betydelig grad av schizofreni. Man ønsker FN som

det sterke internasjonale ankeret, samtidig som man uttaler at regional integrasjon er en styrking av den globale styringen. Dette er etter min mening en misforståelse. EU og andre regionale institusjoner er ikke maktnøytrale byggeklosser i en global struktur. De er handelsblokker som i gitte sammenhenger utgjør en trussel snarere enn et instrument for global styring. Fokus på regionale blokkdannelser tar dessuten fokus og ressurser bort fra global kapasitetsbygging.

I onsdagens Aftenposten uttalte saksordfører Jagland at «EU er egentlig et politisk svar på globaliseringen». Det er for så vidt riktig at EU som handelsblokk står bedre rustet i den globale turbokapitalismen, men samtidig undergraver jo EU muligheten for globalt samarbeid mellom likeverdige demokratiske nasjonalstater.

Jeg bruker litt tid i innlegget mitt på Arbeiderpartiets medieutspill om globalisering denne uka, fordi de fyndordene som presenteres, ikke står i stil med virkeligheten. Jagland uttaler i Dagbladet den 2. mars at

«opprøret mot den nyliberalisme som har ridd verden som en mare de to siste tiårene kommer nå nedenfra og utenfra».

Ja, dette er jeg helt enig i. Men hvorfor har man da denne ignoransen overfor disse kreftene i forbindelse med arbeidet med meldingen? Og, ikke minst: Hvorfor ignoreres eller latterliggjøres de globaliseringskritiske og marginaliserte røstene i verdenssamfunnet når denne sal utformer praktisk politikk, som kunne bøtt på de verste skadevirkningene? I det norske storting råder et tilnærmet hegemoni som anser globalisering som en naturlov, og internasjonal liberalisering som et naturlig gode.

Det åpenbare eksemplet på dette er WTO-debatten. Forhandlingene i Cancún brøt sammen fordi de vestlige land nektet å parkere de såkalte Singapore-temaene, som innebar liberalisering på ytterligere nye områder. Utviklingslandene var klare motstandere av dette. Etter Cancún har en rekke politikere trykket utviklingslandenes opprør til sitt bryst. Men flertallet i denne salen er musestille om det faktum at Norge slett ikke motsatte seg å inkludere Singapore-temaene i forhandlingene, ei heller at Norge har presset på for å åpne for liberalisering av bl.a. utdanningstjenester i en rekke fattige land, til tross for kraftig motstand fra landene sjøl. I merknadene til meldingen står faktisk Senterpartiet alene sammen med SV om å kreve at norske myndigheter skal gå imot at Singapore-temaene skal stå sentralt i WTO-forhandlingene. Til tross for at saksordfører Jagland lovpriser president Lulas motstand mot Singapore-temaene i en kronikk i Dagbladet tirsdag, er det ikke vilje i Arbeiderpartiet til å innta et prinsipielt norsk standpunkt mot å innlemme dem i forhandlingene.

Flertallet hevder feilaktig at markedsadgang var det viktigste kravet for utviklingslandene i WTO. Det viktigste kravet fra disse landene var en mer rettfærdig handel, og MUL-landene krevde å beholde sin preferansielle status. Stortingets flertall, med regjeringspartiene og Arbeiderpartiet i spissen, ignorerer dette. Hensynet til utviklingslandene har blitt et mantra for å forsvare sin liberaliseringsiver, men man har ikke lyttet til hva utviklings-

landene faktisk sier. Den generelle nedbyggingen av handelshindre som det ivres for, vil i realiteten være en svøpe for de aller fattigste landene. De vil miste fordelene de i dag har f.eks. av nulltoll til Norge.

Det er den 10 pst. av verdens landbruksproduksjon som krysser landegrensene, som burde vært regulert gjennom internasjonale handelsavtaler. WTO griper imidlertid også inn i reguleringen av forhold som kun angår produksjon av landbruksvarer for nasjonalt forbruk. De langt fleste utviklingsland, som i-land, deriblant Norge, har lav sjølforsyningsgrad på landbruksprodukter, og vi kjemper en felles kamp for å opprettholde en nasjonal og lokal produksjon.

Det viktigste tiltaket for dette er å få slutt på eksportsubsidieringen av landbruksprodukter fra Vesten. Da EU og USA gikk sammen om et felles forslag før Cancún, ble dette provoserende for mange utviklingsland, da forslaget ikke gikk langt nok i kutt i eksportstøtte. Dessuten ble det foreslått kutt i tollvernet i utviklingsland, noe som ville svekke deres egen matproduksjon for eget forbruk. For utviklingslandene vil det være viktig å få en allianse med industrialiserte land for å muliggjøre en ny avtale basert på andre prinsipper enn det de store eksportørene legger til grunn. Dette må vi bidra til. Rike land, som Norge, må i tillegg øke importen av matvarer fra utviklingsland, der de har overskudd, i stedet for å importere fra rike land. Norge har i dag nulltoll på varer fra de minst utviklede landene, men høye eksportsubsidier på produkter fra EU og USA gjør at utviklingslandene likevel ikke blir konkurransedyktige på det norske markedet. Faktisk har importen gått ned.

Det finnes muligheter for å begrense skadevirkningene av den økonomiske globaliseringen. Skadevirkningene av valutaspekulasjonen stiftet vi bekjentskap med høsten 1997, da nasjonale økonomier raste over ende med katastrofale konsekvenser, særlig for de millioner av sørøstasiatiske og søramerikanske arbeidere som ble rammet. Forslaget om en skatt på valutatransaksjoner, populært kalt Tobin-skatt, er blitt et folkelig krav siden den gangen. Vi vet at flere land har tatt grep for å redusere sin sårbarhet på dette området, deriblant Venezuela, Chile og Malaysia. Heller ikke Senterpartiet mener at det ideelle er å innføre slike tiltak ensidig for enkeltland, men det understreker at tiltak er gjennomførbare hvis viljen finnes. Jeg konstaterer at ingen andre partier støtter Senterpartiet, og beklager at Regjeringa har avvist forslaget til slike omsetningsavgifter. Også på dette området er globaliseringsdebatten full av festtaler, mens det skorter på reell politisk vilje.

En lang rekke FN-rapporter, senest fra ILO, har konkludert med at globaliseringen bidrar til de økende forskjellene i verden. Dette gjelder både innad i land og mellom land. Vår aller største globale utfordring er utjamning mellom nord og sør. Denne utfordringen evner vi altså ikke å løse uten vilje til å styre dagens globalisering.

Flertallet sier at målet for det globale handelssamarbeidet er «en mer fri» verdenshandel. Tydeligere kan det neppe sies. Hvis fri handel er et mål i seg sjøl, er det ikke rart at debatten blir både sjablongpreget og overflatisk.

Senterpartiet mener målet må være en mer rettferdig handel, som evner å inkludere alle de millioner mennesker som er marginalisert i verdensøkonomien. For å lykkes i dette kreves en større grad av styring og vilje til å se tingene pragmatisk og ikke bare ideologisk. Dette skorter det på i dag.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gunhild Øyangen (A): Ifølge UNDP gir OECD-landene daglig 1 milliard dollar i støtte til landbruket. Det er mer enn seks ganger så mye som de samme landene gir i utviklingshjelp til de fattige landene. 70 pst. av befolkningen i utviklingsland arbeider i landbrukssektoren, men de blir utkonkurrert av de rike lands politikk.

Senterpartiet går som eneste parti mot en reduksjon av den interne, handelsvridende støtten og økt markedsadgang for utviklingslandene, som er deres viktigste krav. Som kjent har åpningen for MUL-landene her til lands ikke ført til noen import. Presset fra u-landene øker nå kraftig, og de står mye mer samlet enn før. Og Norge, som et av verdens rikeste land, kommer ikke i samme kategori som utviklingslandene, som Senterpartiet noen ganger synes å tro.

Ville det ikke være klokt av Senterpartiet å ta til orde for en omstilling til en mer u-landsvennlig politikk, slik alle andre partier gjør i denne innstillingen?

Åslaug Haga (Sp): Det jeg er helt og fullt enig med representanten Øyangen i, er at eksportsubsidier bør vekk. Det er de som skaper de største problemene for bønder i den tredje verden, og der bør det gjøres langt mer fra den vestlige del av verden.

Representanten Gunhild Øyangen, som så mange andre i denne debatten, gjør den feil at hun omtaler gruppen utviklingsland som en enhetlig gruppe. De vet bedre. De vet at det ikke er slik. De vet at gruppen av utviklingsland består av land med svært ulike interesser og med svært ulike krav i WTO-forhandlingene.

Senterpartiet er overbevist om at fattigfolk, bønder i den tredje verden, vil være mest tjent med at det utvikles en nasjonal landbrukspolitikk i disse landene som tar hensyn til det enkelte lands utfordringer og behov. Og utfordringene er ulike også for de ulike utviklingslandene, avhengig av hvilket utviklingsnivå de er på.

Inge Lønning (H): Senterpartiets leder er ikke glad i festtaler, og i så måte er hun konsekvent, for hun praktiserer hele tiden den motsatte genre, tordentaler. Det er ikke mye festvitas å høre når Senterpartiet beskriver verdens begredelighet, for å si det slik. Men det som slår meg, er at viljen til handling avtar jo nærmere man kommer de forhold man selv har innflytelse over.

Det er alltid lett å styre på andres vegne og når det gjelder de forhold som man ikke har innflytelse over, og fortelle hvordan folk burde ha gjort det. Men nå har jo faktisk Senterpartiet en viss innflytelse på norsk næringspolitikk, til og med den mest følsomme delen av norsk næringspolitikk sett fra den fattige del av verdens side.

Det er påfallende når Senterpartiets leder mener å vite veldig mye bedre enn u-landene selv hva som tjener deres tarv. Synes ikke Åslaug Haga at u-landene har krav på den samme respekt som andre, nemlig at de får lov å bestemme hva de mener selv?

Åslaug Haga (Sp): Jeg elsker å holde festtaler, men det er på noen områder det ikke er grunnlag for å gjøre det. Og jeg kommer til å forbeholde meg retten til å holde tordentaler når det gjelder spørsmål knyttet til utjamning mellom fattige og rike. Vi er i en situasjon hvor vi har et globalt økonomisk system, hvor i hvert fall 1,2 milliarder mennesker faller utenfor det som er den velferdsutviklingen som vi andre får ta del i. Det er en utvikling som jeg ikke evner å holde festtaler over.

Verken Inge Lønning eller jeg bør si at vi har noen som helst slags rett til å vite hva andre land mener. Det er altså like galt av Inge Lønning å si at alle fattige land ønsker en mest mulig liberal handelspolitikk i verden, som det måtte være galt av meg å si at ingen gjør det.

Det jeg tar som utgangspunkt, er at det er svært mange utviklingsland, nettoimportører av mat, som har akkurat de samme interessene som oss.

Morten Høglund (FrP): Mange globaliseringskritikere har viktige poeng, som vi selvfølgelig skal ta på alvor, men man kan jo heller ikke underslå at mye av den kritikken som fremkommer, preges av proteksjonisme. Og det er en følelse jeg dessverre sitter igjen med etter å ha hørt representanten Åslaug Haga.

For nok en gang å utfordre i forhold til landbrukssubsidier sier komiteens flertall, alle unntatt Senterpartiet, at rike land må «foreta reduksjoner i den handelsvridende, interne støtten». Vil ikke Åslaug Haga være enig med meg i at *det* er alle u-land enige om at Norge bør gjøre?

Åslaug Haga (Sp): Det som ville være en klok politikk når det gjelder handel med landbruksvarer, handel med mat, er at man skaper et skille mellom produksjon for konsum nasjonalt og produksjon for eksport. Handel med mat er uproblematisk i det øyeblikket et land har gjort sitt ytterste for å brødfø egen befolkning. Det er også et faktum at vi importerer 50 pst. av den maten som vi spiser her i landet. Det er å skape det skillet, som er den konstruktive løsningen til å møte de formidable utfordringene vi i dag har i WTO. Det skillet lå inne i de opprinnelige forhandlingsposisjonene til Norge. Det ser dessverre ut til at de er i ferd med å forsvinne.

Det er ikke ett land i verden som er kommet seg ut av sine fattigdomsproblemer ved å eksportere mat. Hvis representanten Høglund kan gi meg ett eksempel på at det faktisk har bidratt på lang sikt at land spesialiserte seg på å eksportere mat, tar jeg imot det eksemplet. Men det finnes ikke.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Trine Skei Grande (V): Dette er årets mest spennende debatt i Stortinget. Regjeringas St.meld. nr. 19 for

2002-2003 med det treffende navnet «En verden av muligheter – globaliseringens tidsalder og dens utfordringer», gir oss et godt grunnlag for å debattere mulighetene og utfordringene knyttet til globalisering.

Globaliseringen er den største politiske utfordringen i vår tid. Venstres liberale verdigrunnlag er en god plattform for å ha denne diskusjonen. Venstre er grunnleggende positiv til globalisering. Vi synes det er positivt at verden blir mindre, at landegrenser blir mindre viktige, og at menneskelig samhandling på tvers av grenser øker. Venstre mener at Norge aktivt må jobbe for og ikke mot globalisering. Vi må delta internasjonalt og ikke la globaliseringens muligheter gå oss forbi. Samtidig må vi bidra til å finne felles svar på globaliseringens utfordringer, og vi må arbeide aktivt i internasjonale fora for at så mange som mulig av verdens folk får delta i globaliseringens muligheter.

Venstre har hatt globalisering som tema i partiet det siste året. Prosessen har vist at det er et stort engasjement rundt de globale utfordringene. Venstres svar er å finne fram til gode politiske løsninger og mer global politikk.

Et parti som på en litt snublende og famlende måte nå forsøker å ta del i globaliseringsdebatten, er Fremskrittspartiet. I en av landets ukeaviser, Morgenbladet, lanserte Morten Høglund i forrige uke partiets nye utenrikspolitiske doktriner. «Vi vil synes som tydelige liberalere», uttaler Høglund. Og som en tydelig liberaler leste jeg artikkelen med interesse. Når jeg leser artikkelen og ser Fremskrittspartiets merknader til globaliseringsmeldingen, blir det veldig klart for meg at det ikke er snakk om noen liberal verdiforankring. Jeg forstår igjen hvorfor Fremskrittspartiet ikke er en del av den internasjonale liberale partifamilien, og jeg kan love at Venstre ikke vil tillate at det blir det heller. Det er tydelig at den historiske demokratiforankringen som de fleste politiske partier har, mangler i Fremskrittspartiet når de i sine merknader bl.a. skriver:

«Fremskrittspartiet er negative til den rådende holdning om at globaliseringen må styres for å gi bedre resultater.»

De sier også:

«Disse medlemmer mener globaliseringen skjer innenfra, selv om mange søker løsninger i alle mulige bokstavkombinasjoner (EU, IMF, WB, FN, UNCTAD, OECD)».

Når de skriver dette, viser de en total mangel på forståelse for nødvendigheten av internasjonalt samarbeid og demokrati i vår tid. Internasjonalt politisk samarbeid har vært en forutsetning for dem som har vært pådrivere for en globalisering. Er Fremskrittspartiet motstander av et internasjonalt politisk samarbeid, som jo er en forutsetning for internasjonal markedsøkonomi? Mener Fremskrittspartiet at økonomien ville ha fungert bedre i Norge dersom vi hadde fjernet Konkurransetilsynet, konkurranselovgevingen, kredittinstitusjonene osv.?

Fremskrittspartiet går i sine merknader ut mot Kyoto-protokollen, Konvensjonen om biologisk mangfold, FNs konvensjon mot korrupsjon og mot opprettelsen av Den internasjonale straffedomstol. Dette er jo å spille seg helt

ut på sidelinjen i internasjonale spørsmål og har ingen ting med liberale verdier å gjøre. Denne politikken finner vi igjen hos de mest ekstreme haukene på ytterste høyre fløy i amerikansk politikk. Så er da heller ikke Fremskrittspartiet i sine merknader bekymret for USAs økende internasjonale alenegang og økte bruk av såkalt «hard power». Er det alenegang og den sterkeste rett som er Fremskrittspartiets utenrikspolitikk? Er det en verden uten internasjonale spilleregler som er Fremskrittspartiets alternativ? Jeg kunne ha sagt som demokratens presidentkandidat John Kerry sa om George Bush: George Bush har drevet den mest udugelige, hasardiøse og arrogante utenrikspolitikken i moderne historie. Jeg kunne også ha brukt beskrivelsen på det Fremskrittspartiet og Morten Høglund her har servert.

Respekten for enkeltmennesket og ansvaret for fellesskapet er grunntankene i den sosialliberale ideologien. Det er naturlig at vi i Venstre ser enkeltmenneskets verdi også i et globalt perspektiv. Verdensborgeren er vårt utgangspunkt. I et liberalt perspektiv er nedbrytingen av grenser mellom mennesker et mål i seg sjøl. Venstres visjon er derfor en verden der mennesker kan bosette seg, arbeide og utdanne seg hvor de vil. Globaliseringen medfører at kulturer møtes og erfaringer utveksles. På samme måte er det positivt at kunnskap om hverandre gir grunnlag for vennskap og utveksling i det globale kulturelle mangfoldet.

Verden mangler i dag en helhetlig, forutsigbar og representativ struktur som kan ivareta de demokratiske og juridiske utfordringene som den stadig mer omfattende globalisering skaper. Venstres visjon er et globalt fellesskap, basert på like rettigheter og plikter for alle, både stater og individer. Respekten for det enkelte individ og de fellesskap de frivillig deltar i, krever et internasjonalt samfunn hvor rett og ikke makt er det avgjørende prinsippet. Venstre har tro på forpliktende samarbeid framfor isolasjon når vi skal løse framtidens globale utfordringer. For å sikre menneskerettighetene, demokratiet og rettferdig utvikling over hele verden, må vi styrke internasjonale institusjoner, regelverk og samarbeidsorganer.

Handel har alltid vært en viktig drivkraft for økonomisk utvikling og velferd. Det skjer en stadig økende handel over landegrensene. Den er i hovedsak knyttet til vestlige produkter og tjenester og ikke til de minst utviklede landenes, MUL-landenes, kjerneprodukter, som fortsatt i stor grad er basert på landbruksvarer.

Venstre ønsker å bidra til et handelsregime som fremmer rettferdig handel. For å skape en større balanse er det nødvendig å gi en positiv særbehandling av de minst utviklede landene, og å unngå at det er de store matproducentene som tar alle markedandelene. WTO er den viktigste aktøren på internasjonalt nivå som regulerer handel. For å sikre global rettferdig handel kan det være en god idé at WTO utvides med et globalt konkurransetilsyn.

Rent miljø og en bærekraftig forvaltning av naturressursene er selve grunnlaget for livet på jorden, økonomisk utvikling og individenes velferd. Miljøet kjenner ingen sektor- eller landegrenser. Dessuten må det være

lønnsomt å opptre slik at miljø og ressurser ikke blir forringet for de kommende generasjoner. I dag er det nasjonalstaten som har råderetten over naturressursene innenfor sine definerte grenser. Disse ressursene må likevel forvaltes i et globalt perspektiv. Den vitenskapelige og teknologiske utviklingen kan være én nøkkel til å løse disse miljøutfordringene. I dette perspektivet er det sentralt at forskning på og utvikling av denne type teknologi blir stimulert.

Venstres landsstyre gikk i desember inn for å støtte idéen om en internasjonal miljøavgift – i første rekke for lufttransport. Dette omtales jo også i positive ordelag av et flertall i utenrikskomiteen, alle unntatt Fremskrittspartiet, selvfølgelig. Norge er det eneste landet som har innført en nasjonal CO₂-avgift på lufttransport. Venstre mener en tilsvarende global miljøavgift på lufttransport kan være et viktig incitament for å redusere forurensende utslipp. Inntektene bør gå til FN, som kan bidra til å redusere fattigdomsutfordringen.

Det er mange områder jeg gjerne skulle gått mer inn på i dette innlegget. Sikkerhetspolitikken og utviklingspolitikken er områder som burde ha vært berørt i en diskusjon om globaliseringens utfordringer og muligheter. Mitt hovedbudskap her i dag har vært at globaliseringen i hovedsak er positiv for verdens land og folk. Globaliseringens utfordringer må løses gjennom globalt samarbeid og global politikk. Vi i Venstre har lenge vært forkjempere for mer lokaldemokrati. På samme måte vil vi være sterke forkjempere for mer globalt demokrati i tida som kommer.

Globaliseringsdebatten kan være krevende for oss alle. Det er ikke alltid like lett å finne svar på slike krevende utfordringer. Jeg syns i den forbindelse det kan være treffende å avslutte med et sitat fra Fremskrittspartiets merknader til meldinga:

«Disse medlemmer har forståelse for at det er vanskelig å henge med i svingene, særlig for de intellektuelle som er vant til å ha overblikk og kontroll på tilværelsen.»

På ett område fant jeg i hvert fall noe jeg kunne støtte i Fremskrittspartiets merknader!

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Morten Høglund (FrP): Det var sterke utslag mot Fremskrittspartiet og våre merknader. Det skal vi leve godt med.

Vi ble anklaget for vårt syn på USA. Komiteen som sådan går inn for å bygge bånd mellom USA og Europa og USA og Norge og er således veldig konstruktiv. Det vi syntes var uheldig, var å foreta en ensidig kritikk av USA. USA kan kritiseres for mye – jeg mener at man tidligere i stor grad kunne kritisere USA for å være fraværende på den internasjonale arena. At de nå tar ansvar, som vi mener er positivt, skal vi ikke kritisere dem for. Skulle vi gå inn på en internasjonal kritikk av stater som forsømmer seg, er det andre land vi gjerne heller skulle kritisere. Jeg kan nevne to, Kina og Iran. Hvis vi skulle

foreta en fordømmelse av internasjonale stater, står ikke USA øverst på vår rankingliste over land vi ønsker å fordømme eller hate, selv om det er lov å rette en pekefinger i ny og ne.

Trine Skei Grande (V): Det er intet mål å ha USA som den store fienden. Det som var mitt poeng, var at vi trenger demokratiske, internasjonale strukturer. Vi trenger internasjonale avtaler, og som et lite land i verden har vi behov for både demokratiet og strukturene.

Nå er vi i en verden der det stort sett fins bare én supermakt. Det å ha en kritisk opposisjon mot den supermakten er sunt også for den supermakten. Da tror jeg også det er viktig at vi som et lite land må kjempe for de internasjonale strukturene, de internasjonale avtalene, slik at det internasjonale demokratiet blir styrket. Det er det absolutt vår oppgave å gjøre. Min kritikk mot Fremskrittspartiet på dette punkt er at de prøver å framstille det som liberal utenrikspolitikk ikke å ønske internasjonale strukturer. Det er det ikke.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Steinar Bastesen (Kp): Hva er globalisering? Det er å flytte beslutningsmyndighet bort fra nasjonalstaten og over til globale og regionale aktører. Hensikten er å fremme fri flyt av varer, tjenester og kapital over landegrensene.

Noen vil kanskje hevde at regionale enheter som f.eks. EU ikke er en del av globaliseringen. Men så lenge EU fokuserer på å bygge ned nasjonalstaten og fremme fri flyt, vil unionen bare fungere som en etappe på veien til videre globalisering.

Noen vil hevde at globalisering er et slags naturgitt fenomen som tvinger seg fram, og som man bare må godta. Men faktum er at globalisering er resultat av politiske beslutninger på nasjonalt og internasjonalt nivå. Slike beslutninger kan omgjøres hvis den politiske viljen er til stede.

Kystpartiet går inn for å opprettholde og styrke nasjonalstaten som den mest effektive beskytter av egne borgers økonomiske, sosiale og demokratiske rettigheter. Ved å sikre nasjonalstaten råderett over egne naturressurser skaffer man grunnlag for et lokalt næringsliv der utbyttet kommer egen befolkning til gode. Nasjonalstaten er best egnet til å fordele ressursene i samfunnet på en rettferdig måte.

Kystpartiet ønsker et internasjonalt samarbeid mellom selvstendige og folkestyrte nasjonalstater. Vi vil bidra til å utvikle internasjonale avtaleverk som styrker og ikke svekker nasjonalstatens muligheter for å sikre egne borgere et verdig liv, og bidra til en bæredyktig og demokratisk utvikling.

For Kystpartiet er det naturlig å framheve den internasjonale havretten som et godt eksempel på et avtaleverk som styrker nasjonalstaten. Her gis den enkelte kyststat full råderett over ressursene i en økonomisk sone på 200 nautiske mil utenfor kysten. Kyststaten får dermed en

egeninteresse av å forvalte fiskeressursene på en bæredyktig måte.

I EU bryter man med dette prinsippet ved å frata det enkelte medlemsland forvaltningsretten over fisken. Det fører til alles kamp mot alle om fisken i den felles EU-sonen. Resultatet er overfiske og ødeleggelse av fiskebestanden. EU bryter også med intensjonen i havrettsavtalen ved å kjøpe opp fiskerettigheter i den økonomiske sonen til fattige afrikanske land.

Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og regjeringspartiene baserer seg på at norsk medlemskap i EØS skal fortsette. Det innebærer fri flyt av varer, tjenester, kapital og arbeidstakere i et indre EU-marked på 450 millioner mennesker. Dermed er de med på et globaliseringsprosjekt som gjør Norge til en vasallstat under EU. Kystpartiet ønsker en norsk utmelding av EØS og gjenoppbygging av Norge som et selvstendig land.

Kystpartiet ønsker en verdenshandel som gir rom for en naturlig utveksling av varer og visse tjenester. Norge har f.eks. stor produksjon av fisk, mens andre land har stort behov for å kjøpe fiskeprodukter på det internasjonale markedet. Det finnes utallige eksempler på slike gjensidige handelsinteresser som ikke undergraver den enkelte stats suverenitet.

Det burde være mulig å organisere verdenshandelen slik at ikke de rike landene med subsidierte eksportvarer utkonkurrerer fattige land. Det burde være mulig å lage kjøperegler for handel med landbruksvarer som respekterer alle lands legitime rett til å ha sin egen landbruksproduksjon. Det burde være mulig å finne felles regler for et bæredyktig næringsliv, slik at et lands industriutslipp ikke ødelegger miljøet og inntektsgrunnlaget for andre land.

Handelen med tjenester og kapital bør reguleres slik at nasjonalt eierskap til nøkkelbedrifter ikke gjøres umulig, og at enkeltland ikke kan drives til konkurs på grunn av ren valutaspekulasjon. Flyten av arbeidskraft over landegrensene bør reduseres kraftig. Land med stort overskudd på kapital bør heller investere i fattige land og gi arbeid til folk der, framfor å importere billig arbeidskraft – altså, flytt kapital, ikke mennesker.

Fremskrittspartiets komitemerknad inneholder et sterkt forsvar for liberalisering og deregulering på alle plan. Det påstås at jo høyere grad av økonomisk liberalisme man har i et land, desto større sjanse har det til å nå høy velstand. Men sannheten er at land med sentrumsorientert blandingsøkonomi har langt høyere levestandard enn land med høyreliberalistisk markedsøkonomi, eller venstresosialistisk kommandoøkonomi – la oss kalle det planøkonomi.

I Kystpartiet er vi stolte over norsk blandingsøkonomi som tillater markedskreftene å virke innenfor politisk bestemte rammer. Det gjør det mulig å opprettholde velferdsstaten uten å knekke det private initiativ og den private eiendomsrett.

Kystpartiet ønsker at et selvstendig Norge skal være et eksempel til etterfølgelse for andre land, heller enn at vi skal underlegge oss de internasjonale markedskreftene. Det finnes en veg ut av globaliseringens umyndiggjøring

av menneskene. Det er at nasjonalstaten tar tilbake sin rett til å ivareta sine borgeres legitime interesser.

Svein Roald Hansen (A): Globaliseringsmeldingen viser at nedbyggingen av grenser og internasjonalisering av produksjon og handel har brakt mye godt med seg. Men framskritt innebærer også nye utfordringer som må møtes med nye politiske grep.

Det viktigste er at globaliseringen har sprenget nasjonalstatens rammer for politisk styring, og de alvorlige miljøutfordringer den økte økonomiske veksten har ført med seg fordi økonomien ikke i tilstrekkelig grad har tatt opp i seg miljøkostnadene. Vi må over på en bærekraftig utvikling, hvor en fortsatt bekjempelse av fattigdom må være det helt sentrale.

Skal utviklingen kunne styres, er det viktig å ha et realistisk forhold til de krefter som påvirker utviklingen. Den teknologiske utviklingen har vært og er den viktigste drivkraften i en endring som har skapt nye produksjonsmuligheter, nye produkter og nye produksjons- og handelsmønstre. Politikkenes oppgave er å styre en utvikling disse kreftene driver fram, for å sikre en rettferdig fordeling og for å ta vare på miljøet og begrense andre samfunnsmessige skadevirkninger.

Lenge kunne mye av styringen skje innen nasjonalstatens rammer. Når landegrensene sprenkes og de økonomiske kreftene kan unndra seg nasjonal styring, har vi to valg: Vi kan gi opp å styre, eller vi kan bygge opp internasjonale styringsmekanismer.

Det er en demokratisk utfordring, og det er en utfordring knyttet til mulighetene for å forhindre at utviklingen kommer ut av kontroll, noe som i ytterste konsekvens kan innebære en undergraving av kommende generasjoners livsvilkår og muligheter.

Det er heldigvis bygd opp en rekke internasjonale institusjoner for å håndtere disse problemstillingene. Det samarbeidet som har gått lengst i å forplikte deltakerne, er EU-samarbeidet – et samarbeid som i sin målsetting nå har tatt opp i seg behovet for å se økonomien i sammenheng med de grenser et miljø setter, og som har tatt opp i seg betydningen av den sosiale dimensjonen ved samfunns- og velferdsutviklingen.

Det er gledelig at et bredt flertall i innstillingen sier følgende:

«Regional integrasjon skaper også nye muligheter for interregionalt samarbeid.»

Og videre:

«Dette er en ekstra måte å styrke den globale styringen på.»

Det er også et bredt flertall, hvor Kristelig Folkeparti og Venstre er med, som peker på EU-samarbeidets betydning for sikkerhet og utvikling i Europa, og som mener at «støtten til regional integrasjon i flere deler av verden bør være en del av dagsordenen for å bygge bedre global sikkerhet, samarbeid og styring».

Representanten Åslaug Haga sa at det er en misforståelse at EU kan være en regional byggekloss i en global styring. Men Senterpartiet sier sammen med SV i en egen merknad at «regionalt samarbeid på et mellomstat-

lig nivå er viktig for å fremme politisk, økonomisk og kulturelt samarbeid mellom landene».

Er det da forpliktelsene til å gjøre det man blir enig om, som ligger i EU-samarbeidet, som gjør EU så uegnet som byggekloss i en bedre global styring med utviklingen? Er ikke et samarbeid hvor landene forplikter seg til å gjøre det de blir enige om, mer effektivt for å styre krefter som ikke lenger lar seg styre innen ett enkelt land, enn et samarbeid hvor det enkelte land står fritt til å følge opp det man måtte bli enig om?

Historien har jo vist at det er de store landene som kan velge sin egen vei, ofte på bekostning av de små. Derfor er det små land som bør være mest opptatt av å få til sterkest mulige forpliktelser i internasjonalt samarbeid, regionalt som globalt.

Vi kan alle ha våre ønsker om hvordan verden burde være for å få mer rettferdighet, større trygghet og bedre velferd for alle mennesker. Men som det lille landet vi er, må vi forholde oss til den virkelige verden. Når så å si alle andre land i vår egen verdensdel har valgt EU-samarbeidet som samarbeidsform, blir vår valgmulighet begrenset. Enten kan vi gå inn og delta på den samme politiske arena som de andre og arbeide for våre interesser og våre idéer der, eller vi kan bli stående utenfor, uten medbestemmelse og politisk innflytelse, godta det andre bestemmer og bare akseptere den påvirkning dette har for våre egne muligheter og vår egen utvikling – også for våre muligheter til å påvirke den globale internasjonale situasjonen.

Det framgår av innstillingen at Fremskrittspartiet mener globaliseringen ikke bør møtes med nye styringsstrukturer. Men at SV og Senterpartiet, som i nasjonal politikk er sterkt opptatt av politisk styring både i stort og smått, ikke erkjenner hvilken betydning nettopp den forpliktende strukturen i EU-samarbeidet har for å kunne gjenvinne viktige deler av den styringen som er gått tapt i globaliseringens tidsalder i vår egen verdensdel, er ganske uforståelig.

Peter Skovholt Gitmark (H): Globalisering er mye mer enn økonomisk samhandling. Like fullt er det nettopp denne samhandlingen som i stor grad er drivkraften bak globaliseringen. En åpnere verden der mennesker, varer, tjenester og kapital fritt kan bevege seg, er for meg grunnleggende positivt. Det er verdt å merke seg at blant de 117 utvalgte land, som jeg nevnte i en replikk tidligere, var veksten mellom 1970 og 1989 tre til seks ganger høyere i land med liberale handelsregimer enn i land med proteksjonistiske. UNDP kaller sågar handelsbarrierer for utviklingsbarrierer. Årlig taper u-land 7 000 milliarder kr fordi de ikke fritt får selge varene sine på det internasjonale markedet. Det er ti ganger så mye som går til u-hjelp samlet for hele verden. Bare tollen som Norge tar inn fra u-land, utgjør 2,2 milliarder kr. Det er nok til å mette 220 000 mennesker i et helt år. Det finnes ingen bedre virkemidler i kampen mot fattigdom enn nettopp økonomisk vekst. Jeg finner det ytterst selvmotsigende når representanter for ytterste venstre fløy går til angrep på internasjonal

handel og samtidig snakker varmt om fattigdomsbekjempelse. Økonomisk historie og statistikk viser entydig at økt handel gir økt økonomisk vekst og dermed redusert fattigdom. Bangladesh' industriminister, Tofail Ahmed, sa at uten at de rike land åpner sine markeder for u-landenes varer, vil det aldri bli etablert noe bærekraftig næringsliv i u-land. Samtidig vet vi at Mexicos tidligere sosialistiske president uttalte seg om dette – flertallet satt da inne og fulgte med i WTO-forhandlingene i Seattle i 1999, mens et lite mindretall bestående av hvit middelklasseungdom var ute og demonstrerte for å stoppe forhandlingene – og mente at forhandlingene absolutt var til beste for u-land. Uten handel og økonomisk vekst vil aldri land som Bangladesh ha noen sjanse til å ta steget ut av fattigdom.

Økt globalisering og frihandel gir også oss som borgere en rekke muligheter samtidig som det setter klare begrensinger på et lands styresett. Det er en klar sammenheng mellom økonomisk utvikling og velstand og landets styresett og respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Tyrkias suspensjon av dødsstraff, et sterkere sivil samfunn uten frykt for militær innblanding og en større respekt for menneskerettigheter skyldes i stor grad landets iver etter EU-medlemskap, som et stort flertall av befolkningen ser på som noe som økonomisk vil gagne dem.

Kina er et av de landene som de siste 20 årene har gjennomgått en dramatisk åpning av egen økonomi. Denne åpningen har ført til endringer i Kinas sivile samfunn og styresett og samtidig løftet millioner av mennesker ut av fattigdom. Likevel er det fryktelig langt fram til et demokratisk Kina. Handel og økonomisk avhengighet er det absolutt beste virkemiddel i kampen mot diktatur, mens isolasjon fører til økt fattigdom og mer desperate regimer.

Zimbabwes befolkning har merket nettopp det. Fra de ble uavhengige til slutten av 1990-tallet var landet en av de store eksportørene av landbruksprodukter i Afrika. Nå er over halvparten av landets befolkning avhengig av matvarehjelp utenfra. Størstedelen av skylden for dette må president Mugabe og hans regime ta. Tilveksten av en opposisjon og isolasjon internasjonalt har ført til at presidenten har innført et av de mest brutale og diktatoriske regimene Afrika har i dag. Resten av verden har et ansvar for å være på samme side som alle dem som daglig kjemper for frihet, demokrati og menneskerettigheter. Det betyr at vi må bli langt tydeligere i forhold til å ta avstand fra regimer som ikke respekterer grunnleggende rettigheter, samtidig som vi sterkere må belønne stater som viser vilje til endring.

Kenya er et godt eksempel på et land som har gått fra å ha en eneveldig president til nå å ha et parlament sammensatt etter folkets vilje, og med makt og myndighet. Kenyas inntreden i demokratiens rekke kan for landets befolkning bety starten på en bedre framtid. Demokratiske land må nå i større grad belønne en slik utvikling samtidig som vi i sterkere grad må ta avstand fra å straffe politisk gjennom handelsavtaler og økonomisk bistand land som forbryter seg mot de samme rettigheter.

Christopher Stensaker (FrP): Globalisering gir en verden av muligheter og utfordringer, men også begrensninger i form av totalitære styresett og systemer som fremmer korrupsjon og undertrykking av egen befolkning.

Denne meldingen er et veikart som preges av at det i mange tilfeller ikke tas hensyn til terrenget når nye veier skal bygges. Fremskrittspartiet mener at meldingen preges av styring og kontroll, og historien har vist at det ikke fører til framgang, men stagnasjon. Skal vi kunne utnytte de muligheter som en globalisering gir, må menneskene gis frihet til å bruke sine evner fritt. Skal man få framgang, må det enkelte menneske være fritt til å ta egne beslutninger til beste for seg og sine, og offentlig styring må begrenses til fellesskapets beste i nærområdet der folk bor. Men globalisering fører også til at samhandel mellom land og folk øker velstanden hos den enkelte. Derfor er det viktig at det ikke legges hindringer i veien for en slik utvikling. Historien viser at der myndigheter har stått for et sosialistisk styresett, har det ført til stagnasjon, korrupsjon og fattigdom, mens i land med økonomisk frihet har man fått raskere vekst, høyere velstand og lengre levetid. Åpne markeder og mulighet for å styre sin egen inntekt er viktig for å skape framgang. Det viser seg også at i land med liberal økonomi skapes det større likhet mellom borgerne, mens det i land som har avstått fra liberalisering, har utviklingen stått stille. Byråkrati er også med på å skape stagnasjon og korrupsjon der makten ligger hos selvutnevnte myndighetspersoner. Derfor er det viktig at en globalisering fører til privat eiendomsrett og muligheter for å skaffe seg eget arbeid, uten at det enkelte land legger hindringer i veien for det. Tiden tillater ikke at jeg går i detalj inn på årsak og virkning, men jeg vil henviser til Fremskrittspartiets merknader, som belyser mer inngående vårt syn.

Land som styres ved politisk undertrykkelse, korrupsjon, planøkonomi og proteksjonisme, er dømt til å tape i en globalisert verden. Det finnes også eksempler på at hjelp fra såkalte rike land til fattige land har ført til et større skille mellom fattig og rik ved at pengene har gått i lommene på styresmaktene.

Et annet område som hemmer vekst, er borgerkriger, terrorvirksomhet, katastrofer og ulikheter mellom folkeslag. Her har de såkalte industrialiserte land et ansvar for å bidra til at menneskerettigheter respekteres gjennom samarbeid over landegrensene for å øve et press på de ansvarlige myndigheter. Et folk som undertrykkes og ikke er fritt til å tro, mene og si hva de vil, kan aldri utvikle seg til å bli i harmoni med seg selv og sine omgivelser, noe som igjen fører til den mest primitive måte å løse konflikter på, nemlig bruk av våpen og terror.

Men vi i vest skal også være forsiktige med å tro at vår løsning på hvordan vi lever, er den beste for alle. De naturgitte forhold i et land kan være forskjellige fra våre og kreve andre løsninger. Etter min mening vil den beste utvikling skje i et land der det enkelte menneske respekteres uansett hudfarge, tro og kulturell bakgrunn. Så er det mitt håp at vi en dag får en globalisert verden i fred og fordragelighet, med muligheter og håp for alle.

Audun Bjørlo Lysbakken (SV): Begrepet «globalisering» er egentlig et tilslørende begrep slik det blir diskutert i dag. I meldingen synes det noen ganger som om vi har hatt en eller en annen form for gudgitt teknologisk drevet prosess som bare har ført med seg politiske endringer uten at noen, politikere eller andre, har kunnet gjøre stort med det. I virkeligheten er det nok langt mer komplisert enn det. Globalisering og nyliberalisme trenger ikke å gå hånd i hånd. Det vi har sett de siste årene, har i veldig stor grad vært en politisk styrt utvikling, med bestemte angrep på demokratiets styringsmuligheter over økonomien.

Utfordringen er derfor ikke i hovedsak å skape nye politiske styringsorganer, men enten å demokratisere globale beslutningsarenaer eller å tilbakeføre makt til nasjonale og lokale myndigheter. I dag innebærer den flytning av makt vekk fra nasjonalstatene som f.eks. prosessene i WTO eller EU representerer, en avdemokratisering og avpolitisering av viktige samfunnsprosesser. Etter et århundres demokratisering og omfordeling innenfor rammene av mange nasjonalstater ser mektige samfunnskrefter seg i dag tjent med å flytte makt fra disse over til regionale og globale organer som mangler demokratisk offentlighet, folkelig organisering og forpliktelser til omfordeling. Det er dette, og ikke økt internasjonalt samarbeid og handel, de globaliseringskritiske bevegelsene som har vokst fram de siste årene, kritiserer – ikke globalisering i seg selv, men globalisering på en uregulert og rå kapitalismes premisser. Opp mot denne utviklingen vil vi holde en visjon om et internasjonalt samarbeid som ikke dreier seg om å detaljregulere samfunnene våre, slik EU-systemet gjør med sine direktiver om alt fra vinkelen på rutsjebaner til stadig mer innflokke konkurranseregler, eller slik WTO gjør når GATS-avtalen skal åpne vann- og avløpssystemer verden over for frihandel. Verden trenger ikke mer slik politisk ensretting. I stedet trenger vi internasjonalt samarbeid om de store spørsmålene, klimatrusselen, kampen mot krig og spekulasjonsøkonomien. Det store paradokset i dag er at verdens ledere greier å bli enige om stadig mer omfattende handelsavtaler og instrumenter for økonomisk detaljstyring, men ikke om miljøavtaler som virker. Det sier alt om hvilke styrkeforhold globaliseringen til nå har skapt.

De multilaterale finansinstitusjonene med IMF og Verdensbanken i spissen har vært blant de viktigste politiske instrumentene for ensretting av mange samfunn i retning av mer markedsliberalisme. De er gode eksempler på hva slags type politisk styring vi ikke trenger mer av i verden.

Det er påfallende at Regjeringen i meldingen overhodet ikke omtaler den massive kritikk som de siste årene er rettet mot f.eks. Pengefondet. Fondet har stått for en dogmatisk liberalisme i sitt syn på hva slags økonomisk politikk som bør føres i medlemslandene. Vi har sett det gjentatte ganger de siste ti årene, f.eks. hadde IMF i hvert fall én hånd på rattet da Russland i løpet av 1990-tallet opplevde et fall i produksjonen på linje med det man gjorde i Sovjetunionen under annen verdenskrig, helt fram til den russiske regjering i 1998 kjøpte seg ut av

IMF-lånene og dermed forpliktelsene til å følge IMF's råd. Vi har sett det i forhold til Argentinas katastrofale pengepolitikk, vi har sett det etter den tiltakende kritikken fra fagøkonomisk hold etter Asia-krisen, og vi har sett det gjennom Meltzer-kommisjonens kritikk av IMF's praksis. Meltzer-kommisjonen var en kommisjon som ikke var nedsatt av en gjeng med sosialister, men av den amerikanske kongressen, og som konkluderte med at IMF gir dårlige og kostbare råd på betingelser som ikke har skapt økonomisk framgang.

Komiteen har lagt noen føringer i forhold til Regjeringens ansvar for Norges opptreden i IMF. Det er vi glad for. Fra SVs side er vi opptatt av demokratisering på dette punktet, av økt innflytelse for u-landene. En av de store skuffelsene i året som gikk, var at den nordisk-baltiske valgkrets, som Norge inngår i, stemte mot en reform av stemmereglene i IMF til fordel for økt u-landsrepresentasjon.

Det har vært nevnt mye om Tobin-skatten i debatten til nå, og flere talere fra Høyre har undret seg over Arbeiderpartiets og SVs støtte til denne skatten. Frie kapitalbevegelser har ført til en dramatisk endring i forhold til hva slags verdier og hva slags krefter som kan styre viktige samfunnssektorer i verden.

Over 90 pst. av alle transaksjoner mellom ulike land er i dag børs- og valutahandel og bare en liten del varer. Dette har også ført til at mange land utsettes for et rent børsstyranni, der det som skjer på børsen, har avgjørende innflytelse over rammevilkårene for hva slags politikk som kan føres. Skatt på valutatransaksjoner kan ikke annet enn bremse dette, men det er et steg i riktig retning.

Globaliseringen er ingen tilstand, ingen naturgitt utvikling. Det er de politiske styrkeforhold som avgjør hvordan menneskeheten bruker de muligheter teknologien og økonomien gir oss. I dag skjer denne utviklingen i stadig større grad på premissene til kapitalkreftene og også dessverre ofte på premissene til de sterkeste statenes militærapparat.

Ingebrigt S. Sørfonn (KrF): I Kristeleg Folkeparti er me godt nøgde med at komiteen ønskjer ein global handel som er fri, og som er rettferdig. Friare handel og meir handel er viktige grep i kampen mot fattigdom. Samtidig må me berre erkjenne at dei internasjonale handelsmønstre som me finn i dag, for det meste føregår på dei rike landa sine premissar, og med det også i deira favør.

Slik Kristeleg Folkeparti ser det, er styrking av FN og finansiering av utvikling viktige verkemiddel for å skapa ei meir rettferdig verd. Derfor er det så bra at så å seia heile komiteen, alle utanom Framstegspartiet, uttalar at det «i tillegg til bistand ... er nødvendig med en større grad av omfordeling mellom fattige og rike i verden», og at det da er «nødvendig å styrke FN og eventuelt andre globale institusjoner».

Det nemnde fleirtalet er også positivt til ulike former for global skattlegging. Eg siterer igjen:

«Flertallet vil imidlertid være åpen for å vurdere andre finansieringskilder som karbonskatt og andre internasjonale miljøavgifter».

Dette er inntekter som bl.a. kan brukast til å styrkja FN.

Kristeleg Folkeparti har ved ulike høve teke til orde for ei nærare vurdering av ein Tobin-skatt. Men skal eit slikt system vera effektivt, krev det at dei fleste landa tek del i systemet. Så langt har ikkje dette vist seg å vera praktisk mogleg.

Mykje vatn har runne i havet sidan ideen om Tobin-skatt vart lansert for ca. 20 år sidan. Forslaget den gongen var ein enkel grunnskatt på 1 pst. på kjøp og sal av valuta. Enkelte snakkar no om ein «totrinsskatt», ein grunnskatt på 0,01 pst. og så ein høg sats, kanskje oppimot 40 pst., når det f.eks. oppstår store ras i ein valuta på grunn av spekulasjon og krise i valutamarknadene.

Eg har ingen ambisjon om å føreslå innføring av ein Tobin-skatt no. Eg nemner likevel dette ut frå ei prinsipiell tilnærming, nemleg den at det i ei globalisert verd er viktig å ha system og mekanismar som kan dempa og hindra både uheldige og uønskte handlingar og reaksjonar, og som samtidig kan vera med på å finansiera nødvendige internasjonale institusjonar.

Når komiteen nemner karbonskatt og andre internasjonale miljøavgifter, er nok det langt meir realistisk. Det kan også framførast ei heilt logisk grunngjeving for slike avgifter, nemleg den at globalisering og auka internasjonal handel fører med seg auka transport. Dette fører igjen til auka miljøforureinande utslepp. Då er det rimeleg at denne forureinande sida ved globaliseringa er med på å finansiera internasjonale institusjonar, som f.eks. FN, og at slike avgifter i tillegg kan medverka til auka global rettferd, bl.a. gjennom utviklingsbistand.

Mot slutten av innlegget mitt må eg òg få peika på eit anna viktig tema i globaliseringsmeldinga, nemleg kampen mot økonomisk kriminalitet og for globale etiske prinsipp. Det skulle vera heilt unødvendig å argumentera for kvifor dette er rett, viktig og ikkje minst nødvendig. Dei siste par åra har verda opplevd eit ras av finansskandalar og økonomisk kriminalitet. Dette åleine talar sitt sterke språk om naudsynet av ei globalisering som bygger på trygge og fastsette etiske standardar. Derfor er det flott at ein samla komite slår fast at dei globale marknadskreftene må styrast av etiske prinsipp. Komiteen listar på ein prisverdig måte opp ei rekkje viktige tiltak som konkretiserer dette.

Landet vårt har ein over tusenårig tradisjon når det gjeld internasjonal handel og globalt samkvem. Det har me tenkt å halda fram med, og derfor er det viktig at me heile tida har ein gjennomtenkt og vel fungerande utanrikspolitik.

I debatten i dag har enkelte prøvd å framstilla det slik at EU-medlemskap er nødvendig for ei slik utvikling. Det er eit fullstendig blindspor, og det er eit argument utan reelt innhald. EU-medlemskap er ikkje nødvendig for at Noreg skal vidareføra vår lange tradisjon med openheit mot omverda og med eit vidt globalt samkvem. Eg vil heller seia snarare tvert om.

Gunhild Øyangen (A): Globaliseringens tidsalder innebærer store muligheter for at menneskene på jorda skal få

utvikle sine evner og leve gode liv. Globaliseringen innebærer et stort potensial for fremme av åpne samfunn og åpne økonomier, av friere utveksling, ikke bare av varer, men også av kunnskaper og ideer, og derved også grunnlag for større vidsyn.

Men det er altfor mange mennesker i verden som globaliseringens velsignelser ikke har nådd fram til. Siden 1990 har den globale veksten vært lavere enn i tidligere årtier, og veksten i den globale økonomien har stygge slagsider som verken er etisk akseptable eller politisk bærekraftige.

Forskjellen i inntekter mellom folk i de rikeste og fattigste landene har vokst betydelig og har aldri vært større enn i dag. Arbeidsledigheten har aldri noensinne vært større globalt. Mer enn 1 milliard mennesker er enten arbeidsledige, undersysselsatt eller tjener bare marginalt til livets opphold.

I tillegg kommer den utrygghet som svært mange arbeidstakere opplever i de fleste land, som skyldes raske omstillinger og utflytting av arbeidsplasser. Marked og samfunn har blitt globalisert, men våre evner til å styre disse kreftene har blitt hengende etter. Det må starte på hjemmebane, i den enkelte stat.

Hvert enkelt land er viktige aktører for å skape rettferdighet. Mange problemer knytter seg til dårlig styresett, korrupsjon, skjev fordeling, ikke bare av penger, men også av innflytelse, arbeid, sosial beskyttelse og muligheter.

En aktiv nærings- og sysselsettingspolitikk, god utdanning for alle og respekt for arbeidsstandarder er viktige politiske strategier nasjonalt.

Men det kreves en ny internasjonal politikk for å utjevne de enorme økonomiske og sosiale forskjellene i verden. Ikke minst er det behov for endrede mønstre i investeringer og nye og bedre regler for verdenshandelen. En urettferdig handelspolitikk, som hindrer u-landenes adgang til de rike lands markeder, og endog utkonkurrerer u-landene på deres egne hjemmemarkeder, kan rett og slett ikke fortsette.

Det er derfor, slik utviklingslandene også selv ser det, av avgjørende betydning at forhandlingene i WTO snart kan nå fram til et vellykket resultat, som kan tjene disse landenes grunnleggende interesser. Jeg mener at WTO, tross svakheter, kan bli en viktig aktør for økonomisk vekst og sosial framgang i sør. Det forutsetter at utviklingslandene får økt innflytelse. I tillegg må bistanden bli mer effektiv og tilføres mer ressurser.

En skatt på uheldige sider av globaliseringen, som f.eks. våpenhandel, valutaspekulasjon og/eller bruk av globale naturressurser, ville ha gitt FN mer forutsigbare inntekter, men også mye større muligheter til en høyst tiltrengt global omfordeling. Nå har Regjeringen i innstillingen gitt en liten åpning på dette punkt, og det er positivt. Det var også positivt å høre Kristelig Folkepartis representant Ingebrigt Sørfonns synspunkter på dette spørsmålet.

Globaliseringen på nær sagt alle områder innebærer et stadig større behov for samarbeid og felles løsninger. Det gjelder regionalt, slik vi ser det i EU, og det gjelder glo-

balt. Vi trenger et reformert, mer demokratisk og økonomisk styrket FN, som kan møte verdens utfordringer på en mer offensiv måte. Det er særlig innenfor tre krevende områder: global fordelingspolitikk, miljøpolitikk og sikkerhetspolitikk. Men også når det gjelder det viktige reformarbeidet i FN, inntar Regjeringen en avventende holdning.

Skal globaliseringen bidra til vekst og utvikling for mennesker i alle land, må de politisk gode ønsker følges opp med konkrete politiske handlinger. Da trengs et handlekraftig FN. Det er gjennom vilje til styring og en bevisst solidarisk fordelingspolitikk, nasjonalt og globalt, at de fattige landene kan arbeide seg ut av fattigdommen.

Utenriksminister Jan Petersen: Regjeringen har ønsket å invitere Stortinget til en bred debatt om de utfordringer globaliseringen medfører, som del av en helt nødvendig samfunnsdebatt i Norge. Disse utfordringene er så brede og mangfoldige at det kan være tvil om en stortingsmelding kan yte problemstillingen rettferdighet. Det kan neppe en innstilling, og selvfølgelig ikke en debatt som går over noen få timer. Jeg aksepterer derfor at det må være et utvalg av temaer som behandles. Når jeg sier dette, er det også fordi et av Regjeringens aller mest sentrale budskap i denne meldingen åpenbart har gått både innstillingen og debatten hus forbi.

Jeg er veldig glad for at man i denne debatten har akseptert at det er mulighetene som må stå i sentrum. Jeg tror at en nasjon som lar bekymringene og beskyttelsen være det sentrale, som ikke leter etter mulighetene eller ser hvor åpningene er, men som håndterer utfordringer på den måten, er dømt til å tape. Derfor er jeg glad for at dette er innfallsvinkelen.

På tross av at jeg la veldig stor vekt på å formulere tittelen på meldingen, må jeg likevel si følgende: I vårt høyt utviklede samfunn, som nærmest ligger på topp når det gjelder levestandard, gir globaliseringen oss alvorlige utfordringer, som, med mindre vi håndterer dem, kommer til å få alvorlige konsekvenser for det norske samfunn. Det er det kapittel 5 dreier seg om. Derfor inviterer vi Stortinget til en debatt om hvilke grep vi skal gjøre her hjemme for at Norge skal kunne greie seg i denne åpne, internasjonale konkurransen og ikke hengi seg til ønskedrømmer av typen annerledesland, som heldigvis har gått av moten.

Det er en del helt klare grep dette landet da må gjøre. Det er f.eks. å erkjenne at et lands foretaksklima er helt avgjørende, sammen med hvilke rammer vi gir vårt næringsliv, og hvilket grunnlag vi gir næringslivet for å velge Norge som stedet for økonomisk virksomhet. Det er en kamp om kapitalen, en kamp om å være stedet hvor økonomisk aktivitet foregår, og vi må gi det rette svaret. Vi må være best, så gode at aktiviteten kommer hit. Det er det samme som er poenget med å føre utdanningspolitikken opp på toppen av dagsordenen. Dette lille landet vil ikke greie seg med mindre vi har en av verdens beste utdanningssystemer, og med mindre vi får vår forskning til å fungere ved å være mer omfattende enn den hittil har

vært. Hvis noen nå kjenner igjen begrepet «skatt og skole», som noen av oss har nevnt i valgkampen, er det fordi det er noe av hovedsvaret på globaliseringens utfordringer. Og det er flere grep som må tas. Det er bl.a. å forstå at kreativitet er avgjørende. Derfor snakker vi aldri om utdanning med mindre vi også snakker om kulturpolitikk, for det har noe å gjøre med å få fantasien frem. Det har å gjøre med å skape politisk forståelse for at et samfunn som ikke tør å endre seg fort når utfordringen er der, er dømt til å tape. Vi har altfor mange ganger i Norge søkt tilbake til beskyttelsesmekanismene, hvordan vi skal unngå forandringene, subsidiere oss vekk fra dem.

Jeg var i Singapore i forrige uke. Det er mye som imponerer meg med samfunnet i Singapore, og én ting er at når de ser at de er på vei ut og mister konkurransekraften, må de satse på noe annet. De prøver ikke å motvirke det som likevel kommer.

Hvis vi ikke tar debatten på dette området, vil ikke det norske samfunn kunne greie seg i en åpen, globalisert verden, og det er ikke noe alternativ å begi seg tilbake til drømmer om annerledesamfunnet.

Dette er på mange måter den sentrale delen i Regjeringens budskap, og jeg hadde håpet at komiteen i sin behandling av kapittel 5 hadde tatt denne problemstillingen. Det gjorde den ikke. Det tror jeg bare viser at det er behov for ytterligere debatt om globaliseringens utfordringer.

Jeg tror også det er behov for debatt om hva som egentlig driver globaliseringen. På det punktet har flertallet, så langt jeg kan bedømme det, gjort de riktige vurderingene. Men det er jo ganske oppsiktsvekkende når Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet i merknadene i innstillingen helt ser bort fra hvordan teknologien har drevet frem globaliseringen, enten vi liker det eller ikke. Det er ganske forbausende for dem som har vært i huset her noen år.

Alle husker jo de slagene vi hadde her i huset om liberaliseringen av teletjenestene, drevet frem av teknologien, som fortalte at gamlemåten å gjøre ting på ikke lenger var mulig. Vi husker at i særlig grad Senterpartiet, men også SV, forsøkte å lukke øynene for den utviklingen. SV gav opp etter hvert. Senterpartiet var vel av dem som holdt lengst ut i å forsøke å skape seg en alternativ virkelighet.

Når man leser innstillingen her, virker det som om ingen av de partiene har lært noe som helst av Stortingets debatter om teletjenester på 1990-tallet. Det skulle være interessant å høre senere i debatten hva som egentlig er de to partienes refleksjoner over sin rolle i den fundamentale debatten, for her er det mye å lære om globaliseringens utfordringer.

Det er nok slik at det er enkelte ting som er nye vilkår, nye forutsetninger, enten politikerne har bestemt dem eller ikke. Hvis man ikke evner å se det i tide, evner å skjønne at det er der utfordringen ligger, evner man heller ikke å gi politiske svar på de utfordringer vi står overfor. Jeg vil minne om at utfordringen for Norge som nasjon er: Hvordan skal vi greie oss i denne åpne, internasjonale konkurransen i denne åpne, internasjonale verden?

Det er mange elementer som jeg kunne ha lyst til å snakke mer om, men jeg ser at tiden renner ut. Jeg skulle gjerne hatt en lengre debatt med komiteens leder, som åpenbart har hatt et nostalgisk møte med sine gamle studiesirkler fra AUF. Styringsretorikken er på vei tilbake igjen. Jeg vil bare minne om et par ting i denne sammenheng, nemlig at styring er viktig i noen sammenhenger, i utviklingen av internasjonal rettsorden, f.eks. Det er viktig å fatte en del felles beslutninger. Jeg vil også minne om at det har skjedd mye galt og rart knyttet til såkalt politisk styring. Det var en debatt om bomull her tidligere i dag. Et typisk eksempel er hvordan USA og andre via politisk styring prøver å komme unna markedets lov, nemlig at det er u-landene som burde få lov å produsere. Å heve styringen opp på et globalt nivå er dessverre ikke noen garanti for at man ikke også der kan fatte tilsvarende gale beslutninger. Det er tvert imot noe man skal være meget, meget oppmerksom på.

Jeg må bare få lov å bruke mine siste minutter til å si litt om handelsspørsmål og WTO-spørsmål, som vi har vært innom. Åslaug Haga gav riktignok litt forskjellige versjoner av hvordan vi håndterer Singapore-spørsmålene. Men i særlig grad den første versjonen, som kom i hennes første replikk i dag, er jo rett og slett ikke riktig, for å si det veldig forsiktig. Realiteten er jo at Norge aldri har stått hardt på for Singapore-spørsmålene. Vi har ment at det har vært riktig å få dem med, hvis det kan være enighet om det, men vi har hele tiden vært fleksible overfor det spørsmålet. Situasjonen er også nå den at praktisk talt alle land mener at det i grunnen er et av de fire områdene som vil egne seg for forhandlinger på det stadiet, nemlig de såkalte handelsfasiliteringer. EU snakker fortsatt om to områder, men det er ikke noen tvil om at det her er god samarbeidsvilje for å finne frem til en løsning på spørsmålene. Derfor var det ikke noe grunnlag for den språkbruken som ble anvendt.

Det må også sies at den debatten som vi har hatt om landbruk, vel heller ikke helt treffer det som er tema i debatten. Jeg tror vi definitivt har en stor utfordring i Norge. Jeg kan forsikre om at når jeg nå har ganske omfattende reiserunder denne våren, er det nettopp for å skape forståelse for det grunnleggende, nemlig at det må være liv laga for norsk landbruk. Men det betyr at vi også må lytte til hvor åpningene er. Derfor må jeg si at jeg håper at man oppfatter det som skrives her, og ikke minst sies i offentlige debatter, om alliansebygging og slike ting, som å være av mer veiledende karakter, for å si det forsiktig. Det er ikke noen tvil om at for Norge er det viktig å lete etter åpninger, at det ikke umiddelbart er gitt at vi kan se dem nå, men at vi vet hva vi skal ivareta.

Jeg ser med interesse at Senterpartiet og SV nå går hardt ut mot den alliansebyggingen med rike land på landbruksområdet som vi har drevet med tidligere. Jeg vil bare minne om at for et halvt år siden ble jeg utsatt for kraftige angrep fra Senterpartiet for at jeg ikke tok godt nok vare på denne tradisjonelle alliansen. Her er det en 180 graders snunad. Jeg vil si at kritikken da var feil. Men vi må ikke helt gi opp at det også er mulig å arbeide sammen med disse landene. Det gjør jeg, og vi arbeider

også sammen med viktige u-land for å se hvor åpningen er. Men da vil jeg få minne om én grunnleggende ting, at hele runden skal være en utviklingsrunde, hvor noe av poenget er at i-landene må ta større byrder enn u-landene. Når u-landene sier at de vil ha fordeler, er det ikke dermed sagt at Norge uten videre kan snike seg med på samme laget. Men vi skal gjøre så godt vi kan, nettopp for å manøvrere i dette meget vanskelige terrenget.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Thorbjørn Jagland (A): I en debatt her i salen da jeg var utenriksminister, sa daværende parlamentarisk leder i Høyre følgende:

«Hva han» – utenriksministeren – «nærmere legger i dette med styring av markedskrefter, er jeg ikke sikker på. Sannsynligvis rammes det med mye tomme tønner».

Karbonskatt er en korrigerende av markedskreftene. Uten en slik skatt vil markedskreftene alene bestemme størrelsen på utslippene. Et stort flertall i utenrikskomiteen har gått inn for å utrede en slik skatt, altså korrigerende markedskreftene. Mener utenriksministeren at vi da har tatt feil, at vi overhodet ikke skal ha noen form for korrigerende eller styring av markedskreftene, eller synes han det er bra at det nå blir litt innhold i disse tomme tønnene som han snakket om?

Utenriksminister Jan Petersen: Det ville være greit om vi holdt oss til de tønnene som det er mulig å ha noe innhold i. Én av dem er spørsmålet om karbonskatten, men det er vel også der det er mulig.

Den debatten Jagland snakket om, som jeg husker meget godt, dreide seg ikke minst om Tobin-skatten, som jeg vil fastholde nok er et nostalgisk blikk noen tiår tilbake. Jeg har hatt min nåværende jobb i ca. to og et halvt år. Jeg har ennå til gode å høre den type ideer nevnt i noe forum jeg har vært og snakket i. Det er vel spørsmålet om karbonskatten som i så fall er oppe. Men jeg hører fortsatt at Tobin-skatten skaper en viss form for interesse i denne salen, og det er sikkert helt greit. Men som sagt, jeg har ennå igjen å høre den nevnt andre steder enn her.

Morten Høglund (FrP): Jeg synes utenriksministeren holdt et meget godt innlegg. Han poengterte skatt og skole, og han snakket om rammer for næringslivet – viktige ting. Hvis vi ikke i stor nok grad har fått det med oss i behandlingen, får enhver ta det innover seg.

Når vi ser på innstillingen, som også representanten Jagland påpekte, er regjeringspartiene, deriblant Høyre, nå med på å ville utrede mulighetene for nye internasjonale inntektskilder. Karbonskatt har vært nevnt. Føler Høyre-lederen og utenriksministeren at dette er å legge forholdene til rette og gi gode rammebetingelser for næringslivet, og at Høyres hedersbegreper, som skatt og skole, er godt ivaretatt med denne posisjoneringen?

Utenriksminister Jan Petersen: Ja, jeg føler helt klart at våre standpunkter er godt ivaretatt. Min skuffelse går

på at denne sentrale problemstillingen praktisk talt ikke er behandlet i innstillingen. Jeg vil minne om at hovedpoenget i det jeg sa, nettopp er at vi her hjemme, nasjonalt, må fatte en del beslutninger for å sette Norge i stand til å håndtere den åpne, internasjonale konkurransen. Det er altså ikke noe alternativ å prøve å gi seg hen til drømmen om annerledeslandet. Vi må ta en del tøffe og nødvendige tak her hjemme. Det er det som står igjen. Det vil ikke ha noe å si om man f.eks. lager en utredning om karbonskatten. Det vil være et helt annet regime. Men det er nettopp det vi må gjøre her hjemme for å være best på en del områder, som er det sentrale i mitt budskap.

Bjørn Jacobsen (SV): Utanriksministeren undra seg på kvifor vi ikkje hadde reagert betre på dette med teletenestene. Mellom anna veit vi kva som har skjedd innfor Bravida. Den tidlegare direktøren der går av med lønn, opsjon og pensjon til saman i millionklassa. Kva har han gjort? Han har fått lønn for strevet. Han har kvitta seg med eit par tusen norske arbeidsplassar. Det er klart at folk er kritiske til det. Når vi er i den situasjonen at det vi eksporterer mest av, faktisk er jobbar, reagerer folk på det.

Spørsmålet mitt til utanriksministeren går på kva visjonar han har for korleis vi som land skal tilpasse oss. Kva er det han brenn for i forhold til korleis vi skal tilpasse oss globaliseringa? Vi har ein verdskommisjon for globalisering som har peika ut ein del område som er veldig viktige. Eg skal ramse opp nokre av dei: Det er ein demokratisk og effektiv stat. Det er slikt som berekraftig utvikling og produktive og rettferdige marknader. Eg kunne ha ramsa opp endå fleire område. Men kva er det utanriksministeren brenn for, slik at vi kan oppnå det som er det viktigaste av alt, nemleg å jamne ut skiljet mellom fattig og rik?

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg tror ikke SV kan slippe så lett unna debatten om hva de gjorde med teletjenestene på 1990-tallet. Det nytter ikke bare å si at folk reagerer på et par ubehagelige utslag av globaliseringen. Spørsmålet mitt er: Mener SV virkelig at det i 2004 ville være mulig å forsøke å stå ved de standpunktene som de prøvde å markedsføre i Norge i 1991, 1992 og 1993? Det er det som er spørsmålet.

Poenget er at man den gang forsøkte å late som om man kunne lukke øynene for den teknologiske utviklingen som kom. Noe av det viktigste for å greie å håndtere globaliseringen, er å ha viljen til endring og forstå når endringer må foretas. På det punktet må jeg si at SV skjønner sannsynligvis overhodet ingenting, men er mer interessert i å få inn stemmene fra de frustrerte ofrene for globaliseringen. De er der helt åpenbart. Men å ha lederskapet i et land er mer enn å forsøke å cashe inn. Lederskap er nettopp å forsøke å gjøre endringer, slik at landet forblir godt og trygt i mange, mange år fremover.

Morten Lund (Sp): I Aftenposten den 12. februar omtales en ny forskerrapport fra Universitetet i Oslo. En av konklusjonene er at det ikke finnes eksempel på at økt rå-

vareeksport hjelper bønder i u-land ut av fattigdommen. Forskerne har sett på 23 utviklingsland i Asia, Afrika og Sør-Amerika fra 1980 til 2000. «Dagens industriland vokste seg sterke ved hjelp av tiltak som i dag fordømmes av Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet,» skriver disse forskerne.

En annen konklusjon er at for at u-landene skal lykkes, må de få lov til å sikre eget marked mot verdensmarkedets jojo priser. De må få lov til å beskytte og støtte egen foredlingsindustri, som i-landene har gjort før, for gevinsten ligger i foredlingen. Det gir jobber. Det gir kompetanse og velferd. Vietnam og Bolivia er nevnt som eksempel på land som har fått dette til. Spørsmålet er: Vil Regjeringen i WTO-forhandlingene bidra til at u-landene kan få gjøre som Bolivia, Vietnam og Norge, og lykkes med å gjøre fattige småbønder mindre fattige?

Utenriksminister Jan Petersen: Et av hovedpoengene i WTO-forhandlingene er jo nettopp at man skal kreve mindre av utviklingslandene enn hva man skal gjøre av de utviklede landene, det som kalles «special and differential treatment». Det er en holdning som Norge er enig i, og som vi skal arbeide så godt vi kan for å få gjennomført. Man må bare passe seg for at slike ting da ikke ender opp i ren proteksjonisme, som jo vil skape problemer for mange land. Jeg vil da minne om at det er tunge og viktige u-land som nå av alt ønsker å få en markedsadgang. Det er viktig ikke bare å sørge for markedsadgang i den vestlige verden, men vi skal huske på at i sørsør-handelen ligger det også en betydelig og interessant mulighet for at landene kan løfte seg ut av fattigdommen. Men det er som sagt viktig å huske på at u-landene skal behandles bedre enn i-landene. Og det er derfor at noe av det Senterpartiet skriver, bl.a. om alliansebygging, kanskje er i området for synsing.

Thorbjørn Jagland (A): Utenriksministeren sa at han ikke hadde oppdaget noen interesse for denne Tobin-skatten. 223 medlemmer av Europaparlamentet har stemt for den. Belgia skal stemme over dette forslaget i løpet av juni. 864 parlamentarikere over hele verden har signert et opprop for denne skatten. Representanten Sørfonn fra Kristelig Folkeparti her i salen har tatt til orde for den i dag. Dette er ikke anti marked, men det er et forsøk på å avskjære noe som det er blitt altfor mye av, og dermed korrigere markedskreftene, ikke avskaffe dem.

For øvrig har jeg lyst til å si når det gjelder at vi ikke skal beskytte oss: At det ikke er metoden i globaliseringens tidsalder, det er jeg helt enig i. Men når vi får muligheten, gjør vi det ofte. For eksempel har Regjeringen gått i bresjen for å beskytte oss mot at folk fra vårt nære nabolag skal komme hit og få arbeid. En av grunnene til at jeg tror at USA kommer til å vinne i verdensøkonomien fortsatt, er at de har en åpenhet mot andre mennesker og dermed suger til seg innovative mennesker fra hele verden. I Amerika kan man bli amerikaner ganske fort. I Europa kan man ikke bli franskmann, nordmann, svenske eller hva som helst, det er noe man er, men man kan

aldri bli det. Derfor stenger vi folk ute, og vi klarer ikke å vinne i konkurransen med utlandet.

Utenriksminister Jan Petersen: På dette siste punktet har Thorbjørn Jagland helt åpenbart et poeng, om hvordan den internasjonale verden fungerer. Problemet han har, er selvfølgelig at Arbeiderpartiet jo ikke var spesielt tungbedt i denne saken, for å si det mildt, jeg mener faktisk å huske at de var litt i forkant til og med. Så han har faktisk en jobb å gjøre i gruppa også – og det behøver ikke å være det eneste spørsmålet, vi har jo hørt om EU før i dag. Men jeg er for så vidt enig i det han sa, og jeg tror også at vi i Vesten på mange måter anvender retorikk overfor arbeidskraft fra den tredje verden som åpenbart fremstår som lite troverdig i den tredje verden. Dette er en av de viktigste kildene for kapitaloverføring til den tredje verden, og ganske undervurdert, men vi greier altså å anvende argumenter for ikke å ta inn arbeidskraft, som høres ideelt ut for oss, men som ikke oppfattes som det andre steder.

Når det gjelder Tobin-skatten, registrerer jeg de tallene Thorbjørn Jagland gav meg, og det gjør det jo enda mer oppsiktsvekkende at det ikke blir mer ut av det.

Presidenten: Replikskiftet er omme.

Marit Nybakk (A): Med fare for å bli omtalt som nostalgisk av utenriksministeren skal jeg starte med å gå hundre år tilbake i tid. Da kjempet arbeidsfolk i Norge for et samfunn uten fattigkasse og classeskiller. Og vi skal huske på at det også var en kamp fra underdanighet til likeverd, fra almisser til rettferdighet. Og møysommelig, skritt for skritt, ble det norske velferdssamfunnet og velferdsstaten bygd opp. De store massene jobbet seg bort fra undertrykking og fattigdom, og ikke minst fra forsorgsvesen, de krevde rettferdige lønninger og rettferdige skatter. Det ble satset på skole, helse, deltakelse, demokrati og rettsstat. Vi fikk økt kjøpekraft og økt vekst.

Ved inngangen til et nytt hundreår er det global rettferdighet det må fokuseres på: en fundamental omfordeling av ressurser, verdier og ikke minst av makt i globale institusjoner, og utforming av regler for verdenshandelen, slik at landene i sør kan få sin rettmessige plass i internasjonal økonomi. Men det betyr også systemer for internasjonal beskatning for å sikre inntekter, både til FN og andre internasjonale institusjoner, og for å bygge opp globale fellesgoder.

Representanten Lilletun likte ikke at jeg tok opp at innstillingen fra utenrikskomiteen er et betydelig bedre grunnlag for å jobbe videre med global fordeling enn meldingen fra Bondevik-regjeringen – med all respekt for øvrig – og at Arbeiderpartiet og SV er blitt stående alene om vesentlige virkemidler for omfordeling mellom fattige og rike i verden. Men i meldingen går det da fram at Regjeringen ikke vil ta noe initiativ til f.eks. Tobin-skatten, og det er vel dette som er Kristelig Folkepartis problem. Jeg antar at Kristelig Folkeparti egentlig har et annet utgangspunkt i denne saken.

Globaliseringen innebærer at landegrensene blir stadig mindre viktig for økonomisk samhandel i verden, og det er noe vi må ta innover oss. Da blir det viktig med både regionale og globale styringsredskaper. Både den økonomiske og den tekniske globaliseringen har utviklet seg tilsynelatende ukontrollert. Vi kan ikke stoppe verken teknologisk eller økonomisk utvikling. Men det vi trenger, er vilje og evne til også en *politisk* globalisering.

Globaliseringen fører også til at det som skjer ett sted i verden, får betydning for enkeltmennesker, bedrifter og samfunn andre steder i verden.

Verdensbanken har, og nå holder jeg meg til meldingen, beregnet at det tar mindre enn tre år for verdensøkonomien å produsere den samme mengden varer og tjenester som i hele det 19. århundret. Og vi har selvfølgelig helt andre produkter. Produksjonen blir dessuten mer og mer flernasjonal. Dette i tillegg til kunnskapssamfunnet stiller helt nye krav både til bedrifter, til rammebetingelser for bedrifter og til organisering av bedrifter. Det berører næringsliv både i Norge og i andre deler av verden.

Så skal vi huske på at kunnskapen også er ulikt fordelt. Vi ser at kunnskap er blitt en ren konkurransefaktor for næringsetablering og produksjon. For u-landene betyr det at det er helt vesentlig i tillegg til markedsandeler i internasjonal handel å utvikle robuste arbeidsplasser. Overføring av kunnskap og satsing på utdanning blir en forutsetning for vekst og utvikling også i fattige land. Og vi har jo hatt viktige debatter om bistandspolitikken i denne salen i mange år når det gjelder nettopp overføring av kunnskap fra nord til sør.

Stortinget har ved ulike korsveier behandlet helt nødvendige reformer i FN-systemet. For noen år siden ble det etablert FN-koordinatorer for utviklingshjelp i det enkelte mottakerland, ofte i regi av UNDP, FNs utviklingsprogram. Jeg registrerer at komiteen også tar til orde for at finansinstitusjonene knyttes til samarbeidet. Det synes jeg er en interessant tanke, for dette kan være nødvendig for å nå ambisjonen om en halvering av fattigdommen innen 2015.

La oss da til slutt huske på at fattigdommen faktisk feminiseres. To tredjedeler av verdens fattige er nå kvinner. Det betyr at vi har behov for tiltak som bidrar til at u-landenes kvinner ikke bare skal motta utviklingshjelp, men at de skal kunne brødfø seg selv ved etablering av småbedrifter innen industri, håndverk og landbruk. Her ligger veldig mange av løsningene for u-landene til å komme ut av fattigdommen.

Anne Berit Andersen hadde her overtatt presidentplassen.

Ine Marie Eriksen (H): På slutten av 1960-tallet besøkte to svenske forfattere og filmskapere den indiske byen Saijani. Der ble de kjent med den kasteløse landarbeideren Bhagant. Drøyt 30 år senere drar de tilbake. Byen er totalt forandret. Barn går på skole, innbyggerne har sko på føttene, og byen har fått avløpssystem og renovasjon. Men den største forandringa har skjedd i tankene og drømmene. For 30 år siden visste ikke Bhagant

at landet han bodde i, het India. Nå følger han verdensnyhetene på TV.

Gjennom TV og aviser innhenter befolkningen ideer og inntrykk fra den andre siden av kloden, noe som utvider tankene om hva som er mulig. Dette har satt dype spor i de globale velferdsindikatorene. Ifølge UNDP har fattigdommen i verden minsket mer de siste 50 årene enn de 500 årene før det. På 30 år har gjennomsnittsinntekten i utviklingsland blitt fordoblet. Bare på 1990-tallet er tallet på ekstremt fattige i verden sunket med 100 millioner. Spedbarnsdødeligheten synker. Andelen analfabeter synker, og levealderen i utviklingslandene har de siste førti årene økt fra 46 til 65 år.

Aldri før har så mange mennesker kommet seg ut av fattigdom og politisk lukkede regimer. Diktaturer faller fordi folk viser motstand, og fordi informasjonen ikke lenger kan kontrolleres av makthaverne. Markedsøkonomi og vekst fremmer demokratisk utvikling og gjør antallet ekstremt fattige mindre. Jeg er stolt av å kunne kalle meg kapitalist.

Globaliseringa driver verden framover. Bare tenk på dette: I 1943 sa styreformannen i IBM at han trodde det fantes et verdensmarked for maksimalt fem computere.

Egentlig handler denne globaliseringsdebatten om et positivt eller et negativt syn på utvikling og framtid. Skillet går mellom dem som syns alt var bedre før, da politikerne hadde enda større kontroll, og dem av oss som syns at mindre politikermakt og mer individmakt er bra.

I norsk politikk går dette skillet mellom venstresida og høyresida, mellom utviklingsoptimistene og utviklingspessimistene. Jeg og Høyre mener at en åpen og grenseløs verden er positivt. En verden med stengsler og reguleringer er negativt. Men noen vil gjerne tilbake til den tida da politikken fullt ut kunne bestemme utviklinga. Da kunne de som satt med makta, enten det var fagforeninger, Bhagants landeier eller politikere, ta kontroll over individenes liv. Da ble politikken styrt ovenfra. Jeg er glad for at den tida definitivt er forbi. Jeg er glad for at globaliseringa gir individene makt til å styre sine liv nedefra.

Men når f.eks. SV og Arbeiderpartiet ikke forstår at det er akkurat dette som foregår, hvordan kan de da påberope seg kompetanse og kunnskap til å gi politiske svar på de utfordringene globaliseringa stiller oss overfor?

For Høyre er handel et ekstremt viktig virkemiddel i kampen for frihet og mot fattigdom. Når UNDP kaller handelsbarrierer for utviklingsbarrierer, forplikter det oss. Utviklingslandene taper flere hundre milliarder kroner hvert eneste år fordi de ikke får selge de varene de kan selge, nemlig landbruksvarer og tekstiler, til oss i den rike delen av verden. De taper ti ganger så mye på barrierene som de tjener og får i utviklingsbistand.

Derfor er det så skuffende, men på ingen måte overraskende, at Senterpartiet i innstillinga fortsetter en politikk for proteksjonisme. De er for en utvikling som går i stikk motsatt retning av den utviklinga Regjeringa ønsker. Partiet hevder at de snakker på vegne av de fattige landene, men de snakker bare på vegne av særinteressene i de rike landene. De holder fast på det gamle fiendebil-

det i Verdens Handelsorganisasjon, men nå er det jo de fattige landene i WTO som presser på for handelsliberalisering.

Jeg vil gjerne få invitere alle som mener at isolasjon er bedre enn frihandel, til å besøke Albania og bli kjent med vår situasjon; vi går nå inn i WTO, så den albanske presidenten da Albania ble det 138. medlemslandet i WTO. Denne uttalelsen bør gjøre inntrykk også på venstresida. Men det gjør den dessverre ikke. Ifølge merknadene fra SV og Senterpartiet har kravene om kutt i vestlige landbrukssubsidier og åpning av vestlige markeder for varer fra fattige land aldri blitt fremmet. Men de *har* blitt fremmet, høyt og tydelig. Men disse partiene har vært for opptatt av å dekke seg bak solidaritetsparoler, av å kappes om å være de mest veldedige over bistandsbudsjettet og effektivt bygge skyhøye tollmurer som holder fattige land borte.

En diplomat fra Gabon, et land som tør være kjent, ble hindret av demonstranter fra å delta på WTO-toppmøtet i Seattle i 1999 og uttalte: Demonstrantene forstår ingenting, og de er så fjernt fra våre problemer som man kan vente seg av hvit middelklasse fra Washington. Jeg syns det taler et ganske tydelig språk. Det språket og de uttalelsene som Kofi Annan har kommet med, om at de eneste som taper på globaliseringa, er de som ikke er en del av den, er en linje jeg håper at også Norge følger opp.

Kjetil Bjørklund (SV): Vi lever i en urolig verden, der kampen om klodens naturressurser er økende. Dette er en vesentlig årsak til krig og konflikt mange steder i verden i dag. Der det fins petroleumsressurser, mineraler, tømmer og vannressurser rundt om på kloden, har krig og konflikt en stygg tendens til å gjøre seg gjeldende. I tillegg er også de direkte miljødeleggelsene enorme i disse områdene. Knappheten på jordas ressurser er økende, og skjevfordelingen mellom dem som får ta del i verdiskapingen, og dem som står utenfor, er tiltagende, sterkt tiltagende. Dette skaper en følelse av håpløshet og frustrasjon for mange millioner på denne kloden. Dette er som en tidsinnstilt bombe. Før eller senere vil den gå av, dersom ikke noe gjøres.

Vi som tilhører et av verdens rikeste land, har et viktig ansvar for å motarbeide en global utvikling der den sterkestes rett rå, og der alle virkemidler er tillatt for å trygge de aller rikestes velstand. Dette handler ikke bare om å ta et oppgjør med de vestlige landenes tro på vår uutalte rett til å forbruke mesteparten av klodens ressurser og la de fattigste betale regningen. Det handler også om at vi bør solidariseres oss med de landene som ikke får ta del i utviklingen i alle sammenhenger der dette er mulig. Vi kan gjøre dette i forhandlingssituasjoner, i vår forvaltning av oljeformuen og også når naturressurser hentes ut til en stadig fallende råvarepris.

Vi må bidra til dette også for å løse de sikkerhetspolitiske utfordringene vi står overfor, ikke bare for å trygge vår sikkerhet her i nord, men for å trygge folks sikkerhet overalt ellers på kloden.

USA er for tiden den fremste eksponent for en utvikling der militær maktbruk for å oppnå politiske mål er

økende. Irak-krigen er et eksempel på dette, der USA valgte alenegang og satte i gang en angrepskrig basert på usann argumentasjon om påståtte masseødeleggelsesvåpen, for å nå andre mål.

En slik utvikling, der FN-paktens maktforbud ikke respekteres, er egnet til sterk bekymring. Den vil føre til ny opprustning til militære formål, slik vi allerede ser klare tegn på, og det vil føre til at det arbeidet som har pågått i mange tiår for nedrustning og ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen, blir satt under kraftig press. Norge må legge ressurser inn i dette arbeidet.

Globaliseringen fordrer større nasjonal og internasjonal aktsomhet og demokratisk styring, slik at vi alle får ta del i globaliseringens positive sider. Det fordrer åpenbart at de internasjonale institusjonene som kan se helhetlig på utfordringene, slik som FN, styrkes og gis virkemidler til å forestå en slik rolle med demokratisk legitimitet. Den viljen fins ikke i dag, men den må skapes.

Forslagene om reformer i FN-systemet om innskrenket vetorett og et økonomisk og sosialt sikkerhetsråd er riktige steg i en slik retning. Arbeidet innad i FN om reformer og økt demokratisering gir håp om forbedringer. Norge må innta en rolle som pådriver i et slikt arbeid.

Det er et stort problem at stadig mer beslutningskraft i dag flyttes ut av stadig flere nasjonalstater og inn i lukkede styrever. Arbeidet for økt demokratisering av nasjonale beslutningsmyndigheter er en forutsetning for svært mange land for å kunne ta politisk kontroll over sin egen framtid.

Veien til å bli såkalte «failed states», eller feilslåtte stater, er for mange land ganske kort. Dette er de landene som ikke klarer sine nasjonale forpliktelser. Slike stater gir større grobunn for konflikter av større karakter eller for økt internasjonal terrorisme. Det er et stort behov for å utarbeide en global strategi for slike stater, underlagt FN. Jeg er glad for at en samlet komite mener at Norge skal ta et slikt initiativ.

Haakon Blankenborg (A): Som eg nemnde i ein replikk tidlegare, er utgangspunktet om reguleringar eller ikkje reguleringar, og om mykje styring eller lite styring, ei form for avsporing av dei fleste debattar, særleg ein debatt om globalisering. Veldig få vil meine at det ikkje er behov for regulering på det globale plan; det er nettopp regulering det er behov for. Det er med det ikkje berre spørsmål om regulering, men om kven det er som skal regulere. Og så har ein ein normal ideologisk, politisk debatt om kva slags reguleringar ein skal ha.

For eksempel Framstegspartiet legg vekt på at ein ikkje skal ha reguleringar. Det er klart at ein skal ha reguleringar. Blant anna er ei av dei store utfordringane i verda migrasjon, folk som flytter på seg. Dersom ein heng fast i at alle desse homogene statane – som det skal finnast ti av, etter nokres meining – skal overleve som homogene statar, kjempar ein ein fullstendig tapt krig, fordi folk flytter på seg. Vi har det godet at vi får blanda statar, der ein kan utnytte kreativiteten – som leiaren av utanrikskomiteen var inne på – ved at ulike folk med ulik bakgrunn flytter saman. Det fører til vekst, men det fører også til nye kon-

(Blankenborg)

frontasjonar, til nye konflikhtar. Det er eitt eksempel på at vi for det første må ha ei form for internasjonal regulering, elles går det heile amok. For det andre må vi erkjenne at det er område der det er for seint å slåst nokon av krigane. Dette er eitt av dei. Der har vi behov for regulering på det globale plan, men vi har også behov for å erkjenne at forandringa har skjedd på det nasjonale plan, og at denne tida med dei homogene statane – dei ti landa som ein påstod vi hadde – er forbi, også for oss. Vi er over i ein multikulturell fase, ein mangekulturell fase – ein kan kalle det kva ein vil, men vi er over i en ny fase, som er eit resultat av globaliseringa. Den debatten må vi også i større grad ta hos oss.

Eit anna eksempel på at vi treng reguleringar, men at det kan vere ulike politiske ståstader for å avgjere kva slags reguleringar vi skal ha, er privatiseringa i land som så å seie er under internasjonal økonomisk administrasjon. Det er ikkje utan vidare slik at ei privatisering av vatn, elkraft, eller kva som helst, vil føre til vekst og framgang i eit land. Nokre meiner at ei privatisering er ein sikker veg til framgang. Men det er eit spørsmål om kvar ein står i det politiske landskapet. Arbeidarpartiet meiner at det ikkje er sikkert at privatisering i seg sjølv er noko som fører til framgang. Det kan vere at det er behov for sterk nasjonal styring, til og med offentleg styring, over ein del slike område. Det vi må sikre, er at det i dei landa er eit styresett som ikkje er korrumpert, men at det er reell konkurranse, at det er reelt innsyn, og at dette ikkje er ein del av ein måte for makteliten å forsyne seg på. Det må vere effektivt, det må vere gjennomslagskraftig, det må vere eit godt styresett, men det er ikkje nødvendigvis slik at det skal vere private løysingar overalt. Det kan vere godt nokre stader, andre stader ikkje. Der ser ein at globaliseringsdebatten har teke nokre rare sidespor, for ein del av desse multilaterale institusjonane fremmar kravet om privatisering på område der det slett ikkje er sikkert at privatisering er ei løysing. Dei fremmer eit ideologisk syn. Då må ein også reise seg opp og seie at dette ikkje er eit spørsmål om ein naturgjeven veg inn i eit betre samfunn, men det er ein ideologisk ståstad frå dei som bestemmer i dei multilaterale organisasjonane, anten det er IMF eller kven det måtte vere. Då må også regjeringar, parlamentarikarar og andre stå opp og meine det motsette, når ein meiner at det er nødvendig.

Det er ikkje gudgjeve at ei slik utvikling er noko som fører til framgang. Ein må også erkjenne at det er ideologiske skilje med omsyn til kva slags reguleringar ein skal ha. Med andre ord: Det er ikkje eit spørsmål om regulering eller ikkje regulering, det er eit spørsmål om kva slags reguleringar ein skal ha. Og ingen ønskjer ein fullstendig fri verdsorden der det ikkje finst reguleringar.

Det som vi derimot har til felles, nokre av oss, er at vi ønskjer sterke globale og regionale organisasjonar som kan stå for desse reguleringane, og at vi innafor dei organa, anten det er regionalt i Europa eller globalt gjennom FN eller andre, kan utkjempje desse ideologiske diskusjonane om kva slags reguleringar vi skal ha. Det er jo eit minimum av erkjenning at ein bruker dei arenaene som

er tilgjengelege for det politiske ordsiftet, og at ein ikkje ser på dei som gudgjevne organ som har ein klokskap i seg sjølve. Det er vi som skal fylle dei med den klokskapen som måtte vere der, ut frå vår politiske ståstad. Der skal då Regjeringa begynne å bruke den kreativiteten som regjeringspartia har varsla i innstillinga, om ulike reguleringar og skatte- og avgiftsordningar for å finansiere FN. Der har ein ikkje avvist nokon ting, ifølgje Lilletun, det er berre kreativiteten som gjenstår. Og Regjeringa skal no fylle desse institusjonane med kreativitet og nye ordningar.

Øyvind Halleraker (H): Globaliseringsmotstanderne har brukt hensynet til miljø som et argument mot globalisering. Det er ikke noe godt argument. Tvert imot: Hensynet til verdens miljø er et godt argument for globalisering. Det skal jeg komme litt tilbake til.

Det ble også argumentert med at globaliseringen fører til at industri flytter til land med dårligere miljøkrav for å redusere kostnader og dermed presse land som Norge til å redusere miljøkrav for å tilpasse seg den internasjonale konkurransen. Problemet med dette resonnementet er rett og slett at det ikke stemmer med virkeligheten. Det har ikke vært noen masseflukt fra vestlige land til land med dårligere miljøkrav.

Over hele verden følges økonomisk framgang og vekst av økt bevissthet om miljøet og strengere miljøkrav. Fattige land har simpelthen ikke råd til å investere i miljøtiltak, det er problemet. Etter hvert som de blir rikere, som følge av frihandel, markedsøkonomi og integrasjon i verdensøkonomien, får de også råd til å løse miljøproblemene sine.

Frihandel og teknologi er driverne bak globaliseringen. Samtidig bidrar økt frihandel til at ny teknologi spres raskere. Dette er bra for miljøet, fordi ny teknologi gjerne er mer miljøvennlig.

Energi og miljø henger nøye sammen. Her er det viktig å ha et internasjonalt perspektiv. Energiforbruk med fossile energikilder medfører utslipp av klimagasser, og drivhuseffekten er et globalt problem. I Høyre mener vi at det tross alt må være bedre å produsere elektrisk kraft fra gasskraftverk i Norge enn først å bruke energi på å eksportere gassen, for så å importere elektrisiteten fra kraftverk i andre land, der den er produsert enten med den samme gassen eller med langt mer miljøskadelige energikilder. Det er jo de totale klimagassutslippene i verden som påvirker vårt miljø, ikke om kraftverkene står i Norge, i Tyskland eller, for den saks skyld, i Göteborg.

Kyoto-avtalen åpner for internasjonal kvotehandel for klimagasser. Det er Høyre glad for. Internasjonal handel med utslippskvoter medfører at tiltakene settes inn der de har størst effekt. Internasjonal kvotehandel er et eksempel på at markedsbaserte løsninger og fri handel over landegrensene gir de mest effektive resultater for miljøet.

Jeg er stolt av og glad for at vi har en miljøvernminister som er oppriktig engasjert i verdens miljøtilstand, og som har opparbeidet en solid internasjonal anerkjennelse. Det er lenge siden vi har hatt en politiker av et slikt format på miljøpolitikens område som Børge Brende. I sitt

ærefulle oppdrag som leder av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling gjør han et viktig arbeid. Verdenskommisjonen skal som kjent følge opp arbeidet fra Rio- og Johannesburg-toppmøtene og bringe det internasjonale miljøarbeidet videre.

Vår egen regjering la sist høst fram en nasjonal oppfølging av toppmøtene i Rio og Johannesburg – Nasjonal Agenda 21, kalt den nasjonale handlingsplanen for bærekraftig utvikling. Her fokuseres det på sju hovedområder:

- internasjonalt samarbeid for bærekraftig utvikling og bekjempelse av fattigdom
- klima, ozonlag og langtransporterte luftforurensninger
- biologisk mangfold og kulturminner
- naturressurser
- helse- og miljøfarlige kjemikalier
- bærekraftig økonomisk utvikling
- samiske perspektiver i miljø- og ressursforvaltningen

Miljø og utvikling henger nøye sammen. På Johannesburg-toppmøtet ble det gjort viktige framskritt på begge disse områdene, selv om vi ikke nådde så langt vi hadde visjoner om fra norsk side. Men i Johannesburg fikk vi bekreftet visjonen om et forpliktende partnerskap mellom sør og nord. Toppmøtet i Johannesburg ble derfor et steg i riktig retning for å løse verdens miljø- og fattigdomsproblemer.

Dette viser at internasjonalt samarbeid nytter, men vi må ha tålmodighet. Det viser også at vi kommer lenger ved å åpne oss mot resten av verden gjennom integrasjon og internasjonalt globalt samarbeid. Vi kan slå fast at kombinasjonen av frihandel, markedsøkonomi og tett internasjonalt samarbeid gir resultater også når det gjelder miljø og utvikling, ja faktisk særlig her.

Ingvild Vaggen Malvik (SV): Global oppvarming er den mest alvorlige utfordringen verden i dag står overfor. Juli måned i fjor var den varmeste noensinne i Norge. Samtidig herjet skogbranner i det sørlige Europa, og i Italia måtte man med hard hånd prioritere mellom vann til å kjøle kraftverk og vann til husholdningene. Den uvanlige hetebølgen som herjet i Europa, og som tok livet av 20 000 mennesker, var så ekstrem at en slik hendelse kun inntreffer én gang hvert 46 000. år, og var den første forsmaken på hvordan framtiden kan bli i en verden preget av global oppvarming. Dette var konklusjonen til en rekke sveitsiske forskere i en artikkel som nylig stod i tidsskriftet «Nature».

Klimaendringer dreper, ikke bare i fattige land som Bangladesh, men faktisk også i våre nærrområder. La meg få minne om den åpenbare sammenhengen mellom forbruk av fossile ressurser og utslipp av klimagasser.

I desember 2003 kom rapporten «Towards a Better Balance». Den overraskende kritiske rapporten var resultat av «Extractive Industries Review» – en gjennomgang av fordeler og ulemper ved Verdensbankens støtte til olje, gass og gruvedrift.

Rapporten er spesielt relevant for Norge, på grunn av de norske investeringene i oljesektoren, eksempelvis i Angola, Iran og andre land i Sentral-Asia. Samtidig var

Norge en av initiativtakerne under Verdenstoppmøtet i Johannesburg for å fremme økt satsing på fornybar energi.

Denne rapporten konkluderer altså som følger:

1. Økte investeringer har ikke nødvendigvis hjulpet de fattige; faktisk har miljøet og de fattige ofte blitt ytterligere truet av ekspansjon i et lands olje- eller mineralutvinningsindustri.
2. Verdensbanken synes ikke å være utformet for effektivt å fremme fattigdomsreduksjon gjennom bærekraftig utvikling av utvinningsindustri i de landene den støtter.
3. Og, kanskje det som er det viktigste: Verdensbanken bør fase ut sin støtte til kull- og oljeprosjekter innen 2008, og bør heller bruke sine begrensede ressurser på investeringer i utbygging av fornybar energi, utslippsreducerende prosjekter, ren energi og enøk.

Selv om det var Verdensbanken selv som i sin tid tok initiativet til «Extractive Industries Review», er anbefalingene fra panelet ikke bindende og vil snart bli behandlet i bankens styre. Signalene derfra har så langt ikke vært positive. Det vil derfor være avgjørende at de ulike landene som står bak Verdensbanken, tar tak i disse konklusjonene og sørger for en reell behandling og implementering av rådene som er blitt gitt. Også her er Norges aktive deltakelse viktig.

I tillegg kan Norge på egen hånd ta konsekvensene av denne rapporten gjennom å presisere Norges egen politikk for prosjektfinansiering, gjennom norske institusjoner som eksempelvis GIEK samt norske selskaper og Norges deltakelse og stemmegivning i internasjonale eller multilaterale finansieringsinstitusjoner.

Saksordføreren poengterte i sitt innlegg viktigheten av å skape arbeidsplasser, som igjen kan skape velferd. Etter min mening er dette en god tilnærming. Det er nemlig ikke slik at næringslivet bare skal finansiere velferd – næringslivet skal også produsere velferd. Det innebærer at det ikke er likegyldig hvordan arbeidsplasser skapes, heller ikke i de minst utviklede landene. Det er ikke noe poeng i at fattige land skal gå samme vei til velstand som det vi har gjort, i den forstand at de skal være nødt til å gå den samme forurensende veien som oss, i forhold til energi. Riktignok har Norge på grunn av store naturgitte vannkraftressurser en elproduksjon som i stor grad er fornybar, men samtidig har dette betydd en massiv nedbygging av norske fossefall, hvor store naturverdier har måttet vike for landets og industriens kraftbehov.

Norge bør etter min mening gå foran i å sørge for at fattige land får muligheten til å satse på ny fornybar energi. Den første store prøven på evne og vilje til å følge opp initiativet fra det panelet jeg nevnte, med konkrete tiltak og politisk reform, vil vise seg under fornybarkonferansen i Bonn i begynnelsen av juni, hvor også den norske regjeringen vil være representert.

Slik kan vi gjennom bl.a. teknologioverføring bidra til utvikling i disse landene i tillegg til at dette vil kunne være et vesentlig bidrag til å bremse den globale oppvarmingen som truer oss alle, både i rike og i fattige land. Dette er faktisk ett av de områdene hvor Norge har mu-

lighet til å ta et globalt ansvar for den globale utviklingen og ta et ansvar for å sørge for at fattige land får tilgang på ny fornybar energi. Det ansvaret må vi ta.

Oddvard Nilsen (H): Vi lever i en tid med voksende global nærhet. Nasjonale grenser kommer til å bety mindre – individenes frie valg kommer til å bety mye mer. Globaliseringen gir derfor «En verden av muligheter», som Regjeringen har kalt meldingen. Motstanderne av globalisering hevder ofte at det fører til ulikheter i verdensøkonomien – det er feil.

Det foreligger en rapport om dette, som kom ut i år 2000, «Globalisering og ulikhet». Jeg skal ikke dra situatene for langt, men ta ett sitat, hvor det står at det har funnet sted «en entydig reduksjon i internasjonal inntektsulikhet i fra 1960-tallet og fram til 1997.»

Globalisering har altså gjort verden til et bedre sted å være både økonomisk og demokratisk. Selvsagt står det mye tilbake, men vi er på rett vei. Det er derfor kanskje også grunnen til at de fattige land er så opptatt av at globaliseringen skal fortsette.

Flere har vært inne på de undersøkelsene som har vært gjort, og de viser at det er en betydelig oppslutning om globaliseringen i de fattigste landene. Da kan man undres over hvem motstanderne er. Jo, det er mennesker fra den rikeste delen av verden, ulike grupperinger, men veldig ofte partier på venstresiden i det politiske landskapet. Tradisjonelt har sosialister vært tilhengere av at samfunn skal styres ovenfra og nedover gjennom statlige plan- og styringssystemer. Globaliseringen drives av helt andre krefter, som i stor grad vokser nedenfra og i bredden. Det medfører en kollisjon mellom tradisjonelle sosialistiske styringsideer og globaliseringens egenart. Best kommer dette til syne når debatten dreier seg om frihandel og markedsøkonomi.

Innstillingen bekrefter i dag nettopp at skillelinjene også i dette hus går langs de samme linjer – motstanderne representert ved Senterpartiet og SV. Det er ikke rart at mange i de fattige land oppfatter dette som et ønske fra den rike verden om å dra stigen opp etter seg og hindre at andre oppnår den samme velstand som de har – altså fra ta dem en «verden av muligheter». Spesielt provoserende må det være for de mennesker fra fattige land som har levd i historien. De minnes sikkert at på 1950- og 1960-tallet var Marx den ledende stjernen for venstresiden, og hvor de samme argumentene ble brukt, men som bare førte disse folkene ut i fattigdom og diktatur.

Men globaliseringen er ikke problemfri, noe også utenriksministeren var inne på i sitt innlegg. Den er en betydelig utfordring for en nasjon som Norge. Konkurransen blir hardere, kravene til omstillinger øker, og en mer effektiv ressursutnyttelse blir påtrengende. Norge er et lite land, har en åpen økonomi og er i særdeleshet avhengig av å være konkurransedyktig med sine produkter. Derfor angår globaliseringen også vår hverdag både på kort og på lang sikt. Vi må utnytte de mulighetene som globaliseringen gir, men også ruste oss til de utfordringer den medfører. Det er nødvendig om vi skal opprettholde vår velferd og samtidig bidra til at mennesker i andre

land også kan øke sin levestandard. Det å være internasjonalt konkurransedyktig er krevende for et lite land med spredt befolkning og store avstander til markedet. Trøsten er at i en globalisert verden er det ikke om å gjøre å være størst, men raskest. I så måte har jeg nok atskillig mer tro på den konservative ideen om at vi endrer for å bevare, enn venstresidens systemkonservatisme. Erfaringen tilsier at land ikke kan beskytte seg til økonomisk fremgang – for en kort tid: ja, i et lengre perspektiv: nei. Evnen til å kunne omstille seg, ta utfordringer på sparket, ligge i forkant og samtidig ha den nødvendige forutsigbarhet og langsiktighet i politikken blir derfor viktige stikkord for et land som Norge i en verden som stadig blir mer globalisert.

I tillegg er det slik at globaliseringen også kaller på engasjement på områder hvor enkeltstater ikke kan løse dette alene, men hvor det må løses i fellesskap. Det er viktig at globaliseringen i denne sammenheng også kaller på en nasjon som Norge. Det er muligheter i globaliseringen, men også forpliktelser.

Jeg konstaterer med glede at det er stor oppslutning om den meldingen som er fremlagt. Den er god, både i sine analyser og i sin tilnærming. Den er kanskje aller best med hensyn til å peke på hvilke utfordringer dette innebærer for Norge, og hvilke løsninger som må ligge her for vår del. Meldingen heter «En verden av muligheter». Kanskje kunne det også være slik at når den iskalde vinden blåser, som et kinesisk ordtak sier, bygger noen leskur, andre bygger vindmøller. Denne regjering har tenkt å bygge vindmøller.

Morten Lund (Sp): Vår aller største politiske utfordring i dag er alle de som mangler mat. For fire år siden fikk jeg lov til å besøke Malawi sammen med stortingspresidenten. Det var utrolig sterke kontraster i forhold til vår hverdag.

Malawi dukket opp i norske nyheter igjen i forrige måned. Malawi er et bitte lite land i Sør-Afrika med 10 millioner innbyggere. De hører til blant de ti fattigste i verden. Levealderen er 39 år, og den går nedover. 22 pst. av barna dør før de fyller 4 år, og 16 pst. av alle mellom 14 og 49 år har hiv-smitte. 29 av 193 i parlamentet døde eller måtte slutte på grunn av aids i den perioden. Vi møtte en kvinnelig lege som var mor til én, men hun hadde ansvaret for 19 som hun var tante til. Foreldrene deres var døde. Det var to store lyspunkt – de hadde nok mat, og det var ingen krig der – i tillegg til at de så så fornøyde ut. Det var 85 pst. som levde av jordbruk, det var hakejordbruk, og det var svært primitivt. De hadde vann nok, men de kunne ikke vannning. I noen år hadde myndighetene hatt et program for gratis gjødsel og såkorn til bøndene.

Nyhетene nå var at en tredjedel av innbyggerne i Malawi sulter. 3 millioner kan dø av sult, stod det i avisene våre. Det de ikke fortalte, var at Verdensbanken og IMF hadde stoppet den gratis såfrø- og gjødselhjelpen som gjorde at de hadde nok mat da vi var der. Inflasjonen var for høy, budsjettet måtte kuttes, slik er reglene som de skal følge. Samtidig var det en global overproduksjon av

det som de kunne selge, nemlig tobakk, og som hadde gjort at prisen på den hadde falt rett ned. Dette er så feil som det går an, for akkurat dem. Matmangel gjør at smitten blir sterkere og sykdommene blir farligere. Flere voksne kommer til å dø tidligere fra barna sine. Det er bedre ernæring som trengs i et slikt land. Men så tøffe krav stilles i globaliseringens navn.

Tidligere i dag har jeg nevnt en ny rapport fra Universitetet i Oslo, som sier at det ikke finnes eksempler på at råvareeksport hjelper bønder ut av fattigdom – man hadde foretatt studier i 23 land i tre verdensdeler, fra 1980 til 2000 – en rapport som også sier at vi, i-land, har blitt rike fordi vi har tatt i bruk beskyttende paraplyer, noe som IMF forbyr dem som er utviklingsland i dag, å bruke.

I Malawi fikk vi høre at hvis de ville ha en foredlingsindustri dit, måtte de gis skattefritak i mange, mange år. De fikk ikke skatteinntekter av den industrien til å begynne med.

Senterpartiet vil at WTO, Verdensbanken og IMF skal bruke makten sin på en annen måte, og at de skal ha som mål det som jeg sier må være den største politiske utfordringen, en bedre ernæring og at de fattigste i verden skal få det bedre.

WTO har også, på sitt møte i Marrakech en del år tilbake, vedtatt at vi skal ha konsekvensutredninger for å finne ut hvordan vår politikk virker for de aller fattigste. Jeg håper at Norge fortsatt støtter en slik ordning, og at vi tenker tilbake på hva som er grunnen til at vi i dag ønsker beskyttelse for norske fiskerier ved at fiskeressursene skal være under vår kontroll, hvorfor vi har stilt krav når det gjelder oljevirkksomheten, til at det er norske virksomheter som skal prioriteres, hvorfor vi har stilt krav når det gjelder kraftkrevende industri, altså hvem som skal få nytte av rimelige strømpriser i Norge. Resultatet av den politikken er de industrilokomotivene vi har i dag. Det er den velferden som vi alle sammen i dag kan dele.

Jeg vil til slutt i innlegget sitere Aslak Bonde i Aftenposten fra 2. april 1996:

«Om hundre år er det ikke sikkert at historikerne vil fremstille Berlin-murens fall som den største begivenhet på 1980-tallet. Kanskje vil de fokusere oppmerksomheten om Ronald Reagan og USAs initiativ i GATT-forhandlingene for å få full frihandel med matvarer. Var det starten på en prosess der menneskene – i naiv tro på fremskrittet og vitenskapen – ødela sitt eget livsgrunnlag?»

Linda Cathrine Hofstad (H): Globalisering handler om at vi mennesker kommer nærmere hverandre og blir mer avhengige av hverandre, på tvers av landegrenser og kontinenter. Dette gir oss uante muligheter, men samtidig økte utfordringer. Globaliseringen bidrar til mer frihet, men stiller samtidig krav om økt internasjonalt ansvar. Det fører til at vi opplever noe helt nytt, nemlig at andres lidelser og andres konflikter kommer nærmere oss og dermed angår oss i større grad enn om Norge skulle prøve å stille seg utenfor resten av verden og globaliseringen.

Norge alene kan ikke redde verden fra dens utfordringer, men vi kan bidra økonomisk, politisk, diplomatisk og militært. For et ressurssterkt land som Norge er det etter mitt syn en plikt å bidra til stabilitet og fred i andre deler av verden. Sikkerhet skapes i samarbeid med andre. Å bidra til utbredelse av demokrati, menneskerettigheter og markedsøkonomi er sikkerhetsbygging på sitt aller beste. I vår tid må derfor sikkerhetspolitikken ses i et globalt perspektiv. Vi kan ikke lenger operere med nasjonale eller regionale perspektiver når det gjelder sikkerhetspolitikken. Kampen mot terror har for alvor synliggjort behovet for et globalt perspektiv på våre felles sikkerhetsutfordringer. Ingen vet hvor terroren rammer neste gang. At den kommer til å ramme igjen, er en spådom de fleste dessverre er enige om. Norge er som alle andre land også utsatt for dette. Jeg vil derfor i debatten i dag understreke at man i arbeidet for fred og mot internasjonal terrorisme må operere med en helhetlig tilnærming. Ensidighet i virkemiddelbruken mot internasjonal terrorisme vil ikke på noen måte bidra til å løse terrorens utfordringer.

Kampen mot terror må for all del ikke føre til en kamp mellom sivilisasjoner. Mennesker med en annen religion må ikke under noen omstendighet oppfattes som en potensiell sikkerhetsrisiko, samtidig som vi i eget samfunn ikke må iverksette tiltak som kan gå ut over egne fundamentale friheter. Internasjonalt ansvar bør i denne sammenheng framstå som et samlende nøkkelbegrep.

Det er ikke nødvendigvis noen motsetning mellom bistand og militære operasjoner. FNs generalsekretær har uttalt at en militær tilstedeværelse i Irak er nødvendig for å sikre fred, stabilitet og ikke minst sikkerhet for sivilbefolkningen. Når militært personell nå aktivt deltar i sikkerhetsbygging der samarbeid med sivile hjelpeorganisasjoner, lokale myndigheter og andre internasjonale organisasjoner er framtreddende, innebærer også dette noe fundamentalt nytt. Det innebærer at den tradisjonelle sikkerhetspolitikken får et mer normativt preg, der det å bygge sikkerhet er en bred prosess som omfatter alle samfunnsområder. Derfor er det uheldig, som SV og Senterpartiet gjør, å skille så skarpt mellom humanitære og militære oppdrag.

I dette perspektivet er det heller ingen nødvendig motsetning mellom NATO og FN, selv om både SV og Senterpartiet etter beste evne forsøker å framheve dette. SV har etter mitt syn en idealisert forestilling om hva FN er, og ser bl.a. ikke at andre lands sikkerhet også er viktig for Norge. Norsk sikkerhet starter ikke ved Svinesund, slik venstresiden og Senterpartiet synes å tro. Geografisk avstand vil i globaliseringens tid relativt sett bety stadig mindre. Men jo mindre geografisk avstand, desto større er behovet for internasjonalt ansvar. Deltakelse i militære operasjoner er derfor en måte å vise internasjonalt ansvar på, samtidig som det tjener til økt sikkerhet for flere. I dette perspektivet kan vi også si at det er en nær sammenheng mellom sikkerhet og frihet for flere mennesker. Vi må legge av oss venstresidens være-seg-selv-nokholdninger i forhold til det å skape fred og stabilitet i hele

verden, altså avstå fra å tro at solidaritet kun gjelder en selv og ens egne.

Når globalisering vil si at vi mennesker kommer nærmere hverandre og blir mer avhengige av hverandre, betyr det at vi som nordmenn aktivt må ta del i kampen mot krig og terror sammen med resten av verden.

Torbjørn Hansen (H): Globalisering og frihandel er noe av det mest positive som har skjedd med verdenssamfunnet de siste 100 år, både for fattige og rike deler av verden. Globalisering betyr selvfølgelig store utfordringer på mange områder, men de erfaringer vi har trukket fra integrasjon av teknologi, kultur, arbeidskraft, kapital, kunnskap og kompetanse, er klar: Globaliseringen gir fantastiske muligheter for nasjoner, bedrifter og enkeltpersoner. Vår jobb er å sørge for at disse mulighetene blir utnyttet best mulig.

Frihandel og globalisering har brakt mange hundre millioner mennesker ut av nød og fattigdom. Globaliseringen har ikke, som noen hevder, kun kommet de rike til gode. Tvert imot har de fattigste delene av verdens befolkning hatt en sterkere vekst i inntekten enn de rikeste. I perioden fra 1965 til 1998 økte inntekten til de fattigste 20 pst. av verdens befolkning med 100 pst., mens de 20 pst. rikeste fikk økt sin inntekt med 75 pst. Fra 1960 til 1998 økte gjennomsnittlig levealder i utviklingsland fra 46 år til 68 år. Globalisering og frihandel har vært viktige bidrag til dette.

På mange måter føler jeg at de positive effektene som globalisering har hatt med hensyn til bekjempelse av fattigdom, er det endelige bevis på at liberalisering, frihandel og markedsøkonomi – kall det gjerne kapitalisme – har vunnet en endelig og suveren seier over alternative måter å organisere økonomien og samfunnet på.

Derfor er det nesten fascinerende når velstående, hvit ungdom i den industrialiserte delen av verden samler seg til kamp mot globalisering. Mange av disse har sett at mislykkede eksperimenter med kommunisme, markedsregulering, planøkonomi og sosialisme har ført til fattigdom, diktatur og menneskelige lidelser. Evnen til å lære er likevel forbausende liten i enkelte miljøer.

I fattige land er derimot holdningen den motsatte. Det er ganske illustrerende å se at oppslutningen om globalisering er betydelig større blant mennesker i den tredje verden enn i den industrialiserte verden. I Afrika mener 75 pst. av de spurte i en måling utført av Pew Research Center at multinasjonale selskaper har en positiv effekt for deres land, og det er 20 prosentpoeng mer enn i Vesten. Mens 72 pst. av afrikanerne mener at institusjoner som WTO er velgjørende, mener bare 28 pst. av afrikanerne at antiglobaliseringsbevegelsen fører noe godt med seg.

Global beskatning ser ut til å være venstresidens viktigste tiltak for global omfordeling. Også i det globale perspektiv ser økte skatter ut til å være mål nr. 1 for en del partier. Grunnlaget for den internasjonale Attac-bevegelsen, som mange politikere har gitt sin støtte til, ser ut til å være basert ene og alene på innføringen av såkalt valutaskatt, også omtalt som Tobin-skatt. Motivet er på

den ene siden å drive global utjevning og finansiere FN, og på den andre siden å motvirke valutaspekulasjon og å bremse globalisering og frihandel.

Skatt på valuta vil åpenbart motvirke kjøp og salg av varer og tjenester samt motvirke utenlandske realinvesteringer, bedriftsetableringer og oppkjøp i hele verden. Skatten vil bli et hinder for økonomisk vekst også i den fattige delen av verden. Resultatet er da at de fattigste landene blir enda fattigere og enda mindre i stand til å skape egen økonomisk vekst. Dette vil forsterke den velledighetsprofilen som har preget utviklingspolitikken fram til nå. Valutaskatt er sånn sett et tiltak som vil sette utviklingen i mange fattige land tilbake, og det reflekteres nok også i den holdningen disse landene har til den såkalte globaliseringsmotstanden.

En valutaskatt vil også påvirke måten kapitalmarkedet fungerer på. Dette er et risikabelt eksperiment også for den åpne norske økonomien. Med valutaskatt vil norsk valuta bli enda mer perifer enn den er i dag. Dette vil gi store konkurranseulempes for norske bedrifter. Hvis f.eks. en møbelprodusent på Møre må betale 1 pst. i valutaskatt – som har vært brukt som eksempel av Tobin – for å selge møbler til USA eller EU, er det dårlig nytt for folk på Møre, for å si det forsiktig. Risikoen er stor for at en valutaskatt vil utradere tusentalls norske arbeidsplasser.

Man kunne også tro at valutaskatt var et høytsvevende tankeeksperiment fra ungdommer i Attac. Mer interessant er det imidlertid at lederen i utenrikskomiteen, Thorbjørn Jagland, i Dagbladet den 2. mars skriver at en såkalt Tobin-skatt ville være «ideell». I merknadene i innstillingen står det at Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet mener at Tobin-skatten er «godt begrunnet». Det kunne vært interessant å høre om dette faktisk er noe Arbeiderpartiet er for, og om man også ønsker velkommen de negative konsekvenser en slik skatt vil ha.

Det eneste gode argumentet jeg har hørt hittil for Tobin-skatt, er at det sannsynligvis vil bringe Norge rimelig raskt inn i EU.

Jeg synes det er positivt at et flertall viser til Kyoto-mekanismene og til mulighetene for at utslipp fra internasjonal luftfart og skipsfart kan underlegges det kvotesystemet for klimagasser som er under etablering i Norge så vel som i EU og andre land.

Når det gjelder problemene med karbonutslipp, mener jeg at vi må finne en løsning på dette problemet innenfor tilsvarende regimer. Men det må samtidig understrekes at dette er kompliserte prosesser, som det er vanskelig å få nok oppslutning om. Vi bør derfor konsentrere innsatsen om å gjennomføre de avtaler som allerede er inngått.

For Norge representerer globaliseringen spennende utfordringer og fantastiske muligheter både for nasjonen, næringslivet og den enkelte. I global sammenheng er den viktigste utfordringen å gi alle land tilsvarende muligheter til vekst og velstandsutvikling som den vi har hatt i Norge.

I n g e L ø n n i n g hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Presidenten ser at vi kan risikere å få problemer med dagens møteavvikling. Det er fem talere inntegnet, og vi skal ha en interpellasjonsdebatt etterpå, så presidenten ser seg nødsaget til å foreslå at de talere som heretter får ordet, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Audun Bjørlo Lysbakken (SV): Det har vært et renn av Høyre-folk på talerstolen, så jeg følte meg kallet til å ta ordet en gang til, særlig etter Ine Marie Eriksens innlegg tidligere i dag.

En rekke representanter har nå harselert veldig over disse globaliseringskritiske bevegelsene, som visstnok bare består av hvit middelklasseungdom som stiller seg i veien for de fattige landenes delegater når de skal inn i internasjonale handelsforhandlinger. Det er jo en pussig framstilling av den reelle situasjonen i verden, når vi ser på hvem som utgjør kjernen i disse bevegelsene: Det er de internasjonale småbrukerorganisasjonene som representerer millioner av småbønder fra nettopp fattige land verden over. Det har vært de landløse bevegelsene i Sør-Amerika og de kasteløse bevegelsene i India, som Ine Marie Eriksen selv snakket om, og det har vært representanter nettopp for de fattigste og de mest undertrykte i u-landene som har stått helt sentralt. Forestillingen om at disse menneskene står på utsiden av globaliseringen og derfor må inkluderes igjen, har vært gjentatt en rekke ganger. Hvis vi ser på f.eks. India, er de 200 millioner kasteløse der en forutsetning for at det kan være så lukrativt med IT-boomen i India og for en rekke internasjonale selskaper å investere der. Man har 200 millioner mennesker som gjør samfunnets drittarbeid gratis og sørger for at det er profitt å hente i andre sektorer.

Når representanten Eriksen går gjennom ulike indikatorer for vekst i en verden med fattigdom, er det jo riktig at mange mennesker er blitt løftet ut av fattigdom de siste ti årene. Men man må ha svært mørkeblå briller og litt tunnelsyn for å tolke tallene så ensidig som Ine Marie Eriksen gjør. Hvis man ser på UNDPs tall, ser man at det er flere fattige i verden i dag enn noen gang tidligere, at forskjellene øker på en dramatisk måte, og at de land som har greid å løfte flest ut av fattigdom, nettopp er de land som ikke har ført en typisk liberalistisk økonomisk politikk, men land som India og Kina, som har ført en politikk basert på statlig aktivitet og regulering av viktige økonomiske sektorer.

Når man hører Høyres representanter i dag, skulle man tro at dagens frihandelssystem var virkelig frie markeder, der alle – hvis de bare fikk sjansen til å delta – stilte på like vilkår. Flere ganger i dag er Thomas Friedman, som er en amerikansk kommentator fra The New York Times, blitt nevnt. Han har oppsummert markedets usynlige hånd og hvordan den fungerer, på en veldig god måte, som jeg har lyst til å avslutte med:

«Den usynlige handa til marknaden kan aldri fungere utan ein usynleg knyttneve. McDonald's kan ikkje bløme utan McDonnell-Douglas, fabrikanten av F-15. Og den usynlege knyttneven som gjer verda trygg

å vere i for teknologien til Silicon Valley, heiter US Army, Air Force, Navy og Marine Corps.»

Det synes jeg er godt sagt.

Afshan Rafiq (H): Det er et paradoks at mange av globaliseringsmotstanderne som åpenbart er genuint opptatt av å forbedre levekårene i de minst utviklede landene, gjør seg til talsmenn for å fjerne eller begrense den eneste virkelige muligheten de fattige landene har til å få bukt med fattigdomsproblemene. Frihandel er ikke et null-sum-spill der noen vinner og andre taper. Tvert imot er åpne markeder viktig for velferdsveksten i alle land. Dette støttes bl.a. av en studie ved Harvard-universitetet, som viste at u-landene med åpen handelspolitikk i perioden 1970–1990 hadde en økonomisk vekst på 4,5 pst. i året. Landene med stengte grenser hadde til sammenlikning en vekst på bare 1 pst. Blant i-landene hadde de med en åpen handelspolitikk en vekst på 2,3 pst., mens veksten var på 0,7 pst. i landene med restriktiv handelspolitikk. Dette viser at en åpen handelspolitikk er et viktig skritt i riktig retning, for u-land, men også for i-land.

Jeg tror ikke det er mulig å «avbestille» deler av globaliseringen, slik de på venstresiden gir uttrykk for at de ønsker. Næringsliv og kultur, innvandring og utvandring, Internett og handel går hånd i hånd. Det vi kan gjøre, er å etablere nye og bedre spilleregler for bevegelsene over landegrensene, men det paradoksale her er også at Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, som er mest opptatt av å få slike spilleregler, samtidig motarbeider de organisasjonene som kan etablere dem, som f.eks. EU og WTO.

Takket være globaliseringen har mennesker og nasjoner større muligheter enn noensinne både til å utveksle informasjon, til å kommunisere og til å gjennomføre en åpen og demokratisk debatt for å møte problemene og utnytte mulighetene. Bare det gir grunn til optimisme. For Norges del er situasjonen i utgangspunktet god: Vi er en velstående, demokratisk og moderne nasjon med få og små interne konflikter. Det gjør at vi er i en særstilling når det gjelder å gripe de mulighetene globaliseringen åpner for. Men dessverre ser det ikke ut som om venstresiden makter å gripe disse mulighetene. Det er i hvert fall det inntrykket man får etter debatten i dag.

Uansett hvor mange problemer og utfordringer man greier å identifisere, er det viktig å huske på at globaliseringen hittil har gitt svært mange positive resultater som vi ikke ville vært foruten. Den har bidratt til velstandsutvikling, høyere levestandard og langt høyere levealder i u-landene. Men den har også bidratt til demokratisering av mange land, og den bidrar indirekte til fred og færre konflikter, fordi demokratiske land som integreres og blir avhengige av hverandre, også er tilbøyelige til å løse konflikter på fredelig vis.

André Dahl (H): Vi har nylig hatt flere EU-debatter, og det er ikke grunn til å gjenta alle argumentene for at EU og annen regionalisering er en nødvendig faktor for på sikt å sikre globalt forpliktende samarbeid. Men det er spesielt at enkelte her i dag har dristet seg til å fokusere

på at denne type samarbeid innebærer blokkdannelser som virker negativt i forhold til internasjonalt samarbeid, f.eks. i forhold til miljøproblematikk og forholdet mellom fattige og rike land, all den tid representanter for denne type tilnærming samtidig inntar en seg-selv-nok-holdning i spørsmål hvor den reelle viljen til forpliktende samarbeid med en rettferdig fordeling av henholdsvis fordeler og ikke minst ulemper, blir satt på prøve. Og når jeg f.eks. leser: «Betydelige deler av velstandsøkningen i vår del av verden i forrige århundre fant sted under betydelig regulering og politisk styring» – dette er uttalt av Senterpartiets representant i komiteen er – det verdt å minne om at denne velferdsøkningen logisk nok skjedde på bekostning av de fattigste landene, som vi valgte å regulere og styre vekk fra markedene våre.

Jeg registrerer at sammenhengen mellom frihandel på den ene siden og demokrati og velstandsøkning for folk flest på den andre siden er sammenhenger man til dels forsøker å late som ikke finnes, med forklaringer som vel ikke akkurat står til laud.

Økt internasjonal handel, slik den nå virker, er imidlertid ikke uten utfordringer. Den kan undertiden også føre til økte miljøproblemer. Det er et uttrykt behov for å reformere og styrke de FN-institusjonene som er ansvarlige for å sikre en bærekraftig bruk og forvaltning av jordas miljø- og naturressurser. Det er behov for grunnleggende miljøstandarder, men samtidig synes jeg det er grunn til å understreke komiteens poeng om at ulike miljøtiltak ikke bare skal tjene som skjulte handelsbarrierer, men med en annen og politisk korrekt, og kanskje pen, fasade. I tillegg er det grunn til å gjenta at det ikke er de største visjonene etterkommerne kommer til å dømme oss etter når det gjelder miljøutfordringene, men de visjonene og løsningene vi greier å realisere. Et godt utgangspunkt for Norges og det internasjonale samfunns miljøpolitikk bør være at vi konsentrerer oss om å gjennomføre de avtaler vi allerede har blitt enige om, og som er utfordrende nok i seg selv, før vi kaster oss inn i nye. Det er nesten for fristende og nesten umulig ikke til slutt å kommentere at Senterpartiet er opptatt av at «Norge må innta en posisjon i WTO som innebærer et klarere engasjement for de fattige landene». Dette er med respekt å melde nesten på linje med den ovenfra-og-ned-holdningen enkelte hadde da de tidligere misjonerte på både den ene og den andre måten i u-landene. Når Senterpartiet snakker om solidaritet og å hjelpe de fattige, men i realiteten avviser u-landenes eget viktigste løsningsforslag gjennom å nekte dem adgang til våre markeder, er det riktignok et klart engasjement, men definitivt for helt andre interesser enn u-landsinteressene.

Jeg har lyst til å avslutte med noe en diplomat fra Gabon sa da han ble hindret av demonstranter fra å delta på WTO-møtet i Seattle i 1999. Han sa da at demonstrantene forstår ingenting, og er så fjernt fra våre problemer som man kan vente seg av hvit middelklasse. Det utsagnet synes jeg i dag har en viss overføringsverdi i forhold til enkelte representanter fra Senterpartiet i denne salen.

Carsten Dybevig (H): Økonomisk forskning avslører at den viktigste årsaken til økonomisk vekst er tiltagende globalisering. Mye av velferden som skapes, er et resultat av spesialisering og internasjonal markedsføring av produkter. Uten åpne internasjonale markeder for salg, produksjon, teknologi og kreditt ville den økonomiske veksten vært lavere, og langt flere mennesker ville ikke kunnet ta del i den økende velferden.

Den historiske trenden viser at i de siste 100 år har det blitt langt flere selvstendige nasjonalstater. En skulle tro at dette ville føre til mer isolasjonisme og økende økonomiske barrierer mellom landene. Trenden viser derimot at de fleste land søker samarbeid både av økonomisk, kulturell og politisk art. Dannelsen av EU, NAFTA og/eller andre samhandlingsallianser utvikler seg i retning av et mer integrert politisk og økonomisk system, hvor de individuelle nasjonale mål sys sammen til felles overnasjonale mål.

Ikke bare utvikler teknologien seg, særlig innenfor telekommunikasjon og bioteknologi, i eksponentiell fart og når stadig flere mennesker på de mest avsidesliggende strøk i verden. Globalisering handler om å se de mulighetene som finnes, og ikke la seg overrumple av alle farer og hindringer. Det vil alltid være mørkemenn med ønske om å snu utviklingen med økt samhandel og samspill mellom nasjoner og folk. Økt globalisering gir også muligheter for et felles internasjonalt løft for å løse viktige sosiale problemer.

Sykdommer som hiv/aids, diaré, tarminfeksjoner, difteri, malaria etc. rammer de minst utviklede landene i verden, de landene som har minst ressurser til å håndtere dem. Uten en global økonomisk og forskningsmessig kamp mot disse sykdommene vil disse landene ha en langt lengre vei å gå for å ta del i en økonomisk utvikling.

80 pst. av alle sykdomstilfeller i verden er et resultat av helsefarlig vann og dårlige sanitærforhold. 2,2 millioner mennesker dør hvert år på grunn av manglende tilgang til rent drikkevann. Til disse landene trengs det betydelige midler. Hvert år trengs det ca. 1 250 milliarder kr for å møte de fattige lands behov for drikkevann, rensing og vanning. 90 pst. av all kloakk, eller 70 pst. av alt industriavfall, i utviklingsland slippes ut uten noen form for rensbehandling. Faktum er at disse miljøutslippene forurenser viktige drikkevannskilder, dvs. kilden til god helse. Det sier seg selv at uten internasjonale bidrag og internasjonalt samarbeid vil mulighetene for den enkelte fattige nasjonalstat være svært begrenset. Norge har et særskilt ansvar for å bidra til ytterligere globalisering. Ikke fordi Norge tjener på det økonomisk akkurat nå, men fordi Norges bidrag sammen med andre industrilands vil styrke livsgrunnlaget for millioner av mennesker.

Norsk kompetanse, fra offentlig ledelse til teknologiske bidrag, er kanskje det som vil ha størst betydning for å gjøre de minst utviklede landene over tid selvhjulpne, slik at den sosiale og økonomiske veksten kan skje ut fra egne forutsetninger. Det er den eneste farbare veien for

økonomisk vekst, men også for å bekjempe sykdommer og miljøproblemer.

Trond Helleland (H): Dagens debatt har klart vist at globalisering er det beste alternativet for et lite land med en åpen økonomi og med store eksportmuligheter. Disse mulighetene overskygger de vanskelige utfordringene globaliseringen medfører. Da tenker jeg spesielt på den organiserte kriminaliteten. Stadig mer peker i retning av en rå, organisert destabiliseringskjede som opererer i verdenssamfunnet, fra opiumsåkrene i Afghanistan til bakgatene i Oslo, fra landsbygda i Laos til bordellene i Bangkok, fra laboratoriene i Nederland til ungdomsmiljøene i Drammen. Det drives med narkotika, menneskehandel, våpenhandel og hvitvasking av penger. Småbønder leverer råvarene. Geriljabevegelser og korrupte regimer sørger for arbeidsro og penger til nye våpen. Smuglere bringer mennesker, våpen og narkotika over landegrensene. Narkotikabaroner i samspill med terrorister håver inn penger, bestikker offentlige tjenestemenn og styrer pengene tilbake til ny kriminalitet og terrorisme.

Utfordringen er å bryte disse ondskapens spiraler. Det oppnår vi bare gjennom et tett, internasjonalt politi- og etterretningssamarbeid. Norge deltar der Norge kan delta. I Europa spiller Europol en stadig viktigere rolle. Vi deltar så langt vi kan, men manglende EU-medlemskap setter begrensninger. Schengensamarbeidet har positive effekter på å bekjempe den organiserte kriminaliteten, og det nordiske politisamarbeidet er svært godt.

Men det er formidable motstandere vi står overfor. Internasjonal, organisert kriminalitet har som mål å destabilisere og bryte ned demokratiske institusjoner. Svake institusjoner og manglende demokrati gir best grobunn for korrupsjon, bestikkelse og hvitvasking av penger. I vår egen verdensdel er EU den beste garantisten for å redusere samfunnenes sårbarhet. I fattige land er muligheten for demokrati, handel og omsetning av landbruksvarer den beste garantisten mot organiserte kriminelle utbytting og utpressing av samfunnet. Vi står overfor store utfordringer på dette området, og bare gjennom internasjonalt samarbeid, utveksling av informasjon og oppbygging av en internasjonal rettsorden kan vi bekjempe denne trusselen mot den globaliserte verden.

Samfunnets sårbarhet øker med økt globalisering, men vi må aldri trekke den feilaktige konklusjonen, og reversere utviklingen. Tvert imot må vi jobbe enda hardere for å finne muligheter for å bekjempe terrornettverk og organiserte kriminelle bander. Dette blir en tøff kamp, men det er en kamp som verdenssamfunnet må vinne.

Innstillingen omtaler organisert kriminalitet og terrorisme som to ulike problemstillinger. Det er dessverre svært mye som tyder på at sammenhengen mellom terrorisme og organisert kriminalitet er større enn det vi hittil har trodd. Dette er en formidabel utfordring, som må tas på største alvor.

Bjørn Jacobsen (SV): Debatten i dag har vist at vi iallfall stort sett er enige om at karbonskatt for sjøtran-

sport vil vi kunne klare. Det vil ikke vere noko problem for Noreg eller norsk sjøfartsnæring. Kvifor? Jo, fordi vi har dei kunnskapane som skal til. Det er kunnskap som gjer det mogleg for oss å vere konkurransedyktige på nettopp det. Derfor er det jo synd at vi har norske bru- og maskinoffiserar som jobbar som billettørar i ferjeselskap. Det er ikkje noko gale i det, men det er klart at dei med sine kunnskarar heller skulle ha vore ute i internasjonal sjøtransport. Men der er lønningane så låge at dei faktisk ikkje har råd til det. Skal dei betale husbanklånet/banklånet, har dei ikkje råd til det. For vi veit at det som ligg føre av fleksibilitet, som det så fint heiter, vil seie at lønningane i Noreg skal ned, og at dei internasjonale lønningane kanskje ikkje skal komme opp.

Ser vi på dette med nasjonal eigarskap, er det ingen tvil om at det også er viktig i ei globaliseringstid. Det er avbalanseringa der vi må få til, ikkje minst for Noreg, der mykje av verdiskapinga er knytt opp mot naturressursar. Så det er jo slik at sjølv på område der næringslivet nærmast er fullt ut globalisert, som i handelsflåten, ser vi teikn til at dei vel å flagge ut i endå større grad, eller i verste fall sel dei seg ut. Eit av Noregs største reiarlag blei selt for 10 milliardar kr. Vi må leggje opp til ein næringspolitikk for dei som vil drive med næring, ikkje for dei som vil selje seg ut og investere.

Ein målretta næringspolitikk vil bidra til å auke den nasjonale konkurransekrafta. Ikkje minst i mange fattige land har globaliseringa ført til at staten har mist si rolle og evne til å skape makroøkonomisk stabilitet og eit sosialt vern for dei fattigaste. Det er i slike statar med eit maktvakuum at grobotnen for såkalla «failed states», som har vært oppe her før i dag, er størst, og der grunnleggjande nasjonale oppgaver av sivil, juridisk og militær kommersiell karakter ikkje fungerer. Det er derfor det er så viktig at vi også i globaliseringa støttar opp under det nasjonale, det å ha moglegheit til lage sin eigen nasjonalstat, slik som vi fekk lov til og blei frie til å gjere. Vi kan ikkje konkurrere dei ut før dei har fått bygd seg opp og er blitt i stand til å konkurrere.

Så eg vil runde av med å seie at nestekjærleik har vore nemnt her i debatten, og solidaritet blei nemnt av leiaren her først på dagen. Eg vil leggje til at kan vi få eit fyndord til, eit godt, konservativt fyndord som anstendighet, inn i globaliseringsprosessane, så har vi komme veldig langt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 2078)

S a k n r . 3

Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til godkjenning av Nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003 (Innst. S. nr. 113 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 36 (2003-2004))

Gunhild Øyangen (A) (ordfører for saken): Det er framforhandlet en ny nordisk konvensjon om trygd mellom Danmark, Finland, Island, Sverige og Norge. Hovedfor-

målet med konvensjonen er å regulere trygderettighetene for personer som bor eller arbeider i ett eller flere nordiske land i løpet av livet og ikke omfattes av EØS-reglene. Videre skal konvensjonen sikre at reguleringen av internordiske trygdespørsmål ikke skal komme i konflikt med EU/EØS-reglene.

Dette nordiske samarbeidet har pågått i nærmere 50 år. Konvensjonen omfatter bl.a. helsetjenester, kontantytelser ved sykdom, svangerskap og fødsel eller adopsjon og ytelser ved yrkesskade og arbeidsløshet. Denne konvensjonen er en god illustrasjon på hvor nært de nordiske landene står hverandre, og hvor godt samarbeidet kan fungere.

Det er også en enstemmig komite som samtykker i godkjenning av denne konvensjonen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 2078)

S a k n r . 4

Interpellasjon fra representanten Bjørn Jacobsen til utenriksministeren:

«Tsjetsjenia representerer den verste krisa når det gjeld menneskerettar i Europa i dag. Landet er prega av vald, kriminalitet og krenking av menneskerettar. Både statlege og ikkje-statlege aktørar er ansvarlege for dette. Ifølgje menneskerettsobservatørar »forsvinn» 40–70 personar kvar månad, og eit noko mindre tal sivile blir drepne. Trass i at russiske myndigheiter påstår at krigen er over, og at forholda blir normaliserte, tyder ingenting på at situasjonen er i betring. Straff-friidom i forhold til grove overgrep er eit omfattande problem.

Kva kan Noreg gjere for å påverke Russlands vilje til å få ei fredelig løysing i Tsjetsjenia?»

Bjørn Jacobsen (SV): Onsdag 23. februar 1944, om kvelden, altså for nesten nøyaktig 60 år sidan, blei ein stor del av den tsjetsjenske befolkninga arrestert av sovjetrussiske soldatar og skulda for forræderi. Nesten 400 000 menn, kvinner og barn blei lasta på bilar og tvangsflytte, og så mange som 60 000–70 000 døydde før dei kom fram. Då dei som overlevde, fekk komme tilbake meir enn 13 år seinare, oppdaga dei at husa, gardane og egedelane deira var overtekne av andre.

Denne dagen markerer ei av dei mest uhyrlege handlingane i den lange og ofte blodige historia til det tsjetsjenske folket. Dessverre står ho ikkje aleine. Tsjetsjenarane lever no på femte året i den andre krigen i løpet av ti år. Landet er i konflikt med russarane i ein rå og nådelaus krig, ein krig som representerer Europas verste menneskerettskrisa i dag. Uskyldige sivile, menn og kvinner, gamle og unge, blir torturerte, valdtekte, slått, trakasserte eller drepne og blir ofte ganske enkelt berre heilt borte. Attlevande offer som vender seg til myndighetene for å få informasjon om forsvunne eller drepne, eller som har klagd vidare til Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg, er blitt utsette for tilsvarande behandling, er blitt drepne eller har rett og slett forsvunne.

I tillegg blir menneskerettsforkjemparar som engasjerer seg i arbeidet, forfølgde. For eksempel blei ein medlem av den russisk/tsjetsjenske vennskapsforeininga drept i januar i år, den fjerde drepte i krigen.

Russarane aksepterer ingen internasjonal kritikk av krigen i Tsjetsjenia. Dei hevdar at det er ein intern konflikt, og at det er ein del av krigen mot terrorisme. Den tidlegare rapportøren frå Europarådet, lord Frank Judd, seier at han trur russarane på dette punktet. Likevel seier han vidare at dersom det er sant, kvifor oppfører russarane i Tsjetsjenia seg på ein måte som berre bidreg til å drive menneska i armene på ekstreme grupper og andre som driv på med terrorisme mot det russiske folk?

Er det noko vi har lært om krig, er det i alle fall at det må handlast slik at motstandarane mister evna til å rekruttere fleire, medan russarane eigentleg gjer det motsette i dag.

Når det gjeld spørsmålet om det er ei intern sak, må budskapet vår vere klar og tydeleg: Menneskerettar er universelle, brot på menneskerettar er uakseptabelt, utan omsyn til om dei er utførte som ein del av ein krig mellom to nasjonar eller som ein del av ein intern konflikt. Ingenting, ingen omstende, kan rettferdiggjere slike overgrep som ein ser i Tsjetsjenia, som drap, tortur og bortføringar. Det må vere ei plikt å take dei opp med dei politisk ansvarlege, sjølv om det er ubehageleg eller kan skape mellombelse problem for bilateralt samarbeid.

Løysinga på konflikten må komme frå dei involverte partane, og ho må vere politisk. Hittil har lite bevega seg i riktig retning. Den politiske utviklinga det siste året har ikkje ført til stor betring for sivilbefolkninga, snarare tvert om. Valet som førte den russiskvennelege Akhmad Kadyrov til makta i oktober i fjor, har liten eller ingen legitimitet. Menneskerettsorganisasjonar skyldar Kadyrov sin private hær for å ha gjort seg skyldig i omfattande overgrep mot sivilbefolkninga. Hæren, som er styrd av sonen, Ramzan Kadyrov, består av fleire tusen menn. Dei tungt væpna tsjetsjenarane, som russarane har rusta opp, skal òg ha komme med truslar mot folk som ikkje vil stemme for Kadyrov.

Eit fredsinisiativ må derfor, etter mi meining, komme frå Russland, noko ein må oppfordre til ved kvart tenkjelege høve. Russarane må bli minnte om at grove brot på menneskerettane ikkje kan akseptast, same kva formål ein har. Situasjonen i Tsjetsjenia er av ein så alvorleg art at Noreg som nasjon må gjere absolutt alt vi kan for å skjerme sivilbefolkninga mot overgrep frå både russisk og tsjetsjensk side, og støtte dei som jobbar for å betre tilhøva for menneskerettane. Russarane må bli informerte om at dette er vårt syn, og at vi vil følge det opp i dei internasjonale fora der det er mogleg.

Krigen i Tsjetsjenia er blitt kalla den gløymde krigen. I si utanrikspolitiske utgreiing i januar i år nemnde utanriksministeren Russland 14 gonger, men han nemnde ikkje konflikten i Tsjetsjenia med eitt einaste ord. Dette synest eg er merkeleg i ei tid der eit naboland er involvert i ein konflikt der menneske blir drepne kvar einaste dag. Eg trur ikkje at utanriksministeren ikkje tek konflikten alvorleg, men det er ikkje nok å take han alvorleg, vi må òg

handle. Resten av innlegget vil eg derfor bruke til nokre politiske utfordringar til utanriksministeren.

Det å take konflikten opp i bilaterale samtalar er viktig. Men kanskje endå viktigare er det å take Tsjetsjenia opp i multilaterale samanhengar. Eit bra høve til det er det kommande møtet i FN's menneskerettskommisjon i Genève no frå 15. til 23. april. Trass i at Noreg ikkje er medlem, har vi både møte-, tale- og forslagsrett. Dessutan har Noreg koordineringsansvaret for ein resolusjon om menneskerettsforkjemparar. I denne resolusjonen både kan og bør Noreg vise til forholda i Tsjetsjenia, der arbeid for menneskerettar er arbeid med livet som innsats.

Vidare bør Noreg sikre at det blir fremma ein resolusjon om situasjonen i Tsjetsjenia. Sist det blei fleirtal for ein slik resolusjon, var i 2001. Sidan har dei blitt nedstemde. Det er likevel ingenting som har gjort ein resolusjon mindre aktuell og nødvendig. Ein resolusjon bør fordømme overgrepa og Russlands manglande evne til å stanse dei, og kreve at russarane inviterer og samarbeider med FN sine spesialrapportørar på tortur og utanomrettslege avrettingar.

Det store problemet i Tsjetsjenia er straff-fridommen overgriparane er omfatta av. Menneskerettane blir brotne utan at dei ansvarlege blir straffa, og kritikarane blir regulært utsette for nye overgrep. Dette er uakseptabelt. Noreg må take initiativ til at dei som klagar på overgrep, blir sikra mot ytterlegare forfølging. Her har Noreg ei unik moglegheit. I mai i år tek vi over formannskapet i Ministerkomiteen i Europarådet. Nettopp Europarådet kan take initiativ til å systematisere klagesaker og tilby klagarar vern i Russland eller om nødvendig utafor landet sine grenser.

Vi bør òg som naboland kunne take initiativ til å støtte moderate grupper og organisasjonar i Russland og Tsjetsjenia. Ein søknad om støtte ligg allereie på Utanriksdepartementet sitt bord. Organisasjonen Chechnya Justice Initiative hjelper offer for menneskerettar til å få sakene sine opp for ein domstol i Russland eller i Europadomstolen. Dette arbeidet ber allereie frukter, og det bør ein støtte vidare. Ein annan organisasjon som gjer eit viktig arbeid, er den russiske menneskerettsorganisasjonen Memorial, som òg fokuserer på situasjonen i Tsjetsjenia.

Om manglande støtte til desse og liknande organisasjonar kjem av manglande løyvingar frå Stortinget, er dette noko som bør gjerast tydeleg. I alle fall er vi frå SV si side meir enn villige til å løyve midlar, slik at moderate krefter i konflikten får dei nødvendige finansielle midlane. Vi veit at i ein konflikt ligg løysinga som oftast hos dei vi kanskje høyrer minst til, nemleg dei aller mest moderate, men nyhendebiletet er ofte prega av dei som ikkje er det.

Som sagt må ein overtale Russland til å kunne invitere FN tilbake som observatør i konflikten. Dette gjeld særleg FN sine spesialrapportørar på tortur og avrettingar.

Ein annan veldig viktig aktør er Organisasjonen for Sikkerheit og Samarbeid i Europa, OSSE. Organisasjonen blei kasta ut av Tsjetsjenia i desember 2002, etter å ha vore særskild kritisk til hendingane i konflikten. Noreg

bør derfor jobbe aktivt for at OSSE får opprette sitt nærvere i Tsjetsjenia att, med overvaking av menneskerettane som ein del av mandatet sitt. Organisasjonen ville òg kunne tilby nokon grad av vern om menneskerettsforkjemparar som opererer i området.

OSSE ville òg kunna spela ei anna viktig rolle når det gjeld å setje søkjelys på menneskerettssituasjonen i Tsjetsjenia, på same måten som organisasjonen gjorde i Kosovo. OSSE etablerte i 1998 eit prosjekt som hadde til oppgåve å undersøkje menneskerettssituasjonen i landet. OSSE utarbeidde deretter i 1999 rapporten «As Seen, As Told», som dokumenterte og publiserte overgrepa. Eit initiativ til ein tilsvarande rapport for Tsjetsjenia ville i det minste bidra til å leggje press på russarane og rette det internasjonale søkjelyset mot ein konflikt som vi ikkje kan la fortsetje.

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg er enig med interpellanten i at dette er en alvorlig og dramatisk konflikt, og at det er viktig at omverdenen søker etter muligheter for å bistå i å finne en løsning. Det er en konflikt som har vært med oss lenge, og jeg tror interpellanten har rett i at den internasjonale oppmerksomheten ikke bestandig er slik den burde være. Derfor skal han ha ros for å bringe saken opp. Som han også sa, står den på vår bilaterale dagsorden, og da med en sterk understreking av menneskerettighetene og behovet for å overholde menneskerettighetene.

Det er slik at Russland har en legitim rett til å kjempe mot terrorvirksomhet i sitt eget land. Men vi fastholder samtidig at denne kampen ikke må skje på en slik måte at det tilsidesetter grunnleggende menneskerettigheter, og som Jacobsen sa: Menneskerettighetene er universelle. Og det er ikke bare fordi krenkelse av menneskerettighetene strider mot Russlands internasjonale forpliktelser, men også fordi respekten for menneskerettigheter er avgjørende for å få i gang en reell og nødvendig forsoningsprosess. Manglende straff-forfølgelse av russiske militære som anklages for overgrep, har vært et alvorlig problem i denne forbindelse.

Det er fra norsk side også nødvendig å understreke at vi tar sterk avstand fra bombeaksjoner, kidnappinger og alle andre former for terrorvirksomhet. En løsning på konflikten må finnes med fredelige midler og innenfor rammen av den russiske føderasjon, dvs. at Russlands territorielle integritet respekteres.

Selv om sikkerhetssituasjonen i Tsjetsjenia nok har bedret seg noe, sammenliknet med noen år tilbake, er den fortsatt bekymringsfull. Norge vil også i tiden fremover følge utviklingen nøye, ikke minst med tanke på å kunne bidra på en praktisk og konstruktiv måte til en normalisert tilværelse for republikkens innbyggere.

Russiske myndigheter på føderalt og lokalt nivå har et ansvar for å utvikle et legitimt og demokratisk styresett og skape tillit mellom befolkning og styresmakter. Vi har i den forbindelse merket oss med interesse at russiske føderale myndigheter har satt i gang en prosess med sikte på etablering av et nytt styre for republikken, basert på en ny grunnlov og valg på utøvende og lovgivende myndig-

het. Selv om vi selvsagt håper at en slik prosess kan bidra til normalisering av utviklingen, kan det foreløpig ikke sies å ha demt opp for fortsatt voldsbruk og terror.

Det er også igangsatt tiltak for å reparere den ødelagte infrastrukturen i Tsjetsjenia. Her vil det internasjonale samfunn kunne bistå når forholdene legges til rette for det. Som et ledd i dette arbeidet har Norge nylig gitt tilsagn om støtte til et prosjekt som UNESCO vil gjennomføre sammen med russiske myndigheter, med sikte på å gjenoppbygge utdannessystemet i Tsjetsjenia.

Russland og Europarådet ble nylig enige om å gjennomføre konkrete prosjekter innenfor menneskerettigheter og demokratisering. Vi håper at prosjektene vil kunne bidra konstruktivt til utviklingen i republikken, og vil følge opp dette samarbeidet når vi overtar formannskapet i Europarådet i mai. Vi håper også at OSSE etter hvert vil få anledning til å bidra med sin ekspertise i Tsjetsjenia.

Ofrene for konflikten i Tsjetsjenia har fortsatt behov for humanitær hjelp. Vi ser derfor positivt på at ulike FN-organer vurderer muligheten for en mer aktiv innsats på dette området.

Norge brukte i fjor 25 mill. kr til humanitær hjelp i Tsjetsjenia, og vi har satt av like mye for inneværende år. Størstedelen av beløpet vil fortsatt bli kanalisert gjennom norske humanitære organisasjoner.

Vi vil overfor russiske myndigheter gjenta at de har ansvaret for sikkerhetssituasjonen for utenlandske hjelpearbeidere.

Vi vil opprettholde vårt engasjement i Tsjetsjeniaspørsmålet bilateralt overfor russiske myndigheter og i relevante multilaterale fora. Vår oppmerksomhet vil fortsatt være rettet mot situasjonen for de internt fordrevne i og utenfor Tsjetsjenia, spesielt i naborepublikken i Ingusjetia. De tsjetsjenske internflyktninger i Ingusjetia må fritt kunne velge når de vil vende tilbake til Tsjetsjenia, uten noen form for tvang eller press. Vi er derfor svært opptatt av at leire for internt fordrevne i Ingusjetia ikke må stenges så lenge det mangler tilstrekkelig alternativt husvære for dem som ikke ønsker å returnere til Tsjetsjenia.

Bjørn Jacobsen (SV): Eg takkar utanriksministeren for svaret.

Eg synest utanriksministeren kjem meg i møte på dei fleste utfordringane, men kanskje ikkje sterkt nok. Eg hadde sett at han kunne ha lovt endå meir, sagt det endå meir konkret enn at dette er noko han ser positivt på. Eg skal ikkje forlange at han skal love noko no her i salen, men kunne han i endå større grad konkretisere meir kvar i FN-systemet, kvar innafor OSSE og Europarådet Noreg konkret har tenkt å gjere noko, ikkje minst når vi kjem i dei posisjonane som eg nemnde i hovudinnlegget mitt? Kva slags grep kan vi tenkje oss å få til i dei situasjonane der vi faktisk har leiinga og verkeleg kan ta initiativ? Kan han då gjere meir enn berre å sjå positivt på, og nettopp ta initiativ?

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg oppfattet det slik at Jacobsen følte seg imøtekommet på de aller fleste punkter, og det setter jeg pris på.

Jeg er ikke helt sikker på hva han er ute etter med sitt spørsmål – for vi gjør mer enn å se på tingene! Jeg er enig i at er det noe politikere er gode til, er det å se på ting. Men det dreier seg også om å gjøre noe.

Som jeg har antydnet, er vi i samarbeid med Europarådet enige om konkrete prosjekter som gjøres på bakken. Vi bruker 25 mill. kr sammen med norske humanitære organisasjoner, som gir en nødvendig hjelp. Vi har tilsagt konkret støtte til et UNESCO-prosjekt. Der kanskje spørsmålet først og fremst reiser seg, er nettopp når det gjelder OSSE, og på det punktet brukte jeg formuleringen at jeg håpet at de kunne få bidra med sin ekspertise. Men der er problemet, som Jacobsen selv sa i sitt hovedinnlegg, at OSSEs muligheter for å arbeide i området har vært begrenset, og at det der har vært en strid mellom OSSE og russerne, hvor vi selvfølgelig har ment at OSSE bør spille en rolle. Det mener vi fortsatt. Der er det ikke mulig å være konkret før de får mulighet for å arbeide. Men på de andre punktene går vi inn og gjør ting. Vi ser ikke bare på det.

Haakon Blankenborg (A): Eg skal heller ikkje gå inn på konflikten i seg sjølv. Eg trur at den avgrensinga, som både interpellanten og utanriksministeren legg opp til, er realistisk og viktig. Sjølve konflikten er komplisert, og det er ikkje gitt å handtere han i eit enkelt ordskifte som dette. Derimot er det heilt klart at russiske styresmakter har eit klart ansvar når det gjeld den humanitære situasjonen og rettstryggleiken for dei som er i området. Det synest eg også ein skal fokusere på her, og det legg både utanriksministeren og interpellanten opp til. Eg synest det er viktig at *det* er sporet for den vidare norske handteringa av dette i denne samanhengen.

Andre aspekt av dette vil kunne bli tekne opp i ulike samanhengar, men dette er det viktigaste frå dette ordskiftet, etter mitt syn, dvs. å medverke til å forbetre den humanitære situasjonen og medverke til å forbetre rettstryggleiken for dei som er i Tsjetsjenia, dei som er i naboområdet, dei som er i Russland, og også dei som er ute av Russland. Det gjeld for alle, det gjeld særleg for dei som har gjort seg nytte av internasjonale og nasjonale instrument for å gjere sine krav og sine saker kjende, at desse kan kjenne tryggleik for liv og helse.

Derfor er ikkje eg så oppteken av kva slags organisasjonar som handterer desse sakene, men av at dei blir handterte. Av dei konkrete punkta som er nemnde her, bør ein medverke til at internasjonale representantar har innsyn i og kan delta i dei prosessane som gjeld dei rettslege sidene av dette, og til at det er eit internasjonalt nærvær som gjer at enkeltpersonar er nokolunde trygge, anten dei er i Tsjetsjenia, Ingusjetia eller i Russland elles, slik at dei fritt kan ta opp og sikre sine personlege rettar. Det krev internasjonalt nærvær, det krev internasjonalt innsyn, og det krev ein vilje frå russiske styresmakter til opne og demokratiske prosessar rundt desse enkeltsakene.

Derfor er det viktig, som det vart sagt her, at det ikkje er nokon massedeportasjonar tilbake til Tsjetsjenia frå Ingusjetia eller andre stader, men at ein bidreg til at dette skal vere ein frivillig retur, at dei som er ute av Tsjetsje-

nia, har rimelege levekår, og at det dermed også, om nødvendig, er internasjonal bistand til desse flyktingane eller internt fordrivne, slik at dei ikkje lir overlast der dei måtte vere. Dei som vender tilbake til Tsjetsjenia, må ha rettstryggleik og naturlegvis rimelege levekår. Eg synest det er viktig at vi fokuserer konkret på dette, og at ein følgjer opp desse heilt konkrete områda.

Konklusjonen på dette ordskiftet gjennom den vel grunngeivne interpellasjonen frå representanten Jacobsen bør vere at det blir konkrete resultat og ikkje deklarasjonar om ting som vi vanskeleg kan ha nokon innverknad på.

Mette Korsrud (H): Tsjetsjenernes tragiske historie frem til Sovjetunionens sammenbrudd er et viktig bakgrunnstykke for dagens situasjon i Tsjetsjenia.

I 1991 erklærte Dudajev Tsjetsjenia som en uavhengig stat, men i 1994 rykket russiske styrker igjen inn i Tsjetsjenia. Som under krigene på 1800-tallet hadde russerne, med minst ti ganger så store styrker, problemer med å håndtere den tsjetsjenske geriljatakikken. Sommeren 1996 gjeninntok derfor de tsjetsjenske styrkene Groznyj.

De russiske myndighetene ble tvunget til forhandlingsbordet. Fredsavtalen forelå i august 1996. Selv om det tsjetsjenske folk hadde vunnet krigen, var konsekvensene tragiske. Krigen hadde totalt ødelagt landet. Groznyj var blitt bombet sønder og sammen. Russland måtte tåle skarp kritikk for grove brudd på menneskerettighetene. Tsjetsjenerne tolket krigen som et nytt forsøk på folkemord. De husket godt det som skjedde i 1944, da så å si hele den tsjetsjenske befolkningen på nærmere 400 000 ble deportert til Sentral-Asia. Først etter Stalins død i 1953 fikk de lov til å komme tilbake.

Med tanke på de enorme ressursene som er blitt ofret i forsøket på å beholde det bitte lille Tsjetsjenia som en del av Russland, kan en spørre seg om hva motivene for å gå til krig egentlig har vært. Ett motiv kan ha vært å beholde kontrollen over oljerørledningene som går gjennom republikken. Videre kan det ha vært slik at Russland fryktet at løsrivelsen av Tsjetsjenia kunne utløse en dominoeffekt, slik at staten Russland ville lide samme skjebne som Sovjetunionen. Sist, men ikke minst, er det mye som taler for at konflikten fikk et voldelig utfall som følge av det dårlige personlige forholdet mellom Jeltsin og Dudajev.

President Maskhadov, valgt i 1997, klarte ikke å bygge opp en moderat tsjetsjensk stat. I 1999 ble det krig igjen. For å skape legitimitet til den nye krigen gikk man til det skritt å fremstille tsjetsjenerne som terrorister og banditter. President Putin ville vise at han var i stand til å gjenopprette ro og orden. Tsjetsjenia ble Putins viktigste valgkampsak. Fiendebildet skapte ikke bare stor oppslutning i den russiske befolkningen om krigen, men har også gjort det umulig å sette seg til forhandlingsbordet, så langt.

Kriminaliseringen av en hel folkegruppe har legitimert en særdeles brutal krigføring, hvor utstrakt bruk av

tortur og utenomrettslige henrettelser har vært en del av repertoaret.

Den uforsonlige russiske politikken har også fått sitt motstykke på tsjetsjensk side. Bruken av kvinnelige selvmordsbombere er en kampmetode som vitner om desperasjon. Forholdet mellom Tsjetsjenia og Russland er en hengemyr av voldelige konfrontasjoner.

Som utenriksministeren har gjort rede for i dag, er Norge allerede engasjert i Tsjetsjenia med humanitær hjelp. Norge bør imidlertid også bruke alle relevante internasjonale fora for å trekke frem den tsjetsjenske krisen, slik at den ikke overskygges av de andre store internasjonale krisene.

Norge bør holde oppmerksomheten rettet mot det tsjetsjenske folk og minne verden om det totale fravær av menneskelige rettigheter i dette landet. Hvis det tsjetsjenske folket glemmes, er det fare for at de helt forsvinner. Det må Norge ikke tillate.

Christopher Stensaker (FrP): Interpellasjonen fra representanten Bjørn Jacobsen tar opp viktige problemstillinger når det gjelder vold, kriminalitet og menneskerettigheter.

I dette tilfellet gjelder det Tsjetsjenia, ett av Russlands 32 etniske, selvstyrte områder. Dette området på 10 000 km², med ca. 800 000 innbyggere, og som ligger i Russland, på nordsiden av Kaukasus, har siden oppløsningen av Sovjetunionen vært i konflikt med føderasjonen, med ønske om løsrivelse og selvstendighet. Det mest dramatiske ble den blodige krigen fra 1994 til 1996, som igjen blusset opp i 1999. Denne krigen er etter min mening ennå ikke avsluttet og har ført til de forhold som interpellasjonen omtaler.

Å fordele skyld er ikke enkelt, da det er brudd på menneskerettigheter på begge sider. Det som ikke kan aksepteres, er vold, kriminalitet og terror – for å oppnå det man ønsker. Det gjelder ikke bare dette området, men også mange andre områder i verden. Her er man ved sakens kjerne. Terror begynner å bli måten enkelte tror konflikter kan løses på. Norge må si klart fra at vi tar avstand fra alle overgrep mot uskyldige mennesker. Selv om det er behagelig å stikke hodet i sanden og håpe på at ting går over, har man et ansvar for å påpeke overgrep og bidra til at konflikter løses med fredelige midler. Det gjelder selvsagt begge parter, og en god og varig løsning kan bare oppnås over forhandlingsbordet der man er villig til å ta og gi. Når man er enig om en fredelig løsning, er tiden kommet til at begge parter går sammen om å bekjempe terror og kriminalitet, til beste for alle impliserte.

Mitt håp er at den sørgelige situasjonen i Tsjetsjenia snart tar slutt, og at vi som står utenfor konflikten, bidrar til at så skjer. Her kan Norge bidra ved å lytte til begge parter, ta opp problemet i egnede diplomatiske fora og tilby, eventuelt, megling og hjelp. Dette gjelder ikke bare Tsjetsjenia, men også mange andre land der indre konflikter pågår. Terror, vold, kriminalitet og brudd på menneskerettigheter kan aldri aksepteres.

Jon Lilletun (KrF): I vår eigen verdsdel, Europa, er det altså slik at mange menneske kvar månad berre forsvinn. Dei vert bortførte. Heilt grunnleggjande basale menneskerettar vert krenkte gjennom tortur og tilfeldig fengsling. For mange er tryggleik i kvardagen ein fjern draum.

Interpellanten tek opp ei viktig sak. Ein må ikkje la vere å ta opp slike saker, ein må ha debattar som viser klart at det norske storting følgjer med og har klare meiningar om dei brota som interpellasjonen handlar om. Det er òg viktig at vi har fått eit så godt og klart svar som vi har fått frå utanriksministeren om Noregs syn på realitetane i denne saka. Sjølv sagt er dette ei russisk sak, som må løysast innanfor den ramma, men det er òg nødvendig å peike på kva som må takast vare på.

Som utanriksministeren sa: Russland har ein legitim rett til å kjempe mot terrorverksemd. Men kampen mot terror må ikkje verte eit dekke for å setje til side grunnleggjande menneskerettar. Vi kan ikkje late att auga for at russiske militære og andre grupper faktisk nesten utan risiko for straff kan utføre slike overgrep i Tsjetsjenia. Realiteten i Tsjetsjenia er at den væpna konflikten går vidare.

Eg har hatt gleder av å møte den politiske journalisten Anna Politkovskaja, som har arbeidd med å dokumentere det som skjer i Tsjetsjenia. Det ho hadde å fortelje, det ho kunne dokumentere, gjorde eit sterkt inntrykk. Det er viktig at ho får oppbakking til å forsetje arbeidet sitt, og det er viktig at vi har kontakt med NGO-ar og grupper i Tsjetsjenia som arbeider for å betre situasjonen. Det hjelper at Europa følgjer med. Vi må vise russiske myndigheter at den europeiske familien ikkje har gløymt situasjonen der, og at det har ein konsekvens å forsetje som no.

Parlamentarikarforsamlinga i Europarådet vedtok i april 2003 ein sterkt formulert resolusjon. Her vert det peika på det at dei russiske styresmaktene ikkje gjer stort når det gjeld å gje borgarane vern mot brot på menneskerettane. Vidare vert det peika på at klimaet med straffridom er hovudårsaka til at overgrep frå russiske og tsjetsjenske styrkar førekjem.

Eg er glad for at interpellasjonen kom opp, for at det kom eit godt svar frå utanriksministeren, og for at salen her tydeleg seier frå om korleis ein ser på situasjonen.

Bjørn Jacobsen (SV): Eg er glad for dei bidraga som har komme i denne debatten, og eg slår meg iallfall førebels til ro med at Regjeringa seier at dei skal ta opp Tsjetsjenia multilateralt, anten det er i FN, OSSE eller i Europarådet. Så får vi sjå kor konkret dette kan bli på sikt.

Eg sa i mitt innlegg at det bør vere ei multilateral løysing på dette. Men vi skal heller ikkje sjå bort frå at vi bilateralt kan finne på å irritere russarane litt med dette. Vi er i god kontakt med russarane, vi har mange saker vi diskuterer med russarane, og då går det også an å nemne denne saka. Eg trur folk flest i Noreg er veldig opprørde og sjokkerte over det som skjer i Tsjetsjenia, og då vil det ikkje skade om både utanriksministeren og andre tek dette opp i bilaterale samtaler når vi møter russarane.

Heilt til slutt vil eg seie at vi ikkje skal gløyme at dette også er ein krig blant mange krigar som føregår i skuggen av den store krigen mot terrorisme. Vi skal også ha i mente at stormaktene, Russland eller Kina eller kven det måtte vere, ikkje skal få lov til å halde på i sine bakgardar med slike såkalla småkrigar. Ein må ikkje – viss ein gjev aksept til USA si krigføring på andre område – legitimere små krigar i høve til dei store som føregår. Det bør vi også ha i mente.

Utenriksminister Jan Petersen: Det er ikke så mye å legge til etter denne debatten, kanskje bare et par bemerkninger for ordens skyld.

Det ene er den viktige understrekingen av at dette er en konflikt med, som alle andre slike konflikter, ganske mange forskjellige fasetter. En av de ubehagelige fasettene ved denne konflikten er jo nettopp bruk av terrorisme. Jeg håper Jacobsens innlegg ikke er å forstå på annen måte enn at det er noe det må tas skarpt avstand fra uansett. Det er ikke et legitimt virkemiddel, men det regner jeg med at vi alle sammen er enige om.

Når det gjelder det andre som ble sagt – jeg tror det var begrepet «multilateral løsning» – må løsningen være innenfor rammen av den russiske føderasjon, dvs. at det ikke blir reist spørsmål om landets territoriale integritet. Det det vel er spørsmål om, er hvilke kanaler vi skal bruke for å påvirke, for å få frem en løsning på denne konflikten som de forskjellige aktørene kan leve med. Der er jeg enig i at kanalene må være bilaterale, men at det også i bredere fora vil være av betydning å ta opp saken, slik som jeg nevnte i mitt svar.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte

presidenten: Før vi går til votering, vil presidenten gjerne komme med en meddelelse.

Ad endring i ukeprogrammet

Presidenten: Med hjemmel i forretningsordenen § 26 fjerde ledd, vil presidenten foreslå at det oppsatte ukeprogram for neste uke endres, slik at det tirsdag 9. mars etter stortingsmøtets slutt settes referatmøte i Odelstinget. – Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstillet:

Som medlem av Kringkastingsrådet etter Nita Kapoor velges Solveig Torsvik, Løvenstad, for den resterende del av valgperioden.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt frem tre forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Bjørn Jacobsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet
- forslag nr. 3, fra Bjørn Jacobsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Forslagene er gjort om til oversendelsesforslag, og ordlyden i forslagene endres i samsvar med det.

Forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, lyder i endret form:

«Det henstilles til Regjeringen å samarbeide med andre land om at utslipp fra internasjonal luft- og skipsfart underlegges et strengere klimaregime, for eksempel gjennom Kyoto-mekanismene.»

Forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, lyder i endret form:

«Det henstilles til Regjeringen å utrede grunnlaget for muligheten til å fremme forslag om en global strategi for «failed states» i relevante internasjonale fora.»

Forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti, lyder i endret form:

«Det henstilles til Regjeringen å utrede grunnlaget for og fremme forslag om en internasjonal gjeldsdomstol for fattige land under FNs kontroll.»

Disse forslagene foreslås oversendt til Regjeringen uten realitetsvotering. – Det anses bifalt.

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 19 (2002-2003) – En verden av muligheter – globaliseringens tidsalder og dens utfordringer – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i godkjenning av Nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: I sak nr. 4 foreligger ikke noe voterings-tema.

*S a k n r . 5**Referat*

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 15.05.
